

Det älskade biblioteket

En diskursanalys av debatten kring Malmö stadsbiblioteks visioner

**Frida Carlgren
Charlotta Ekman**

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Jutta Haider

År: 2010

© Författarna

Title

The beloved library. A discourse analysis of the debate concerning the visions of Malmö public library.

Abstract

What is a public library? This is the fundamental question our thesis deals with on a broader level. Should it simply be a collection of books, an experience centre or an information centre – or perhaps something else? The purpose of this Master's thesis is to carry out a discourse analysis of the media debate concerning Malmö public library that took place in 2009 and of the library's strategical plan *The Darling Library in the world – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek*, and through this analysis identify views and opinions that are expressed on the purpose of the public library.

The analyzed debate took place in *Sydsvenskan*, the biggest newspaper in the Malmö area, during summer and autumn 2009. It started when the paper published an article about how the city's public library was destroying books in order to create space for other activities.

Our theory and method are based on Michel Foucault's discourse theory. We identified two main discourses regarding the role of the public library in our material: a "preservation discourse" and a "change discourse". Within each of these discourses several aspects of what a library is imagined to be were found and we arranged the analysis around these themes.

Characteristic for the "preservation discourse" is the focus on the traditional roles of the library and that the upholding of these traditions is valued. The preservation of books is seen as fundamental and the public library is perceived of as a fortress and protector of good literature – the classics and rare (out-of-print) books. This discourse is in strong opposition to the library's adjustment to a new market. Its advocates are mainly authors, journalists and a group of commentators.

The "change discourse" emphasizes the importance of keeping up with contemporary society and its transformations. The public library cannot stand for itself; it must embrace and adapt to be able to maintain its role as a vital part of society. The advocates in favor of the "change discourse" are diverse professionals within the library field, the head librarian of Malmö Public Library and local politicians. Both discourses legitimize themselves through reference to common concepts such as democracy.

Our analysis of the debate shows a conflict between the professionals within the library field and other interested parties concerning the views about the public library's role in the society. In the concluding chapter we discuss what this might mean and which consequences opposing opinions can have for the future of the institution. The set of problems our analysis reveals will always exist within an institution which strives to serve the general public in its entirety. A future challenge for the public library will be to strive at maintaining a balance between the traditional aspects and aspects in need of renewal.

Keywords

ALM; discourse analysis; discourse; public library; Malmö Public Library; debate; media; role; democracy; market.

ABM; diskursanalys; diskurs; folkbibliotek; Malmö stadsbibliotek; biblioteksdebatt; media; roll; demokrati; marknad.

Innehåll

1. Inledning och problemområde	6
1.1 Syfte och frågeställningar	7
1.2 Avgränsningar	8
1.3 <i>The Darling Library</i> och biblioteksdebatten i Sydsvenskan.....	8
1.4 Uppsatsens disposition.....	11
2. Teori och metod	13
2.1 Teoretiska utgångspunkter	13
2.1.1 Introduktion till diskursanalys	13
2.1.2 Diskursbegreppet	15
2.1.3 Diskursanalys enligt Foucault.....	16
2.1.3.1 <i>Maktbegreppet hos Foucault</i>	17
2.2 Metodologiska aspekter	18
2.2.1 Validitet, reliabilitet och förförståelse	20
3. Material och urval	21
3.1 Genre som texttyp och social praktik.....	21
3.1.1 Våra texter.....	22
3.1.1.1 <i>Artiklar och kommentarer</i>	24
3.1.1.2 <i>Strategidokumentet</i>	26
4. Nordens folkbibliotek – från modernitet till senmodernitet .28	
4.1 Det moderna samhället och folkbibliotekets framväxt	28
4.2 Det senmoderna samhället och folkbibliotekets roller idag.....	29
4.3 Bilder av folkbiblioteket i media	32
5. Resultat och analys	37
5.1 Bevarandediskursen	37
5.1.1 Det traditionella, fasta och bevarande biblioteket.....	37
5.1.2 Biblioteket som bokbevarare och litteraturförmedlare	38
5.1.3 Biblioteket som ett socialt uppbärande forum	42
5.1.4 Biblioteket som ett demokratiskt forum.....	43
5.1.5 Biblioteket som ett antikommersiellt forum	44
5.1.6 Biblioteket som folkbildare.....	48
5.1.7 Diskursens subjektpositioner	50
5.2 Förändringsdiskursen.....	51
5.2.1 Det moderna, innovationsbetonade och föränderliga biblioteket.....	51
5.2.2 Biblioteket och folkbildningen.....	54
5.2.3 Biblioteket som en del av den digitala framtiden.....	55
5.2.4 Biblioteket som en upplevelsefylld mötesplats.....	59
5.2.5 Biblioteket som en del av marknaden	62
5.2.6 Biblioteket som ”någonting mer” än böcker.....	63
5.2.7 Diskursens subjektpositioner	65
5.3 Diskursernas beröringspunkter och olikheter	66
5.3.1 Biblioteksbegreppet som fast eller flytande.....	67
5.3.2 Synen på demokrati.....	69
5.3.3 Synen på böcker, läsning och reflektion	70
5.3.4 Det bildande biblioteket.....	71
5.3.5 Mötesplatsbegreppet och det sociala uppdraget.....	72
6. Avslutande diskussion	74
6.1 Det älskade biblioteket – mellan tradition och innovation	74

6.2 Vidare forskning	78
7. Källförteckning	79
7.1 Allmänna referenser	79
7.2 Analysmaterial	83

1. Inledning och problemområde

Den 10 augusti 2009 publicerades artikeln *Biblioteket mal ner 30 ton böcker* (Rex 2009) i dagstidningen Sydsvenskan. Artikeln beskrev en ”akut radikal gallring” av Malmö stadsbiblioteks bestånd och följdes av 114 kommentarer lämnade av högt engagerade läsare. Artikeln, och reaktionerna på denna, blev startskottet för en livlig debatt kring Malmö stadsbiblioteks agerande och framtida verksamhet. I debatten höjdes ett flertal olika röster, författare skrev på ett upprop mot gallringen, journalister ifrågasatte vad de såg som ett ökat marknadstänkande och politiker samt företrädare för biblioteket försvarade utvecklingsidéerna. Parallellt med dessa olika professionsröster gjorde sig även allmänheten hörd och det blev tydligt att frågor kring förändring av folkbiblioteket väcker starka känslor.

Gallringen framställdes som ett första steg i förverkligandet av Malmö stadsbiblioteks strategidokument *The Darling Library in the World – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek* (odaterad), ett dokument som säger sig vilja bryta invanda föreställningar om vad ett folkbibliotek ska vara. Detta dokument är intresseväckande eftersom det så uttryckligen vill gå ifrån den traditionella biblioteksverksamheten. Man kan fundera över om detta är ett tidstypiskt fenomen, ett uttryck för någon slags identitetskris hos folkbiblioteket. I relation till debatten väcks även frågan om bibliotekarieprofessionen är mer osäker på folkbibliotekets identitet än vad andra aktörer är.

Vad är ett folkbibliotek? Detta är det övergripande problemområde som vår uppsats rör sig inom. Ska biblioteket vara en boksamling, ett upplevelsecentrum, ett informationscentrum – eller något annat? Utesluter det ena det andra? Bibliotekets uppdrag och funktion i dagens samhälle är en vanligt förekommande diskussion inom bibliotekarieprofessionen, men är frågan viktig även för människor utanför professionen? Finns det kontrasterande uppfattningar om vad folkbiblioteket ska vara? Som biblioteksforskaren Åse Hedemark (2009, s. 10) påpekar är folkbiblioteket en politiskt styrd institution vars legitimitet är beroende av omvärldens uppfattningar av verksamheten. Detta faktum tillsammans med att folkbiblioteket är en institution som vänder sig till alla samhällets medborgare gör det relevant att undersöka hur olika aktörer ser på folkbibliotekets roll. Stämmer bibliotekets uppfattning om en god verksamhet överens med det som egentligen efterfrågas?

Kulturforskaren Dorte Skot-Hansen (2006, s. 27-28) beskriver att hela den offentliga kulturpolitiken bygger på en upplysningstanke och att folkbiblioteket fortfarande har sin förankring i 1700-talets europeiska upplysningstradition, något som bland annat kommer till uttryck i debatter om kvalitet i samband med materialval och förmedling. Idag har emellertid det folkbildande uppdraget förskjutits. Hedemark (2005) visar i artikeln *Mötet mellan folkbibliotek och användare* upp en splittrad bild av vilka

värderingar och normer som folkbiblioteken rymmer. Hon konstaterar att det finns en folkbildningstradition som länge påverkat folkbibliotekets verksamhet men att folkbiblioteket som institution också förändrats i takt med 1980- och 1990-talens decentralisering och marknadsekonomiska fokus i samhälle och politik. Man kan därmed se utvecklingen av folkbiblioteket som en del av den senmoderna utvecklingen, vilket har lett till en osäkerhet kring folkbibliotekets uppdrag och verksamhet (se Jochumssen & Hvenegaard Rasmussen 2007). Hedemark (2005, s. 12) ställer sig kritisk till en ökad marknadsorientering då hon menar att om folkbiblioteken skulle börja legitimeras sig alltför mycket i förhållande till de tjänster som institutionen producerar, och även tala om användare som kunder, så förlorar det sin betydelse som ett demokratiskt forum.

Även Skot-Hansen (2006, s. 33-36) talar om en förändring i synen på bibliotekets roll i samhället och beskriver hur dagens kulturyttringar rör sig mellan en expressiv och en instrumentell logik. Den expressiva logiken är kopplad till värderingsfrågor och till tankar som att biblioteket ska fungera som ett forum för känslouttryck medan den instrumentella logiken handlar om en marknadsorientering och en kostnadseffektivisering. Skot-Hansen (2006) menar vidare att marknadens kapitalisering av människors behov av avslappning har lett till en ny fokusering på upplevelser i biblioteksverksamhet.

Parallellt med den ökade marknadsorienteringen har folkbibliotekets roll i hög grad påverkats av informations- och kommunikationsteknikens utveckling. Forskare menar att folkbiblioteket har befunnit sig i ett förändringsläge sedan 1970-talet som hör samman med informationssamhällets tekniska utveckling (se exempelvis Buschman 2003, s. 3-8). Folkbiblioteket verkar idag i ett samhälle där allt mer information finns tillgänglig för allt fler, och där information och kunskap i allt högre utsträckning inhämtas i digital form. Därmed har bibliotekets roll som informationsförmedlare förändrats och som följd av detta kan man skönja ett ökande fokus på bibliotekets sociala funktion och begreppet ”mötesplats” är vanligt förekommande i samband med diskussioner av bibliotekets verksamhet.

Debatten kring Malmö stadsbibliotek är ett givande fall att undersöka i detta sammanhang. Den belyser ett folkbibliotek i förändring och de tankar och åsikter som olika intressenter har om dess roll och uppgift i samtiden och framtiden. Att utvecklingsarbetet skapade debatt både inom och utom professionen visar att det finns olika sätt att se på denna förändring. I debatten återfinns såväl åsikter om en ökad marknadsorientering som tankar kring folkbildning och i vissa fall en strävan efter att motverka förändring. Dessutom präglas debatten av mycket känslor, vilket tyder på att folkbibliotekets framtid är något som berör många.

1.1 Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att genom en diskursanalys av den mediala debatten kring Malmö stadsbibliotek samt av bibliotekets strategidokument *The Darling Library in the World – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek* nå kunskap om vilka uppfattningar om folkbibliotekets roll som uttrycks. Utifrån vårt problemområde är denna debatt intressant att undersöka eftersom den inte enbart kom att handla om gallringen som sådan utan även om övergripande frågor rörande folkbibliotekets roll i samhället. Vi

tror att en diskursanalytisk undersökning av texterna i denna debatt kan ge en förståelse för hur man från bibliotekets sida ser sin samhällseliga roll och för hur omvärlden ser på bibliotekets roll – samt om det finns en skillnad i dessa synsätt. Vi vill även resonera kring vilka konsekvenser de olika uppfattningarna om folkbibliotekets roll kan få för dess verksamhet och fortlevnad.

Våra frågeställningar är som följer:

- Vilka föreställningar om vad folkbiblioteket bör vara framkommer i debatten om Malmö stadsbibliotek?
- Vilka är aktörernas argument för att folkbiblioteket ska vara på dessa sätt?
- På vilket sätt relaterar föreställningarna om folkbibliotekets roll till varandra?

Vi anser att det är viktigt att undersöka hur olika aktörer ser på folkbiblioteket idag eftersom bibliotekets legitimitet är direkt sammankopplad med omvärldens uppfattningar om verksamheten. Genom att vår analys belyser såväl omvärldens (användares, politikens, journalisters och författares) syn på biblioteket som professionens syn blir den särskilt relevant och vi hoppas att resultatet kan leda till en ökad förståelse för vilka uppfattningar som finns om folkbiblioteket, och vad detta kan innebära för biblioteket i framtiden.

1.2 Avgränsningar

Vårt undersökningsmaterial består av strategidokumentet *The Darling Library in the World – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek* (odaterad) samt av biblioteksdebatten i Sydsvenskan, det vill säga de artiklar och kommentarer som skrevs inom temat mellan den 10 augusti och den 29 oktober 2009. Debatten togs även upp i andra sammanhang, exempelvis i flera tidningar, i bloggar och i radioprogram. Vi har valt att enbart analysera ursprungsdebatten i Sydsvenskan eftersom den ger ett tydligt avgränsat material som dessutom har en förankring i den berörda regionen.

Ytterligare en avgränsning gäller biblioteksbegreppet. Vår analys rör sig kring fenomenet folkbibliotek och därför kommer vi härnäst då vi använder begreppet bibliotek att avse folkbibliotek.

1.3 *The Darling Library* och biblioteksdebatten i Sydsvenskan

Under 2008 arbetade Malmö stadsbibliotek med att ta fram en ny strategi för verksamheten, ett arbete som resulterade i dokumentet *The Darling Library in the World* (odaterad). Dokumentet har ett fyraårigt perspektiv och sträcker sig således till år 2012. I strävan efter att förverkliga strategin genomförde biblioteket med start 2009 en omfattande omorganisation som kom att beröra verksamhetens samtliga anställda (Malmö stad, Stadsbiblioteket 2008a och 2008b).

Strategidokumentet är en nyckeltext i stadsbibliotekets utvecklingsarbete. Dess betydelse kan exempelvis ses i verksamhetsplanen för 2009 i vilken ett av

verksamhetsmålen för året är att ”... förankra och utveckla ett nytt koncept för stadsbiblioteket som bygger på visionen om The Darling Library in the World” (Malmö stad, Stadsbiblioteket 2008a, s. 5).

Dokumentet är starkt utvecklings- och innovationsbetonat vilket märks redan i dess inledande meningar: ”Stadsbiblioteket i Malmö vill genomföra ett paradigmskifte. Vi vill bryta med egna och andras föreställningar om vad ett bibliotek är och bör vara /.../ och utveckla ett toppmodernt kultur- och kunskapscenter som kommer bli the talk of the town i Malmö och världen!” (*The Darling Library in the World* odaterad, s. 1).

Efter denna inledning följer en sju sidor lång presentation av de idéer och utvecklingsplaner som finns för att skapa detta nya bibliotek. Textens tre fokusområden är: *Biblioteksscenen – stadens mötesplats*, *Det digitala biblioteket i Malmö – WWW – Vår Virtuella Värld* samt *Administration och utveckling*.

Under rubriken *Biblioteksscenen* uttrycks att Malmö stadsbibliotek vill ”... expandera mötesplatsen – i tid, rum och i malmöbornas hjärtan” (*The Darling Library in the World* odaterad, s. 2). Nyckelord är experimenterande och rummet (både ute och inne) och det är ett uttalat mål att skapa mer plats och tillgänglighet. Biblioteksrummet ska sträcka sig utanför huset med olika slags aktiviteter i den omgivande parken. Man talar om ett levande rum och att lokalerna ska öppnas upp med fler ingångar till byggnaderna. På detta sätt ska utomhus- och inomhusmiljön samverka och knytas samman.

Parallellt med betoningen av biblioteksrummets potential som mötesplatskapare finns en tanke om att biblioteksbesöket ska vara en helhetsupplevelse. Man ska, bland mycket annat, kunna låna böcker, besöka en restaurang och delta i olika slags aktiviteter. Just aktiviteter framhävs som något särskilt viktigt, inte minst i samband med förmedling för barn. I detta sammanhang framhålls lek och lärande som viktiga begrepp som hör samman och man beskriver det som att förmedlingen ska ske med kropp, lek och rörelse.

Nästa fokusområde är *Det digitala biblioteket i Malmö*, en satsning som bland annat innebär att biblioteket ska vara ökat aktivt i olika nätverk. Man ”... vill demokratisera IT-användningen” och digital bildning beskrivs som något viktigt, både att sträva efter för egen del och att förmedla till användare (*The Darling Library in the World* odaterad, s. 4). Biblioteket ska bygga upp sin egen kompetens för att ligga på samma nivå som samhället i övrigt vad gäller IT-lösningar och digitala rättigheter kring dessa. Man vill även starta upp samarbeten inom digital utveckling med exempelvis andra bibliotek, Malmö stad, skolor och andra institutioner eller organisationer.

Det digitala biblioteket ses som lika betydelsefullt som det fysiska då ”Den digitala scenen rymmer i princip alla de möjligheter som det fysiska biblioteket har” (*The Darling Library in the World* odaterad, s. 5). De virtuella mötena ses som lika verkliga som de i den fysiska världen.

I dokumentet finns också tankar om en ökad självbetjäning för användarna och en förenklad arbetsgång för bibliotekspersonalen med hjälp av teknikens möjligheter.

Som ett steg mot detta uttrycks att: ”Vi ska lära oss att tänka inom det digitala tänkesättets logik och göra oss av med det analoga” (*The Darling Library in the World* odaterad, s. 5).

Inom det tredje fokusområdet, *Administration och utveckling*, talas det bland annat om att man vill utveckla sitt varumärke samt sin marknadsföring och kommunikation. Nyckelord tycks vara effektivisering, nytänkande och avveckling. Man talar även om mer långsiktig planering och långsiktiga budgetar och man vill öppna upp för sponsring och externa partnerskap samt alternativa samarbeten.

Avvecklingstanken tas upp i ett särskilt stycke, i vilket man förklarar att det inte får glömmas bort att för att kunna utveckla nya saker måste det tidigare avvecklas. Avvecklingen är en väg mot en ”... utveckling av ett modernt tankesätt, som gör upp med dåtidens behov och inriktar sig på framtidens” (*The Darling Library in the World* odaterad, s. 7). Här formuleras några riktmärken för denna avvecklingsprocess, som exempel uttrycks att det som kan digitaliseras och automatiseras ska tas bort från den manuella hanteringen samt att besläktade områden samlas i syfte att effektivisera.

Det är detta dokument som ligger i bakgrunden då Malmö stadsbibliotek som ett led i att genomföra den framarbetade strategin börjar gallra i sina samlingar, en gallring som skapade rubriken *Biblioteket mal ner 30 ton böcker* (Rex 2009). Denna talande mening gav skjuts åt biblioteksdebatten i Sydsvenskan och artikeln kom att följas av 20 artiklar. Flera av artiklarna skrevs av Sydsvenskans journalister medan andra skrevs av olika författare, av kulturkommunalrådet, av en historieforskare och av stadsbibliotekarien i Malmö. Dessutom fick företrädare för olika intressegrupper uttala sig, såsom personer från professionen, politiker och besökare. Denna spridning bidrar tillsammans med de läsarkommentarer som gavs åt artiklarna till debattens livaktighet och relevans för vår undersökning eftersom den lyfter fram åsikter från flera olika håll.

I vissa fall är debatten präglad av motsatta åsikter, kritik kom att riktas från olika håll och mot olika håll. Malmö stadsbiblioteks agerande kritiserades av såväl artikelförfattare som läsare, både gällande gallringen och gällande de visioner som sades ligga bakom denna. Stadsbibliotekarien riktade i sin tur kritik mot Sydsvenskans rapportering vilken hon uppfattade som tendentiös och bristfällig, något hon också fick medhåll av från vissa läsare. Hon stod inte heller som ensam försvarare av stadsbibliotekets utvecklingsarbete utan backades upp av bland andra bibliotekarier och politiker.

Debatten visar att det finns ett stort engagemang när det kommer till frågor som rör bibliotekets framtid. Detta gäller inte bara i det diskuterade bibliotekets närområde utan debatten blev även upptagen i tidningar som Dagens Nyheter och Kvällsposten. Diskussionen kring Malmö stadsbibliotek och den vidare frågan om bibliotekets roll togs dessutom upp i debattserien *Framtidens bibliotek*¹ (Sveriges Radio 2009) i P1 och i professionstidskrifter som Biblioteksbladet. Diskussionen spred sig således till

¹ Debattserie som sändes i P1 mellan den 18 september och den 2 oktober 2009. De skrivna artiklarna finns tillgängliga via Sveriges Radios webbplats (Sveriges Radio 2009).

flera mediala uttryck och fick en stor spridning på Internet där såväl representanter för allmänheten som professionen uttalade sig i forum som bloggar och debattsajter. Även politiker använde denna kanal, till exempel kristdemokraternas Göran Hågglund (2009) som på debattsajten Newsmill menade att bibliotekariernas "... poppighet hotar vår kulturskatt".

Visionsdokumentet *The Darling Library in the World* (odaterad) har en titel som även skulle kunna gälla debatten. Folkbiblioteket är en älskad institution och dess framtid berör (och upprör) många av samhällets medborgare. Samtidigt tycks det finnas en oklarhet kring det älskade bibliotekets roll i världen. Å ena sidan finns det de som uttalar sig nästintill tvärsäkert när det kommer till vad biblioteket ska ha för funktion i det omgivande samhället men å andra sidan finns det, inte minst från professionshållet, en osäkerhet kring vilken plats biblioteket ska inta idag. Det är dessa spänningar som gör debatten kring Malmö stadsbiblioteks utvecklingsarbete så intressant att analysera.

1.4 Uppsatsens disposition

I syfte att underlätta för läsaren följer här en genomgång av uppsatsens disposition. I det inledande kapitlet har vi presenterat vårt ämne och skisserat vårt problemområde samt redogjort för vårt syfte och våra frågeställningar.

I nästföljande avsnitt, *Teori och metod*, presenterar vi våra teoretiska och metodologiska utgångspunkter för uppsatsen. Vi ger i detta avsnitt en allmän introduktion till diskursanalys för att sedan inrikta oss på Michel Foucaults syn på diskursanalys som teori och metod. Vidare redogör vi för det sätt på vilket vi har valt att använda teorin samt för vår förförståelse.

Därefter följer kapitlet *Material och urval* i vilket vi presenterar de texter och texttyper undersökningen baseras på. Här tar vi även upp genreteoretiska aspekter i samband med vårt urval samt presenterar titel och författare till de artiklar analysen avser.

I *Nordens folkbibliotek – från modernitet till senmodernitet*, som är nästa avsnitt, ger vi en kort bakgrund till folkbibliotekets historia samt tar upp ett urval av tidigare forskning som berör bibliotekets roll idag och i framtiden. Vi lyfter även fram tidigare studier inom biblioteks- och informationsvetenskap som behandlar den mediala bilden av folkbiblioteket.

På detta följer kapitlet *Resultat och analys*. Att slå samman resultatet och analysen har fallit sig naturligt i samband med den teori och metod som vi grundar vår undersökning på. I detta avsnitt redogör vi för de två övergripande diskurser vi har funnit i det undersökta materialet samt för de olika uppfattningar om folkbiblioteket som dessa innefattar. Båda diskursavsnitten avslutas med ett stycke som berör de subjektpositioner som kan skönjas inom respektive diskurs. Därefter följer ett jämförande avsnitt i vilket diskursernas beröringspunkter och olikheter tas upp.

Uppsatsen avrundas med avsnittet *Avslutande diskussion* i vilket vi för en bredare diskussion kring våra resultat samt resonerar kring vad dessa kan innebära i ett vidare perspektiv. Slutligen ger vi förslag till vidare forskning.

2. Teori och metod

2.1 Teoretiska utgångspunkter

Vi har valt ett diskursanalytiskt angreppssätt eftersom ett sådant erbjuder givande teoretiska utgångspunkter när man vill undersöka texter och samtidigt ha ett samhälleligt perspektiv. Diskursanalysen ger också goda möjligheter att undersöka vilka föreställningar om folkbibliotekets roll som kommer till uttryck i den mediala biblioteksdebatten. Vi vill som tidigare nämnt även undersöka om det finns en diskrepans mellan olika synsätt och diskursanalysen kan i detta fall användas för att undersöka vilka olika positioner som debattens olika aktörer intar samt för att se vilka relationer som finns mellan olika synsätt.

Ytterligare en anledning för oss att använda diskursanalysen är dess fokus på maktrelationer. En övergripande tanke hos oss har rört sig kring maktpositionerna vad gäller folkbibliotekets samhälleliga roll, och hur sådana positioner kan påverka diskussionen kring folkbibliotekets framtid.

Vår analys inspireras av Michel Foucaults diskursteorier eftersom de möjliggör ett anpassningsbart metodiskt förhållningssätt samtidigt som de ger ett teoretiskt ramverk passande vårt material. Detta angreppssätt innebär inte en snäv metod för vår analys utan snarare ett visst sätt att se på undersökningsmaterialet. Vi kommer att gå närmare in på Foucaults syn på diskursanalys som teori och metod senare i detta kapitel.

2.1.1 Introduktion till diskursanalys

Diskursanalysen är flervetenskaplig till sin karaktär vilket kan medföra vissa definitionsproblem. Teorierna är många samtidigt som begreppet diskurs definieras på olika sätt och dess omfattning varierar mellan olika teoretiker och olika vetenskapliga kontexter (Bergström & Boréus 2005, s. 306). Analysmetoden har behandlats av ett flertal kända forskare och den har sin givna plats i ett brett spektrum av discipliner såsom lingvistik, litteraturvetenskap, socialpsykologi och sociologi. Diskursanalysen kan även sägas ha sin grund i ett antal olika kunskapstraditioner, bland de mest tongivande återfinns socialkonstruktionism, strukturalism och poststrukturalism (Neumann 2003, s. 18-25).

Begreppet socialkonstruktionism innefattar ett flertal samtida kultur- och samhällsteorier. Diskursanalysen är ett av de socialkonstruktionistiska verktygen. Detta innebär att föreställningar kring fenomen måste ses i ett socialt perspektiv och att man inte kan tala om en objektiv sanning (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 11). Enligt ett diskursanalytiskt synsätt kan vi inte se våra föreställningar om den omgivande världen som direkta återspeglings av en verklighet. Detta har lett till det

kritiska påpekandet att om allting ses som någon form av diskurs så existerar inte verkligheten. Men detta är enligt Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000, s. 42) en missuppfattning av diskursteorin där tanken är att en fysisk och social verklighet existerar medan det är tillträdet till denna som förmedlas genom diskursiva praktiker. Winther Jørgensen och Phillips (2000) påpekar att: ”Den fysiska verkligheten är alltså helt socialt överlagrad”.

Foucault är den forskare som framträder starkast i den diskursanalytiska teoribildningen och hans teorier tar avstamp i den poststrukturalistiska andan i Frankrike på 1960-talet. Poststrukturalismen är därmed en av de teoretiska traditioner som ligger till grund för diskursanalysen, vilket gör att även poststrukturalismens grund, strukturalismen, får betydelse i sammanhanget. Inom strukturalismen var Ferdinand de Saussure en framträdande forskare och hans syn på språket som ett system av relationer utgör enligt Iver B. Neumann (2003, s. 18-19) en grundläggande förutsättning för diskursanalys. En grundtanke i strukturalismen var att det skulle gå att kartlägga ett system av relationer, systemet antogs ligga som ett dolt nät och vara det som bestämde hur de faktiska relationsmönstren kom att se ut.

Poststrukturalismen förde sedan Saussures och strukturalismens tankar vidare, men detta med en förändring av några väsentliga punkter. Tanken om att tecknen får sin betydelse av varandra i ett strukturellt nätverk och inte av verkligheten levde kvar men man ansåg inte längre att språket hade en fast struktur. Poststrukturalisterna såg språkbruket som ett socialt fenomen och menade att det är i sociala konflikter och förhandlingar i det sociala rummet som betydelsestrukturerna formas och ifrågasätts (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 32). Orden eller tecknen sågs inte som fixerade vid en betydelse utan man menade istället att de förhållanden tecknen har till varandra är beroende av i vilket sammanhang de används. Teorin innebär således att det finns strukturer men att dessa inte är fasta utan föränderliga och därmed ställer sig poststrukturalismen öppen för förändring på ett sätt som strukturalismen inte gjorde. Diskursanalysen kan sägas ha fötts i en ny läsning av strukturalisterna och diskursanalysen bekänner sig i stort till de poststrukturalistiska huvudlinjerna (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 17-18).

Sammantaget kan diskursanalysens bredd göra inriktningen något svåröverskådlig och ogripbar, men det finns vissa grundläggande faktorer att ta fasta på. En sådan är att diskursanalytikern inte är intresserad av varat utan ser verkligheten som ett flöde. En annan är att diskursanalys är en samhällsstudie som ofta fokuserar på språket och här är ett grundläggande antagande för inriktningen att språket inte återger verkligheten på ett oförmedlat sätt utan att det istället är med och formar verkligheten (Bergström & Boréus 2005, s. 305). Språket studeras som ett socialt system med en egen logik och man undersöker hur mening uppstår i detta system. Språket har även en formande karaktär då det modellerar sociala fenomen som identiteter, relationer och olika trosuppfattningar (Fairclough 1995, s. 326). Ur en diskursanalytisk synvinkel är allt i världen beroende av text/språk och ingenting är objektivt då språket alltid står mellan människan och världen eftersom vi genom språket ger mening åt det vi har runt omkring oss (Neumann 2003, s. 22). Annorlunda uttryckt så innebär ett diskursanalytiskt perspektiv att man istället för att se idéer som återspeglings av den materiella verkligheten ser det som att idéerna förutsätter ett språk som i sin tur organiserar den sociala verkligheten (Bergström & Boréus 2005, s. 305).

Inom diskursanalys är teori och metod starkt sammanbundna. Diskursanalysen innebär inte en enda självklar metod utan det är i mångt och mycket upp till forskaren själv att skapa sitt eget tillvägagångssätt genom att välja ut passande diskursanalytiska teorier och applicera dessa på materialet. Göran Bergström och Kristina Boréus (2005, s. 351-352) betonar detta då de skriver att diskursanalytikern måste ”göra” diskursanalysen. Att göra en diskursanalys innebär alltså snarare att studera ett material ur ett visst perspektiv, samt ett ständigt problematiserande och kritiskt förhållningssätt.

2.1.2 Diskursbegreppet

Diskursbegreppet är olika vidgat beroende på vilken vetenskaplig disciplin det används inom. I lingvistiska sammanhang används begreppet ofta synonymt med samtal och ingen hänsyn tas till sammanhanget (Bergström & Boréus 2005, s. 307). I socialpsykologin definieras diskurs som all form av talad interaktion samt alla typer av text och i sociosemiotik har man utvidgat begreppet till att även innefatta arkitektur, bild och musik, så länge som kommunikationen (till exempel bilderna) kan läsas som text. Inom den samhällsvetenskapliga traditionen bidrog den språkliga vändningen till den diskursanalytiska synen på texter som konstruerande såväl som konstruerade, något som anknyter till Saussures syn på språket som skapat av relationer (Neumann 2003, s. 18).

Diskurs är ett av de begrepp som Foucault använder mest frekvent i sin forskning, och samtidigt är det ett av de mest motsägelsefulla. Marie L. Radford och Gary P. Radford (2001, s. 302) menar att Foucaults ovilja att ge en entydig precisering av diskursbegreppet ligger i linje med teorin i sig. De påpekar att enligt Foucault är det en del av diskursens natur att inget begrepp kan ges en entydig eller korrekt definition och att detta inkluderar ordet diskurs. Även Sara Mills (2003, s. 53) betonar diskursbegreppets komplexa natur då hon beskriver hur Foucault använder begreppet på ett antal olika sätt i sina publikationer.

Foucault (1972) beskriver i *Vetandets arkeologi* hur han använder begreppet diskurs för att referera till den generella domän som gäller för alla utsagor. Diskurs kan i detta sammanhang användas för att referera till alla yttranden och utsagor som har gjorts, som har mening och som har någon effekt. I andra fall har han använt begreppet för att referera till reglerade praktiker som svarar för ett antal utsagor, det vill säga de oskrivna regler och strukturer som producerar specifika yttranden och utsagor. Foucault intresserar sig mer för själva reglerna än för yttrandena och de producerade texterna. Mills (2003, s. 53-54) beskriver en diskurs som “... a regulated set of statements which combine with others in predictable ways. Discourse is regulated by a set of rules which lead to the distribution and circulation of certain utterances and statements”.

Utsagor är alltså centrala i diskursen, och de blir därför naturliga att analysera. Jutta Haider och David Bawden (2007) följer Foucault och beskriver utsagor som koncept vars existens baseras på villkor vilka styrs av reglerna inom diskursen de är en del av. De menar vidare att utsagor och diskurs bör ses som konstituerande av varandra. En diskurs ses i detta sammanhang som en produktiv praktik vilken lyder fastlagda regler samtidigt som den genererar kunskap.

Vår syn på diskursbegreppet innebär att det är möjligt för flera diskurser att agera inom samma fält. Vi inspireras här av Åse Hedemarks (2009) doktorsavhandling *Det föreställda folkbiblioteket: en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970-2006* som visat att det inom folkbiblioteksområdet kan skönjas olika diskurser som konkurrerar om makten över begreppet (se kapitel 4.3 i denna uppsats). Vår uppfattning av diskursbegreppet innebär att en diskurs kan vara dominerande i materialet, men även att flera diskurser kan existera parallellt och vara ungefär jämnstarka.

2.1.3 Diskursanalys enligt Foucault

Liksom det inte finns en enda diskursanalytisk metod kan man inte heller tala om en renodlad foucaultiansk metod. Foucaults teorier återfinns i flera olika forskningssammanhang och han har till viss del tolkats olika inom dessa sammanhang. Hans totala teoribildning är nästintill omöjlig att sammanfatta, Börjesson (2003, s. 38) påpekar att: ”Det vore oklokt att försöka nagla fast det foucaultianska projektet”.

Diskursanalysen i Foucaults anda kan företas utifrån relationer mellan utsagor. Man blottlägger enligt Foucault (1972, s. 36) utsagorna ”... genom att analysera deras samexistens, den ordning i vilken de följer på varandra, hur de fungerar inbördes, hur de ömsesidigt bestämmer varandra, hur de förvandlas oberoende av eller i korrelation till varandra”. Foucault (1972, s. 34-35) menar att analysen av det diskursiva fältet handlar om ”... att uppfånga utsagan som den tunna enskilda händelse den utgör; att avgöra villkoren för dess existens, fastslå dess gränser så exakt som möjligt, upprätta de korrelationer den kan ha med andra utsagor och visa vilka andra former av utsagor den utesluter”. Här finns även en maktaspekt då Foucault (1972, s. 34) ställer frågan: ”... hur kommer det sig att denna utsaga uppträtt och inte någon annan i dess ställe?”.

Joacim Hansson (1998) analyserar i *Om folkbibliotekens ideologiska identitet: en diskursstudie* utsagor genom att ta utgångspunkt i en så kallad diskursiv formation. Begreppet diskursiv formation används ofta som en synonym till diskurs, men Hansson (1998, s. 17-18) särskiljer till viss del begreppen då han ser den diskursiva formationen som en struktur vilken håller samman en diskurs, något som enligt honom kan vara problematiskt att definiera. I sitt sökande efter diskursens grund och därmed vad han ser som en samlad bild av en diskursiv formation tar han Foucault till hjälp, och han identifierar ett antal olika användbara ingångar till kartläggningen av en diskurs. Som grund för diskursanalysen kan enligt Hansson (1998) utsagor samlas och relateras till ett och samma objekt och utsagor som kopplas samman genom form eller sammanhang kan ligga till grund för identifierandet av en diskurs. En diskurs kan även identifieras genom att relationen mellan enskilda utsagor och de övergripande strukturer som de fungerar inom åskådliggörs eller med hjälp av de teman som binder samman diskussionen om ett fenomen.

Även Hedemark (2009) använder sig av en diskursanalytisk ansats med fokus på Foucaults teorier i sin tidigare nämnda doktorsavhandling. I denna studie analyseras hur folkbiblioteket framställs i olika debattartiklar under en viss tidsperiod, och för att kunna göra detta vill även hon identifiera en diskursiv formation:

För att analysera relationerna mellan olika utsagor måste utgångspunkten tas i en så kallad diskursiv formation. För att identifiera en sådan ställer Foucault upp olika formationsregler. Utsagorna måste kunna bindas samman med hjälp av en rad teman eller regler för att bilda en diskursiv formation.

Hedemark 2009, s. 32-33

De formationsregler Hedemark (2009, s. 32-33) talar om är *objekt*, *subjektpositioner*, *strukturer* och *begrepp*. *Objekt* är ämnet som utsagorna handlar om och vad diskursen kretsar kring. *Subjektpositioner* innebär att olika subjekt ger uttryck för utsagor och att de får olika utrymme beroende på vilken position de talar ifrån. *Strukturer* binder samman aktuella utsagor och kan exempelvis utgöras av en tidsmässigt sammanhängande period. För att kunna ringa in en diskursiv formation krävs att det finns vissa gemensamma *begrepp* som binder samman utsagorna. En debatt kan i detta sammanhang ses som en kamp om hur olika begrepp ska definieras.

Begreppet diskursiv formation kan användas på olika sätt, Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 64) tolkar det som att Foucault använder diskursiv formation som "... ett begrepp som syftar till att inrama olika och eventuellt motstridiga diskurser som opererar i samma terräng". Detta stämmer till stor del överens med hur vi valt att se på begreppet. Vi ser den diskursiva formationen som det som håller samman diskurserna inom vårt undersökningsmaterial. Diskurserna skapar tillsammans en övergripande bild av folkbiblioteksområdet och vi vill genom att undersöka vilka diskurser som kan skönjas i debatten undersöka hur den diskursiva formationen för folkbiblioteksbegreppet ser ut.

2.1.3.1 Maktbegreppet hos Foucault

Ett grundläggande drag inom diskursanalysen är intresset för makt, för vem som får tala och vad som får sägas. När man studerar diskurser och sociala konstruktioner reflekterar man över det som sägs och hur det sägs men även hur det annars skulle ha kunnat sägas. Diskurserna sätter ramar för vad som är socialt och kulturellt accepterat som "sant" och " trovärdigt" och bestämmer samtidigt vad som inte är möjligt att uttrycka i ett specifikt sammanhang. Dessa ramar är emellertid under kontinuerlig förhandling, något som exempelvis kan ta sig uttryck i kontroverser kring hur olika samhällsfenomen ska förstås. Det är därför en vanligt förekommande strategi inom diskursanalytisk forskning att studera sådana kontroverser (Börjesson 2003, s. 21-22).

Maktaspekten är en sammanbindande och central faktor i Foucaults författarskap. Foucault fokuserar på relationen mellan makt och vetande och han utgår från att det alltid finns en sådan relation (Börjesson 2003, s. 34). Diskursen ses som ett regelsystem vilket legitimerar vissa kunskaper men inte andra, ett system som samtidigt bestämmer vilka som har rätt att uttala sig med auktoritet (Bergström & Boréus 2005, s. 309).

Det som intresserar Foucault i diskursanalysen är det sätt på vilket diskursen är reglerad, vilken kontroll den utövar. De procedurer som begränsar diskursen och som leder till att en diskurs skapas beskrivs i *Diskursens ordning* (Foucault 1993). Den första uppsättningen av procedurer består av tre externa utestängningar: tabu, distinktionen mellan galenskap och förstånd samt distinktionen mellan sant och falskt (Mills 2003, s. 57). Utestängningsprocedurer kan exempelvis röra sig om instiftande

av lagar och förbud, inte bara formella sådana utan även mer informella regler angående vilka som får tala och vad som får sägas. Sant och falskt kan bara avgöras inom en viss praktik, man kan tala objektiv sanning men ändå tala falskt inom den rådande diskursen. Foucault (1993, s. 24-25) beskriver det som att: "I det sanna är man endast om man lyder 'diskurspolisens' regler vilka man måste aktivera på nytt i varje diskurs". De som har en auktoritär position och som ses som experter är de som kan tala sanning medan de som gör uttalanden utan att ha en maktposition inte ses som sanningstalare (Mills 2003, s. 58).

Då diskurser etableras skapas således samtidigt sanningsregimer, det vill säga vad vi anser vara sant vid en viss tidpunkt. Diskurser frambringar sedan kontrollmekanismer som ska vidmakthålla stabiliteten hos dessa sanningsregimer, det utfärdas regler och förbud för vilka som får tala och vad de får tala om (Hedemark 2009, s. 34). Samtidigt skapas olika former av uppdelnings- och förkastandeprinciper, vilka går ut på att vissa uttalanden kategoriseras som avvikande och att deras utsagor därmed betraktas som betydelselösa, irrationella eller ointressanta (Foucault 1993, s. 7-8).

Hedemark (2009, s. 34) poängterar att det som särskiljer Foucaults syn på makt är att den inte enbart ses som något förtryckande utan även som något produktivt eftersom den skapar diskursiva praktiker. Han uttrycker det som att man måste:

... inse att makt är något man utövar snarare än besitter, att den inte är ett av den härskande klassen erövrat eller bevarat "privilegium", utan den samfälliga verkan av dess strategiska positioner – en verkan som kommer till synes i de underlydandes ställning och som denna ibland bidrar till att förlänga.

Foucault 2001, s. 36

Makt är således inte något som tillhör vissa grupper i samhället och makt ska inte ses som "... en egenskap eller en egendom utan som en strategi..." (Foucault 2001, s. 36). Makt är även direkt sammankopplat med kunskap då Foucault menar:

... att makt och vetande direkt förutsätter varandra; att det inte finns något maktförhållande utan att ett därmed sammanhängande område av vetande skapas och att det inte heller finns något vetande som inte samtidigt förutsätter och utbildar ett maktförhållande.

Foucault 2001, s. 37-38

Enligt Roddy Nilsson (2008, s. 81-82) är Foucault inte intresserad av sant eller falskt utan ägnar sig åt att beskriva och analysera kunskapsproduktionens procedurer, praktiker och institutioner, det vill säga skapandet av sanningar. Olika epoker har olika kunskapsregimer som producerar olika sanningar. Vad som räknas som sant är en effekt av olika diskursiva och institutionella praktiker och sanningen existerar därmed aldrig utanför makten.

2.2 Metodologiska aspekter

Bergström och Boréus (2005, s. 358) gör ett förslag till en konkretisering av den diskursanalytiska metoden då de i grova drag beskriver hur en studie kan utformas. Deras skissering kan gälla som en övergripande beskrivning för hur vi startade vårt

arbete med materialet. Det första steget är att göra en *avgränsning*, det vill säga välja diskursbegrepp samt hur lång tid studien ska omfatta. I samband med diskursavgränsningen är *valet av källmaterial* centralt liksom en motivering av detta val. I denna studie har det funnits ett samband mellan avgränsningen och valet av källmaterial. Materialvalet samt avgränsningen i tid var för oss relativt givet då vi intresserar oss för en debatt i en viss medial kontext och under en viss tidsperiod. Metoden och vilken diskursanalytisk inriktning man väljer avgörs av *forskningsfrågan*. Vi arbetade fram forskningsfrågorna utefter studiens övergripande syfte att undersöka vilka åsikter om folkbibliotekets roll i samhället som uttrycks. Vårt intresse för att analysera utsagor samt för att se vilken betydelse det får vem som uttalar vad ledde oss in på Foucaults diskursteorier. Oavsett inriktning är *närläsning* av källmaterialet grundläggande eftersom diskursanalysen starkt betonar språkets betydelse. Vi har således läst det utvalda materialet noga – och ett flertal gånger.

Neumann (2003, s. 49) breddar Bergström och Boréus skiss något då han skriver att för att kunna använda diskursanalys måste man ha en god kulturell kompetens, det vill säga tillräcklig kunskap om det specifika forskningsområdet. Ett första steg är därmed alltid att sätta sig in i det område man ska undersöka. I vårt fall innebar detta att vi inför vår analys satte oss in i den aktuella biblioteksdebatten men även att vi tillskansade oss en bakgrundkunskap om den större diskussionen och forskningen kring folkbibliotekets roll i samhället för att kunna kontextualisera vår analys.

När det gäller diskursanalys ur Foucaults perspektiv är det som visat problematiskt att försöka pressa in detta i en mall som kan sägas utgöra en forskningsmetod. Nilsson skriver angående Foucault och diskursanalys:

När man diskuterar den konkreta användningen av Foucault är det viktigt att ha i minnet att han inte arbetade utifrån någon specifik teori – och inte heller strävade efter att skapa någon sådan. /.../ Hans arbetssätt var i stället ett ständigt sökande efter och prövande av olika hypoteser där han i varje undersökning använde delvis olika metoder.

Nilsson 2008, s. 182

Nilsson (2008, s. 182-183) tar emellertid upp tre angreppssätt till en diskursanalys i Foucaults anda. Ett *tematiskt* där olika element från Foucaults författarskap lyfts ut och appliceras på olika områden, ett *metodiskt* som går ut på att man följer Foucaults genealogiska eller arkeologiska ansatser² samt ett *teoretiskt-reflexivt* som innebär att man inspireras av Foucaults teoretiska ansatser och begrepp för att forma sin egen metod. I denna studie har vi närmast oss det teoretisk-reflexiva angreppssättet. Vi har närläst vårt material med våra frågeställningar i åtanke för att se vilka föreställningar om folkbibliotekets roll som uttrycks. Samtidigt har vi kontinuerligt återkommit till Foucaults diskursteorier och låtit dem influera textanalysen.

² Foucaults genealogiska ansats analyserar diskursernas uppkomst medan den arkeologiska fokuserar på deras former. Genealogin fokuserar även än mer på maktbegreppet och studiet av de kontrollmekanismer som avser att upprätthålla specifika diskurser (Hedemark 2009, s. 32-33). Den arkeologiska inriktningen handlar om att analysera relationer mellan olika utsagor inom ett specifikt område (se Foucault 1972, s. 99).

I vår analys är språket det centrala samtidigt som vi är intresserade av maktpositionerna inom folkbiblioteksdebatten. I samband med vårt material blir det intressant att väga in *vem* som uttalar vad. Därför kommer vi att särskilt gå in på de olika aktörerna i debatten, hur de hävdar sig och vilka positioner de intar. I detta sammanhang blir det även intressant att se till vilka genrer de olika aktörerna verkar inom.

2.2.1 Validitet, reliabilitet och förförståelse

Att använda sig av diskursanalys innebär att man som forskare har som utgångspunkt att det inte finns en objektiv sanning och att det i undersökningsprocessen alltid finns ett mått av tolkning. Vikten av forskarens inverkan är därmed tydlig inom diskursanalysen som metod. Börjesson (2003, s. 25) beskriver att det därför inom diskursanalys behövs dels en socialkonstruktivistisk grundhållning och dels en reflexiv hållning kring de diskurser som styr forskaren. Han framhåller att forskaren måste göra något med sitt material, forskarens uppgift är att ge perspektiv på fenomenet och att ge det ett meningsfullt sammanhang. Forskaren gör en dramatisering av sitt material, vilket inte stämmer överens med den traditionella vetenskapliga forskningen inom samhällsvetenskap där metod ska väljas efter frågeställning och teori efter en slags rationalistisk övertygelse. Denna traditionella syn innebär att teorin ska förklara de fakta som efterfrågats och som inhämtats genom en lämplig vetenskaplig metod. Börjesson (2003, s. 25) ställer sig kritisk till en sådan rationell syn och frågar: ”Vem tror till att börja med på idén om att kunna ställa intressanta forskningsfrågor utan någon typ av teoretiskt raster, utan en idé om hur studien ska kunna dramatiseras?”.

Inom diskursanalys kan det sägas handla om trovärdighet istället för objektivitet. Denna trovärdighet kan uppnås genom att forskaren tydliggör sin egen position i sammanhanget, sin förförståelse. Som studenter inom biblioteks- och informationsvetenskap befinner vi oss i en särskild diskurs i förhållande till materialet. Vi kan inte se på materialet med ett utanförperspektiv utan går in i arbetet med vissa föreställningar om såväl debatten som de föreställningar som uttrycks. En grundläggande uppfattning inom diskursanalys är dessutom att det inte finns en position utanför diskurserna, och att det därför är lönlöst att eftersträva en sådan. Genom våra studier har vi ofta kommit i kontakt med utvecklingstankar kring folkbiblioteksverksamhet och kanske kan det för oss därför kännas mer naturligt att folkbiblioteket förändras. Vi är även införstådda i den situation som biblioteket befinner sig i idag och som flera representanter från bibliotekssfären refererar till i debatten (att allt mer information finns tillgänglig för allt fler, att antalet boklån sjunker, att det uppstått nya krav på tillgänglighet och mediebredd och så vidare). För att vår analys ska bli så givande som möjligt är det viktigt att vi hela tiden är medvetna om vår egen förförståelse och därtill tar hänsyn till att inte alla aktörer i debatten delar denna.

3. Material och urval

Vi har i vår undersökning strävat efter att inkludera olika slags texter för att få en bredd i materialet och på så sätt fånga så mycket som möjligt av debatten. Utöver Sydsvenskans artiklar kommer även läsarkommentarerna till dessa innefattas i analysen. Detta för att få med åsikter från personer som inte fått komma till tals i debatten i övrigt. Tidigare biblioteks- och informationsvetenskapliga textanalyser av debatter i media har främst fokuserat på tidningsartiklar (se exempelvis Gustafsson 2007; Hansson 1998; Hedemark 2009). Vi tror därför att vårt urval kan bidra med ytterligare en intressant aspekt till forskningsområdet då vi även tar hänsyn till åsikter från människor som i flera fall inte innehar någon given maktposition utifrån sin ställning som journalist, bibliotekarie, författare eller politiker.

Analysen kommer även att omfatta Malmö stadsbiblioteks strategidokument *The Darling Library in the World* (odaterad). Denna text är inte en direkt del av debatten men den ligger som bakgrund och refereras till ett flertal gånger i såväl artiklar som kommentarer. Vi anser dokumentet vara väsentligt att analysera på grund av denna framträdande roll samt eftersom det visar bibliotekets perspektiv i sammanhanget.

Genom denna spridning av material vill vi uppnå både ett inifrån- och ett utifrånperspektiv. Vi tror att detta kommer att fördjupa vår förståelse för vilka uppfattningar om folkbiblioteket som finns samt att undersökningens relevans kommer att öka. En materialmässig bredd är även nödvändig eftersom vi vill se till olika perspektiv, samt jämföra dessa.

3.1 Genre som texttyp och social praktik

På grund av det empiriska materialets bredd kommer vi att ta genreteori till hjälp för att förstå vilka texttyper vi analyserar, samt vad deras genretillhörighet kan ha för betydelse för resultatet. Olika typer av text bör behandlas och bedömas olika då de kan härröras till olika genrer. Det är emellertid viktigt att ha i åtanke att en text inte nödvändigtvis passar in i endast en genre utan att texter snarare bör förstås som föränderliga sociala uttrycksformer. Detta hindrar dock inte att avsändare, mottagare och syfte skiljer sig mellan olika slags texter och därigenom påverkar textens språk, gestaltning, mottagande och status. Tidningsartiklar, läsarkommentarer och strategidokument har drag av olika textgenrer och hänsyn måste tas till deras skilda karaktär.

Vi anser att genreteori och diskursanalys kan komplettera varandra på ett fruktbart sätt, då de har vissa gemensamma nämnare. Foucault (1972, s. 29) menar att distinktioner mellan olika framställningstyper innebär att det skapas uppdelningar

som är "... reflexiva kategorier, klassificeringsprinciper, normativa regler, institutionaliserade typer: de är i sin tur företeelser som förtjänar att analyseras jämte de andra". Vi tolkar uttalandet som att kategorierna är föränderliga och att det därför är viktigt att ha i åtanke att de verkar i en större social och historisk kontext, samt att reflektera över vilka normer och principer som styr kategorierna. Dessa reflektioner kan härröras till genrebegreppet. Liksom diskurser skapas av normer, påverkar textgenrer hur texter uppfattas och hur trovärdiga de anses vara. Haider (2008, s. 102) beskriver hur genre teori kan ge ett ytterligare djup åt diskursanalysen: "... at the level of textual analysis, awareness of formal aspects as well as, at a deeper level, social and historic contingencies specific to text genres adds to the analysis of discursive procedures".

När texter produceras görs val angående deras intentioner. Dessa val placerar texterna i särskilda traditioner, såväl politiska som kulturella, sociala som formella, vilket i sin tur påverkar sättet som de publiceras och tas emot på (Andersen 2008). Haider konstaterar att det är viktigt att ta hänsyn till en texts formella egenskaper:

Clearly, formal aspects are important and integral parts of a text. They are not accidental, but derive from choices made and these choices are arrived at in certain contexts – historical, cultural, social in the wider sense of the word – and with other representations in mind.

Haider 2008, s. 101

Eftersom olika texter har stilistiska och retoriska likheter och olikheter går de att gruppera och klassificera. Genre teorin gör oss även uppmärksamma på att texter uppkommer i ett socialt sammanhang och att olika texter har olika intentioner, särskilda kommunikativa syften (Haider 2008, s. 102). Jack Andersen (2008, s. 341-353) skriver i *The Concept of Genre in Information Studies* att genrer kan ses som den sociala och diskursiva resursen i ett diskursivt fält, det vill säga som dess sammanhållande faktor. Genrekunskap innebär i detta sammanhang att ha kunskap om de olika kommunikativa aktiviteter som vi är involverade i. Ju mer vi vet om dessa aktiviteter, desto mer vet vi om hur vi ska förstå och använda texterna som produceras av aktiviteterna. Att identifiera en särskild texttyp innebär att man därmed identifierar en särskild sorts kommunikativ situation och aktivitet. Det handlar även om att undersöka syftet med en text, vem som är avsändare och vem som är mottagare.

3.1.1 Våra texter

De texter vi kommer att analysera rör sig inom en specifik kontext då de är del av en medial debatt. Media sätter sin prägel på människors vardagsliv och kan tillskrivas en stark position som opinionsbildare (Hadenius & Weibull 2003, s. 11). Enligt teorin om mediernas dagordningsfunktion finns det ett samband mellan de frågor som får mycket uppmärksamhet i medierna och de frågor som medborgarna tycker är viktiga. Denna makt är dock beroende av ett flertal olika faktorer, olika medier har olika grad av trovärdighet och påverkar därmed medborgarnas dagordning i olika hög utsträckning. Även texttypen har betydelse enligt teorin, forskning tyder på att textbaserade medier i allmänhet har större makt över dagordningen än TV. Detta anses bland annat bero på att det snabba tempo som råder i TV-mediet och som konsumenten inte själv kan påverka gör att informationen är svårare att bearbeta. Vid konsumtion av textbaserade medier krävs en större ansträngning och den information

som konsumenten tar till sig blir därför enklare att komma ihåg (Strömbäck 2004, s. 31-32).

Sven Nilsson (2003a, s. 193-194) menar att massmedierna är några av de viktigaste institutionerna i det moderna samhället då medieproduktionen, mediemiljön och medievanorna idag innebär "... att medierna penetrerar hela samhället in i dess intimaste miljöer och in i drömlivet och tankevärlden hos varje enskild individ". Han påpekar samtidigt att medievärlden är ständigt expanderande, vilket har lett till att varje enskilt medium får mindre uppmärksamhet men att den totala medievärlden får ökad betydelse.

Media kan således ses som en källa som kan fungera som en kognitiv auktoritet. Detta betecknar en källa som anses ha hög trovärdighet och stor makt eftersom den därmed har inflytande på hur vi uppfattar omvärlden (Wilson 1983, s. 13). Eftersom media har betydelse för hur vi ser på olika fenomen kan en undersökning av en medial debatt bidra till en förståelse för vilka föreställningar som i dagsläget finns om folkbibliotek samt vilka föreställningar som media bidrar till att skapa. Att undersöka en medial debatt blir särskilt relevant eftersom media kan fungera som opinionsbildare och folkbibliotekets verksamhet är beroende av anslag från politiker. Folkbibliotekets legitimitet hör som tidigare nämnt tätt samman med vilka föreställningar som finns om verksamheten och kan därmed också påverkas av media.

Sydsvenskan grundades 1848 och är den största morgontidningen i Malmö/Lundområdet. Den ges ut sju dagar i veckan och har 311 000 läsare varje dag. Sydsvenskan finns på Internet sedan 1995 och har mellan 250 000 och 300 000 unika besökare per vecka. Tidningen beskriver sig som oberoende liberal.³ Chefredaktör och ansvarig utgivare är Daniel Sandström.⁴ Med tanke på tidningens omfattande upplaga och spridningsområde kan tidningen anses vara en kognitiv auktoritet. Sydsvenskan är dessutom en tidning som når ut till flera olika målgrupper (till skillnad från exempelvis branschtidskrifter) och är genom detta särskilt intressant i relation till vårt problemområde.

Eftersom Sydsvenskan bär med sig en trovärdighet ses även de texter som publiceras i tidningen som tillförlitliga. Detta innebär emellertid inte att samtliga tidningsartiklar tillhör samma genre. Inom vårt material finns "avslöjande" artiklar, artiklar som utger sig för att vara rent informativa och debattartiklar. Dessa skilda texttyper har olika syften och vänder sig också till olika mottagare, även om de är tänkta att kunna läsas av alla. Artiklarna som är mer avslöjande eller informativa till sin karaktär vänder sig mot en allmänhet och saknar oftast en personlig avsändare, de framställs som skrivna av tidningen för folket. Debattartiklarna har däremot en eller flera tydliga avsändare och de riktar sig ofta till varandra samtidigt som författarna vill övertyga allmänheten om sin ståndpunkt.

³ Vi har valt att bortse från huruvida Sydsvenskans politiska hållning har påverkat debattens karaktär. Möjligen kan politisk hållning anses påverka tidningens publiceringsstrategier, men en fördjupning av en sådan diskussion faller utanför ramen av vår undersökning. Relevansen minskar därtill av att den undersökta debatten utgörs av texter skrivna av en varierad grupp aktörer, vilka endast till viss del utgörs av tidningens egna journalister.

⁴ Fakta kring Sydsvenskans grundande, läsarantal, politiska hållning samt ansvarig utgivare är hämtade från tidningens webbplats (Sydsvenskan.se, senast uppdaterad 2009).

3.1.1.1 Artiklar och kommentarer

Artiklarna som undersöks publicerades på Sydsvenskans webbplats under perioden 10 augusti till 28 oktober 2009. De är totalt 21 stycken till antalet och de följdes av sammanlagt 277 kommentarer. Kommentarererna varierar i antal mellan artiklarna, några av artiklarna har fått många kommentarer medan andra har fått färre och ungefär hälften av artiklarna saknade kommentarfunktion. Antal kommentarer skulle kunna anses motsvara det intresse en specifik artikel väckt, i de fall de varit möjligt att kommentera. Emellertid blir det vid närläsning tydligt att kommentarer inte nödvändigtvis syftar endast till den artikel de skrivits under utan ofta kommenterar debatten som helhet. De analyserade kommentarererna skrevs under perioden 10 augusti till 29 oktober 2009. Vi inhämtade och skrev ut dessa den 20 januari 2010.

Nedan följer en genomgång av de undersökta artiklarna med tillhörande kommentarer i kronologisk ordning (artiklarna listas även i källförteckningen med tillhörande bibliografisk information):

1. *Biblioteket mal ner 30 ton böcker*, 10 augusti av Martin Rex (journalist, Sydsvenskan)
114 kommentarer
2. *Politikerna stöder gallringen*, 11 augusti av Martin Rex
27 kommentarer
3. *Biblioteket kanske säljer i stället*, 12 augusti av Martin Rex
0 kommentarer
4. *Kund bland urkunderna*, 12 augusti av Andrzej Tichý (författare)
0 kommentarer
5. *Skym inte en ljus framtid!* 13 augusti av Elsebeth Tank (stadsbibliotekarie i Malmö)
0 kommentarer
6. *Bokmalningen ska förklaras*, 13 augusti av Martin Rex
17 kommentarer
7. *Vi ger läsarna möjlighet att reagera*, 13 augusti av Lotta Satz (journalist, chef för Sydsvenskans Malmöredaktion)
0 kommentarer
8. *Populär utdelning av utsorterade böcker*, 15 augusti av Tona Ishaq (journalist, Sydsvenskan)
0 kommentarer
9. *Två ger sin syn på Malmö stadsbibliotek*, 18 augusti: av sydsvenskan.se, Bjarne Stenquist (journalist) och Trygve Bång, (författare)
0 kommentarer

10. *Kunskapens äppelskrutt*, 19 augusti av Sydsvenskan, 18 författare i ett gemensamt uttalande
38 kommentarer
11. *"Naturlig gallring" på hyllorna*, 19 augusti av Alexander Agrell (journalist, Sydsvenskan)
36 kommentarer
12. *Skönlitteraturens position kommer stärkas*, 21 augusti av Elsebeth Tank
0 kommentarer
13. *Biblioteket måste nå fler*, 22 augusti av Carina Nilsson (kulturkommunalråd (S)), Malmö
0 kommentarer
14. *Den postdigitala vägen*, 23 augusti av Rasmus Fleischer (historieforskare)
0 kommentarer
15. *Kunskapens fruktsallad*, 23 augusti av 62 bibliotekarier som har skrivit ett svar på författaruppropet
0 kommentarer
16. *Luftigt i salar och argument*, 28 augusti av Andrzej Tichý
28 kommentarer
17. *Biblioteket saknar sponsoravtal*, 10 september av Federico Rodriguez Moreno (journalist, Sydsvenskan)
3 kommentarer
18. *Viva Läs Vegas*, 19 september av Per Svensson (journalist, Sydsvenskan)
6 kommentarer
19. *Mot en plats i Malmöhjärtat*, 27 oktober av Elsebeth Tank
0 kommentarer
20. *Detta har hänt: Biblioteksstriden*, 27 oktober av Sydsvenskan
0 kommentarer
21. *Så slutade biblioteksdebatten*, 28 oktober av Andreas Persson (journalist, Sydsvenskan)
8 kommentarer

Artiklarna kommer att refereras till utefter ovan givet nummer. Vi kommer att referera till kommentarerna genom att ange publiceringens datum och tid. Vissa artiklar och kommentarer kommer att få större utrymme i analysen, på det sätt det har fallit sig naturligt i enlighet med uppsatsens syfte och frågeställningar.

Läsarkommentarerna representerar en texttyp som delvis befinner sig i en annan kontext än artiklarna. Andersen (2008, s. 348-349) beskriver hur det via webben varje

dag publiceras en enorm mängd texter av olika slag och han påpekar att författandet av olika texter numera är en daglig aktivitet för många människor. De forum som webben tillhandahåller bidrar till att både reproducera och skapa nya former av kommunikation, Andersen (2008) ser det som att det skapas nya former för att förmedla och organisera kunskap, kultur och mänsklig erfarenhet.

Denna förskjutning som skett i och med de nya publiceringsformer som Internet erbjuder gör att fler kan komma till tals då det exempelvis är enkelt att lämna kommentarer till tidningars artiklar. Därför blir det i ett samtida undersökningsmaterial som vårt mer tydligt vilket mottagande debatten får av läsarna än om vi enbart analyserat traditionella texter. Texternas olikheter kräver dock ett hänsynstagande till eventuella genreskillnader. Läsarkommentar kan inte bedömas i utformning och språk på samma sätt som en publicerad artikel, vilken är redigerad och korrekturläst. Av mottagarna anses de förmodligen inte ha samma trovärdighet som artiklarna då dessa är relaterade till en mer etablerad genre. Texternas omfång skiljer sig dessutom väsentligt mellan kommentarer och artiklar vilket får betydelse för språket som används. Exempelvis präglas texterna av olika slags retorik och ordval eftersom det finns en skillnad mellan att uttrycka sina åsikter i en längre text, såsom i debattartiklarna, och att göra detsamma på bara några rader. Det är inte heller tydligt vem som är avsändare och vem som är mottagare i kommentarerna. I vissa fall tycks syftet vara att helt enkelt lufta sin åsikt och i andra fall handlar det om att påvisa hur fel någon annans åsikt är. Kommentarer bildar en slags debatt i sig och har ofta en hätskare ton än artiklarna, något som förmodligen beror på den anonymitet som omger kommentarskribenterna.

Det är främst de olika aktörernas funktioner som har betydelse för undersökningen, men vi har valt att även ange artikelförfattarnas namn. Eftersom det rör sig om redan publicerade och offentliggjorda artiklar så anser vi att detta inte utgör något etiskt problem. Artiklarna har redan gått igenom någon form av kontroll eftersom texternas innehåll måste stämma överens med tidningens etiska riktlinjer. I de fall kommentatorerna har skrivit under med namn har vi emellertid valt att bortse från detta då det inte kan styrkas att det faktiskt är denna person som har skrivit kommentaren. Kommentarer är inte granskade på samma sätt som artiklarna men vi utgår ifrån att de som lämnat kommentarer är medvetna om att deras texter offentliggörs och kan läsas av alla. Enligt Association of Internet Researchers (AoIR) etiska riktlinjer för Internetforskning är det acceptabelt att insamla forskningsdata om materialet är offentligt och innehållet inte är alltför känsligt (Ess, Charles & the AoIR ethics working committee 2002).⁵

3.1.1.2 Strategidokumentet

Dokumentet *The Darling Library in the World* (odaterad) tillhör ursprungligen en annan kontext än artiklarna och kommentarerna knutna till Sydsvenskan. Texten är ett av flera verksamhetsdokument för Malmö stadsbibliotek, dokument som traditionellt sett varit interna och som förmodligen sällan lästs av utomstående aktörer. Idag finns

⁵ Enligt Malin Sveningsson Elm (2009) kännetecknas en offentlig miljö av att den är öppen och tillgänglig för alla, att vem som helst med Internetuppkoppling har åtkomst till den, och att den inte kräver någon form av medlemskap eller registrering.

emellertid sådana dokument fritt tillgängliga via bibliotekets webbplats och på så sätt är de inte längre interna utan publika och har möjlighet att läsas av fler.

The Darling Library in the World (odaterad) har drag av olika genrer och kan ses som både ett strategidokument och som ett visionsdokument. I detta dokument finns ett ovanifrånperspektiv, det är personer som styr biblioteksverksamheten som står bakom – de som faktiskt har möjlighet att besluta om och genomföra förändringar. På grund av folkbibliotekets avhängighet av kommunal finansiering blir ett sådant dokument särskilt viktigt för att motivera och förankra nya idéer och förändringar såväl hos allmänhet som hos anställda. Omfattande förändringar i kommunala och statliga institutioner måste förankras i bredare befolkningslager eftersom det är skattepengar som används och det är en institution som är till för alla.

Som text präglas dokumentet av budskap, proklamerande och ambitiösa planer. Texten innehåller stora ord, färgstark retorik och målände beskrivningar samtidigt som den inte är särskilt konkret då det kommer till detaljer. Som textgenre påminner dokumentet om politiska manifest då det är en slags utopi som framställs. Texten är institutionspräglad och avsändaren är ett ”vi”. Mottagare är allmänheten (Malmös kommuninvånare), berörda politiker samt bibliotekets anställda och syftet är att övertyga om, legitimera, och motivera de strategier som uttrycks samt, i ett vidare perspektiv, att modernisera bilden av folkbiblioteket.

Såsom texten är formulerad anas ett bakomliggande motiv att väcka uppmärksamhet och eventuellt provocera, exempelvis genom stycket som tituleras avveckling. Att tala om avveckling (besparingar, nedskärningar och liknande) i samband med skattefinansierade institutioner som ses som en del av välfärdssamhället väcker lätt upprörda känslor, vilket avsändarna bör ha varit medvetna om. Genomgående i dokumentet betonas vikten av uppbrott från det gamla vilket i sig lätt kan uppfattas som en provokation då biblioteket av många ses som bundet till en särskild tradition. Genom att betona uppbrottet från det gamla på ett sätt som väcker uppmärksamhet uppfyller dokumentet i sig en del av syftet att bryta med invanda föreställningar om vad ett folkbibliotek ska vara.

Dokumentet är fritt tillgängligt via bloggen ”Stadsbiblioteket i Malmö – The Darling Library in the World” (<http://www.darlinglibrary.se/>).

I uppsatsen kommer vi fortsättningsvis referera till strategidokumentet som enbart *The Darling Library* och hänvisa till sidnummer.

4. Nordens folkbibliotek – från modernitet till senmodernitet

Vi vill i vår undersökning belysa vilka föreställningar som finns om folkbibliotekets roll idag. Dessa föreställningar har ett ursprung och diskussionen om bibliotekets samhällseliga funktion är inte heller någon ny företeelse. Därför anser vi det vara av relevans att måla upp en kort bakgrundsbild av det nordiska folkbibliotekets utveckling i ett historiskt perspektiv. Vilka roller har folkbiblioteket haft genom tiderna? Vilka idéer har legat bakom? Vilka huvudriktningar kan urskönjas? Vi kommer även att beröra vilka roller forskare ser för dagens folkbibliotek för att på så sätt skapa en ram för vår analys.

4.1 Det moderna samhället och folkbibliotekets framväxt

Folkbibliotekets tidiga utveckling har behandlats av ett flertal forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap. Vi kommer här göra nedslag i några av dessas verk i syfte att ge en grundläggande uppfattning om de forskningsresultat som finns på området.

En av de som studerat folkbibliotekets framväxt är Magnus Torstensson (1996) i *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna: exemplet Sverige och några jämförelser med USA*. Torstensson (1996, s. 33-35) konstaterar att det svenska folkbiblioteket utvecklades under 1900-talets början i samband med framväxten av det moderna samhället, vilket präglades av en förskjutning från bondesamhälle till industrisamhälle. Industrialiseringen och den ekonomiska tillväxten gjorde att allt fler flyttade från landsbygden till städerna, något som fick som en konsekvens att sociala problem ökade. Samtidigt växte olika slags folkbildningsprojekt fram för att lösa samhällsproblemen, som exempel kan nämnas arbetarrörelsen. En bakomliggande tanke i dessa projekt var även att bildning skulle vara till för alla samhällets medborgare, oavsett klasstillhörighet. I denna kontext utvecklades folkbiblioteket, vars verksamhet sågs som en väg mot att lösa tidens sociala problem (Torstensson 1996, s. 39-42).

Även Joacim Hansson (1998) har behandlat folkbibliotekets uppkomst och den tidiga verksamhetens bakomliggande ideologier i *Om folkbibliotekens ideologiska identitet*. I denna studie betonas att den moderna tidens folkbildande projekt, och i förlängningen folkbiblioteksverksamheten, inte handlade om att sudda ut klassgränserna. Bibliotekets folkbildande verksamhet motiverades istället med att särskilda grupper behövde danas till goda samhällsmedborgare. Denna folkbildande roll gav biblioteket en kontrollerande funktion och ett underliggande syfte att

legitimera en viss ordning. Det fanns visserligen en diskussion om att folkbiblioteket skulle vara en neutral och demokratisk institution men studien visar att detta var ett demokratiskt tänkande utifrån perspektivet hos en dominerande elit (Hansson 1998, s. 131-135).

Folkbildningstanken som sådan har liksom nämndes i inledningen rötter i 1700-talets upplysningstid under vilken människan sågs som ett förnuftsväsen. Man såg en växelverkan mellan förnuft och upplysning, å ena sidan kunde upplysning leda till förnuft och å andra sidan kunde förnuftet användas för att kritiskt granska det som upplystes om. Henrik Jochumsen och Casper Hvenegaard Rasmussen (2006, s. 14) menar att folkbiblioteket i hög grad är del av denna upplysningstanke. Bakom denna finns en föreställning om att samhällsförändringar kan styras i rätt riktning och att biblioteket kunde vara på samma gång en förändrings- och stabiliseringskraft. Biblioteket kom i Norden att betraktas som en institution som skulle främja upplysning och samtidigt motverka socialt betingade uppror.

Den folkbildande tanke som kom att ligga till grund för det svenska folkbiblioteket hade även inspirerats av amerikanska "public libraries". Valfrid Palmgren brukar i detta sammanhang benämnas som en pionjär inom den tidiga folkbiblioteksrörelsen. Hon studerade det amerikanska bibliotekssystemet efter att år 1909 ha fått i uppgift att utreda Sveriges biblioteksverksamhet. Utredningen publicerades 1911 och förespråkade det amerikanska systemet där den underliggande idén var att upplysa och bilda människor. Palmgren talade även för att biblioteken skulle stå utanför politiska och ekonomiska motsättningar, tankar som kommit att prägla folkbibliotekets verksamhet fram till våra dagar (Nilsson 2003a, s. 169).

4.2 Det senmoderna samhället och folkbibliotekets roller idag

Sven Nilsson (2003a) beskriver i *Kulturens nya vägar* hur diskussionen kring moderniteten fick ett nytt perspektiv då man under 1970-talet började tala om postmodernism. Detta är emellertid ett begrepp som antyder att något är avslutat och sociologen Antony Giddens (1996 se Nilsson 2003b, s. 309) föreslår istället begreppet senmodern. Diskussionen kring det senmoderna kretsar kring att utvecklingstron inte är lika stark som under moderniteten, vilken fört med sig några av mänsklighetens största kriser såsom världskrig och totalitära ideologier. Den senmoderna ordningen präglas istället av begrepp som ekonomi, globalisering samt informations- och kommunikationsteknik (IKT) (Nilsson 2003a, s. 309-310). Folkbiblioteket är tätt förbundet med det omgivande samhället och förändringar i detta har därmed påverkan på verksamheten. När man talar om folkbibliotekets roll idag märks det senmoderna samhällets fokus på IKT och flera forskare talar även om att det skett en förskjutning från folkbibliotekets tidigare folkbildande uppdrag mot en ökad marknadsorientering inom verksamheten. Samtidigt finns en ökad betoning av bibliotekets funktion som mötesplats (se exempelvis Hansson 1998; Hedemark 2009; Skot-Hansen 2006).

Att kulturpolitiken, och därmed biblioteket, påverkas av samhällets förhållande till marknaden tas upp av Skot-Hansen (2006) i *Biblioteket i kulturpolitiken – mellem instrumentel og ekspressiv logik*. Studien visar hur kulturpolitiken har förändrats i takt med att nya sociala och ekonomiska dagordningar ställt ökade krav på

legitimering. Hon lyfter fram fyra delområden inom dagens kulturpolitik, vilka benämns som *upplysning*, *social förändring*, *ekonomisk växt* och *underhållning*. Samtliga delområden är enligt Skot-Hansen (2006, s. 27-34) instrumentella då de snarare fungerar som medel än som mål i sig själva. *Upplysningsidealet* är det som hela den offentliga kulturpolitiken vilar på och hör ofta samman med en idé om upplysning som en väg till en demokratiserad kultur. Området vilket benämns som *social förändring* får en allt större del av bibliotekets självförståelse då det finns en fortsatt stark uppfattning att biblioteket ska bidra till samhällsutveckling och medborgarskap. Skot-Hansen (2006) påpekar att folkbiblioteket har en lång tradition av att påta sig sociala uppgifter och att det länge har arbetat för att ha en inkluderande funktion som mötesplats i lokalsamhället. Den *ekonomiska växten* handlar om bibliotekets image och om en uppfattning av kulturen som en väg till ett synliggörande av kommuner och som en del av ekonomisk utveckling. *Underhållningsmålet* kan enligt studien kopplas till marknadens kapitalisering av människors avslappningsbehov. Inom biblioteksverksamhet kan detta exempelvis yttra sig genom att underhållning har börjat ses som ett integrerat element i upplysning.

Parallellt med den upptrappade marknadsfokuseringen medför upplevelsesamhället ökande krav på uppmärksamhet och synlighet. Kulturpolitiken baseras enligt Skot-Hansen (2006, s. 38) mer och mer på en instrumentell logik, något som även avspeglar sig i bibliotekets självbild. Samtidigt ser hon emellertid en ökad prioritering av (estetiska) upplevelser, vilket bygger på en expressiv logik. Skot-Hansen (2006) ifrågasätter om biblioteket använder sig av upplevelser för att locka besökare eller för att man ser estetiska upplevelser och erfarenheter som meningsfulla för användarna, och om det ena utesluter det andra. Om biblioteket ska kunna fungera som ett förvandlingsrum måste det enligt henne öppna för det irrationella och kaotiska samt i än högre grad experimentera med nya interaktiva förmedlingsformer i det fysiska och virtuella rummet.

Även Geir Vestheim (1999, s. 193-195) tar upp bibliotekets ökade marknadsanpassning, något som enligt honom lett till en ökad betoning av underhållning i samband med biblioteksverksamhet. I artikeln *Ideologi og folkebibliotekpolitikk – eit demokratispørsmål* uttrycker forskaren att dessa förändringar har skapat en problematisk situation inom folkbibliotekets verksamhet då det kommit in nya värderingar som framförallt handlar om ett ökat marknadsekonomiskt tänkande. Detta kan enligt honom skapa problem om det leder till att användaren ses som en kund till vilken biblioteket ska producera en vara.

Bosse Jonsson (2003, s. 15) tar upp ytterligare en aspekt av marknadsanpassningen i sin avhandling *Medborgaren och marknaden: pedagogisk diskurs för folkbibliotek* som syftar till att undersöka hur ideologiska förhållanden framträder då beslutsfattare uttalar sig kring bibliotekets roll och funktion. Jonsson (2003, s. 191) återfinner en pedagogisk diskurs i sitt material vilken i stort går ut på att biblioteket ska ha ett passivt förhållningssätt till sina användare och sträva efter att ge dem det de efterfrågar. Det är således, enligt den pedagogiska diskursen, användarna som ska bestämma vad de vill nyttja biblioteket till. Studien visar att detta förhållningssätt kan relateras till en marknadsekonomisk diskurs eftersom det även inom

marknadsekonomin handlar om att ordna samhället som en miljö där medborgarna kan uppmuntras att själva ta ansvar för sin egen utveckling.

Forskaren Ragnar Andreas Audunson (2001) reflekterar över folkbibliotekets framtida verksamhet i artikeln *Folkebibliotekenes rolle i en digital framtid: publikums, politikernes og bibliotekarernes bilder*. Audunson (2001, s. 206-207) frågar sig huruvida användare, politiker och bibliotekarier har samma syn på folkbibliotekets roller i dagens och morgondagens samhälle. Liksom andra forskare beskriver han hur folkbibliotekets uppgifter tidigare var mer tydligt knutna till folkbildning och kulturförmedling men att situationen idag är en annan. Artikeln framhåller hur tanken om en utbildningsmässig kanon utmanas i vår postmoderna och mångkulturella samtid, liksom tanken om biblioteket som vägledare inom ett visst bildningsideal. Samtidigt betonas informations- och kommunikationsteknikens roll som förändringskraft i sammanhanget, en förändring som lett till frågan på vilket sätt biblioteken och bibliotekarierna behövs idag. I en senare artikel, *The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context*, besvarar Audunson (2005) till viss del denna fråga genom att betona bibliotekets funktion som mötesplats. I artikeln uttrycks att i och med digitaliseringen och globaliseringen engagerar sig människor mindre i sitt lokalsamhälle, något som biblioteket har möjlighet att motverka. Artikeln framhåller även bibliotekets möjligheter för att främja integration. Biblioteket kan i dessa sammanhang tillhandahålla en lågintensiv mötesplats, ett rum där individer kan mötas oavsett klasskillnader och kulturella gränser. Detta är något som det enligt Audunson (2005) finns behov av idag då vi tenderar att arbeta och umgås i alltmer homogena miljöer i vilka människor med samma bakgrund och lika förutsättningar rör sig, så kallade högintensiva mötesplatser.

En stor del av den forskning som handlar om folkbibliotekets verksamhet i vår tid beskriver en osäkerhet kring vilken roll eller vilka roller biblioteket har idag och ska ha i framtiden. Marianne Andersson och Skot-Hansen (1994) har dock i sin studie *Det lokale bibliotek: afvikling eller udvikling* naglat fast fyra distinkta roller för folkbiblioteket. Dessa roller är folkbiblioteket som kulturcentrum, kunskapscentrum, informationscentrum och socialt centrum. Biblioteket som *kulturcentrum* innebär en syn på biblioteket som en ram för kulturella och konstnärliga upplevelser. Bibliotekets roll som *kunskapscentrum* innebär att biblioteket ses som något som inrymmer utbildning och upplysning. Rollen som *informationscentrum* innefattar att biblioteket ses som samordnare för information till såväl offentligheten som till den enskilda användaren. *Socialcentrum* innebär att biblioteket ses som något som omgärdar vardagens sociala liv, bland annat genom uppsökande verksamhet till utsatta grupper. Författarna menar att dessa roller ska ses som en överordnad analysmodell för att beskriva bibliotekets profil i lokalsamhället. De betonar att dessa funktioner i praktiken inte kan definieras entydigt samt att de ofta överlappar varandra (Andersson & Skot-Hansen 1994, s. 17-18). Anderssons och Skot-Hansens modell har fått stort genomslag och har ofta använts som teoretisk ram i efterföljande nordiska studier.

Den samtida forskningen målar upp en bild av ett folkbiblioteksbegrepp i förändring. Vissa ser det som att det skett en förskjutning, att biblioteket gått från att vara en sak till att vara en annan. Andra ser det mer som att man idag kan återfinna en rad olika roller för biblioteket, men att några av dessa roller eventuellt kommer att öka i

betydelse i framtiden medan andra kommer minska. Gemensamt för forskningen kring det nutida folkbibliotekets roll är den tydiga kopplingen mellan biblioteket och det omgivande samhället. När samhället förändras påverkas biblioteket, något som ibland leder till ett ifrågasättande av bibliotekets uppdrag och till krav på verksamhetsutveckling.

4.3 Bilder av folkbiblioteket i media

Den svenska forskningen om folkbiblioteket i media är relativt begränsad. Vi vill här lyfta fram några undersökningar på området som är relevanta som tidigare forskning i samband med vår undersökning. Några av undersökningarna berörs kortfattat medan andra ges större utrymme då de varit mer relevanta för vårt arbete.

Bland den senaste forskningen inom området återfinns Hedemarks (2009) tidigare nämnda avhandling *Det föreställda folkbiblioteket* i vilken författaren gör en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svensk media mellan 1970 och 2006. Studien tar utgångspunkt i Foucaults teorier om diskurser samt i Stuart Halls representationsteoretiska forskning om populärkultur i media och även Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes diskursbegrepp används i analysen. Författaren tar fasta på ett antal större debatter som förekommit i media under den nämnda tidsperioden och dessa illustrerar trenderna som präglade biblioteksfältet under 1970-, 1980-, 1990- och tidigt 2000-tal. Analysen visar att tre diskurser dominerar debatterna: den bokliga diskursen, allaktivitetsdiskursen och den informationsförmedlande diskursen.

Allaktivitetsdiskursen dominerade 1970-talets debatt och företrädde främst av bibliotekarier. Den undersökta debatten under denna tid stod mellan allaktivitetsdiskursen och den bokliga diskursen vilken huvudsakligen företrädde av författare. Enligt Hedemarks (2009, s. 50-52, 151) undersökning kommer allaktivitetsdiskursen till uttryck enbart under 1970-talet. Inom denna argumenterades att andra aktiviteter än läsning av skönlitteratur skulle vara framträdande i bibliotekens verksamhet och man framhöll den stora vikten av uppsökande verksamheter på exempelvis arbetsplatser. Biblioteken skulle ge utrymme för bland annat teater, politiska debatter, utställningar samt diskotek och det var viktigt att institutionen spelade en aktivt kulturförmedlande roll i det omgivande samhället. Överlag var användarperspektivet viktigt i diskursen då vikten av att förstå användarna underströks och tanken var att biblioteket skulle söka upp sina användare istället för tvärtom. Allaktivitetsdiskursen präglas av de socialistiska ideal som utmärkte 1970-talet och var en reaktion mot de gamla rådande borgerliga idealen i den bokliga diskursen som dominerat tidigare.

Den bokliga diskursen existerade redan under 1900-talets början och kan kopplas till tryckta böcker, läsning och kvalitetssäkrad skönlitteratur. Inom diskursen handlar folkbibliotekets verksamhet främst om litterära aktiviteter. I argumentationen framhålls biblioteket som en viktig minnesinstitution och som bevarare av vårt gemensamma kulturarv, biblioteken ses som behållare för kulturarvet och bibliotekariernas uppdrag är att förmedla detta. Andra nyckelroller för biblioteket är att fungera som motvikt till kommersiella marknadskrafter och att förmedla kvalitetslitteratur (det senare tycks främst bestå av de skönlitterära klassikerna). Inom diskursen kan en bildande och fostrande syn på förhållandet mellan biblioteket och

användaren skönjas. Förutom under tidigt 1900-tal dominerade den bokliga diskursen även under 1980-talet och det är överlag främst författare som företräder denna diskurs (Hedemark 2009, s. 149-151).

Parallellt med den bokliga diskursen framträdde på 1980-talet den informationsförmedlande diskursen. Denna kan kopplas till framväxten av ny teknik och nya medieformat liksom det nya informationssamhället som präglade 1980-talets självbild. Biblioteket skulle inte bara syssla med böcker utan dess viktigaste uppgift skulle vara informationsförmedling oavsett medieformat. I diskursen betonas individens betydelse och att det är denna bibliotekets verksamhet ska utgå ifrån. Likt allaktivitetsdiskursen vill man i den informationsförmedlande diskursen ta mer hänsyn till användaren gällande materialurval och inköp. Men till skillnad från denna är det nu av vikt att biblioteket är politiskt neutralt och opartiskt. Själva förmedlingen är det väsentliga. Biblioteket ses som ett viktigt redskap i det livslånga lärandet och för utbildning. Den informationsförmedlande diskursen är en tydlig motpol till den bokliga diskursen och den tryckta boken framhålls i vissa utsagor som passé (Hedemark 2009, s. 151-153).

Under 1980 och 90-talen dominerade den bokliga diskursen men den informationsförmedlande diskursen existerade parallellt. Mellan år 2000 och 2006 hade ingen av diskurserna ensam dominans utan den bokliga och den informationsförmedlande diskursen hade skiftande den starkaste ställningen i debatten (Hedemark 2009, s. 153).

Aspekter på biblioteket som ofta diskuteras inom biblioteksområdet men som enligt Hedemark (2009, s. 160) knappt förekommer i hennes undersökta mediedebatt är till exempel bibliotekets roll som mötesplats, som plats med betydelse för integration och biblioteket som ett rum för upplevelser. Hennes intryck är att det i den interna debatten förekommer aspekter av bibliotekets verksamhet som påminner om de aktiviteter som framhölls i allaktivitetsdiskursen.

Sammantaget hos de debatter Hedemark (2009, s. 165-166) har undersökt deltar bibliotekarier relativt lite i debatten medan det är författarna som dominerar den. Detta har enligt henne bidragit till den dominans som den bokliga diskursen fått. Hon påpekar att bibliotekariekåren inte saknar debattvilja men att de främst debatterar i branschens egna tidskrifter och e-postlistor.

Ola Strandqvists (2007) magisteruppsats *Folkbiblioteket och marknaden: en diskursanalys av ideologiska konflikter i diskussionen om marknadsanpassning av folkbibliotek* utgör en diskursanalytisk undersökning som inspireras av Norman Faircloughs analytiska modell. Analysmaterialet består av artiklar i biblioteks- och informationsvetenskapliga tidskrifter som berör diskussionen om bibliotekets roll och funktion i samhället. De två ledande diskurser som framkommer i debatten är demokratidiskursen och marknadsdiskursen och inom dessa återfinns fyra olika aspekter: det tillväxtorienterade-, det marknadsstyrda-, det offentliga- och det aktivistiska folkbiblioteket.

Inom demokratidiskursen finns enligt Strandqvist (2007) visionära drag om ett framtida folkbibliotek som verkar för en politisk medvetenhet om den egna

värdegrunden. Denna diskurs vill verka för ett återinförande av rollen som förmedlare och främjare av värden kopplade till demokrati, jämlikhet och mångfald och man vill se ett folkbibliotek som är fristående från marknaden. Verksamheten bör ha sin bas i livsvärlden, eftersom det är i civilsamhället man anser att en levande demokrati med tillhörande sociala värden har sin viktigaste grund. Man blickar därmed bakåt då man önskar återuppväcka det socialt medvetna folkbiblioteket som har en tydlig förankring i folkbildningstanken.

Marknadsdiskursen företräder en i högre grad marknadsanpassad verksamhet och innebär en mer instrumentell syn på folkbiblioteket. Bibliotekets verksamhet syftar till att erbjuda användare tjänster på deras villkor. En grundläggande uppfattning inom diskursen är att biblioteket ska fungera som en neutral och passiv institution samtidigt som det ger användarna det de vill ha. Strandqvist (2007) kommer fram till att marknadsdiskursen dominerar i den undersökta debatten. En möjlig förklaring till detta kan vara att denna diskurs dominerar det allmänpolitiska området och att diskursen därför har spridits till områden där den tidigare inte varit lika framträdande, som exempelvis inom folkbiblioteksfältet. En del av författarens slutsats är dock att även om mycket tyder på att marknadsdiskursen har en dominerande ställning finns det en relativt stark demokratisk diskurs som försöker utmana marknadsdiskursens strävan efter hegemoni genom att öka medvetenheten om den ideologiska dimensionen.

Lisa Gustafsson (2007) gör i studien *Biblioteksdebatt! En diskursanalys av debatten om folkbiblioteken i dagstidningar åren 1950–1960* en diskursanalys med inspiration från Foucaults samt Laclaus och Mouffes teorier. Hon finner tre diskurser i debatterna: en folkbildande, en service och informations- och en underhållande diskurs.

Den folkbildande diskursen karakteriseras enligt Gustafsson (2007) av en syn på biblioteket som bildningsinstitution. Biblioteket innehåller redskapen för denna folkbildning, det vill säga böcker, läsning och de nya medierna. Användarna ska vägledas till redskapen av bibliotekarierna som ska förmedla kvalitetslitteratur till dem.

Inom service- och informationsdiskursen är uppfattningen att biblioteket ska vara en serviceinstitution och fungera som informationscentral. Författaren ser det som att denna diskurs framkommit som komplement till den folkbildande diskursen i ett led att legitimera bibliotekets verksamhet i en tid av dalande besöksiffror.

Underhållningsdiskursen präglas av serviceideal, besökarens behov och informationsförmedling. Biblioteken ska vara en plats för besökarna, deras vardagliga informationsbehov och kanske framförallt för avslappning och underhållning.

Undersökningen avslutas med att analysen av 1950 och 1960-talens debatter kopplas till folkbibliotekets roll idag. Gustafsson (2007) anser att det tidigare framförallt varit en folkbildande diskurs som präglade biblioteken medan det idag är en service- och informationsdiskurs som dominerar. Hon kommer fram till att den underhållande och den folkbildande diskursen är varandras motsats och att det är den folkbildande diskursen som dominerar i de flesta debatter under den undersökta tidsperioden.

Johanna Liljekrantz Yaiche (2004) analyserar i *Folkbiblioteket och framtiden: en studie av framtidsdebatten i svensk bibliotekspress* 21 artiklar ur tre svenska bibliotekstidskrifter mellan 1998 och 2003. Hennes syfte är att kritiskt granska och ge en bild av de uppfattningar kring folkbiblioteket och framtiden som framkommer i svensk bibliotekspress. Författaren återfinner två huvudlinjer i sitt undersökta material, vilka hon benämner förvaltare och anpassare.

Förvaltaren fokuserar på koncentrerade och arbetsrelaterade frågor. Riktningen baseras på traditionella värden och ideal samt på kulturpolitiska dokument. Inom förvaltarriktningen tenderas det framtida samhället att ses som fyllt av hot snarare än möjligheter.

Anpassaren står enligt Liljekrantz Yaiche (2004) för ett vidare samhällsperspektiv vilket innebär att biblioteket ska utvecklas tillsammans med det övriga samhället och finna nya uppgifter. Anpassarriktningen kan enligt författaren ses som en överlevnadsstrategi.

Studien visar att aktörer som har en viss distans till biblioteksinstitutionen är de som uttrycker visioner och nya idéer. Överlag anser författaren emellertid att det finns en brist på visioner som inte utgår från informations- och kommunikationsteknik.

Anneli Anderssons och Annika Nilssons (2004) magisteruppsats *Bilden av folkbibliotek: i lokalpressen och hos allmänheten* behandlar hur biblioteket beskrivs i media och hur detta stämmer överens med allmänhetens bild av biblioteket. Författarna gör en textanalys av artiklar från Borås Tidning samt genomför intervjuer med informanter i närområdet. Det är en bred bild av biblioteket som framträder i det analyserade materialet. I studien återfinns bilder av verksamheten som både kultur-, kunskaps-, informations- och socialt betonad. En gemensam aspekt är dock uppfattningen om att biblioteket har en demokratisk roll, vilken framträder både i intervjumaterialet och i artiklarna.

Ytterligare en magisteruppsats som behandlar folkbibliotekets roll som den uttrycks i media är Viktoria Lindstams (1998) *Folkbiblioteket i dagspressen: en kvalitativ undersökning av de bilder av folkbibliotek som förmedlas genom artiklar i dagspressen*. I denna undersöks de bilder av folkbibliotek som återfinns i storstadspresen. Författaren har identifierat fem olika bilder av biblioteket som hon kallar: Kvalitetslitteraturens fiende, Allmänhetens tjänare, Skolans förlängda arm, Politikernas nickedocka och Informations- och kunskapscentral.

I detta avsnitt har vi fokuserat på svensk forskning som varit relevant i samband med vår undersökning då de närmar sig varandra i metod och syfte. Vi har emellertid även tagit del av en brittisk studie som är relevant i detta sammanhang då den behandlar bilden av biblioteket i media samtidigt som den återknyter till en mer allmän diskussion om bibliotekets roll i samtiden och som vi därför vill lyfta fram. Liz Greenhalgh, Ken Worpole och Charles Landry (1995, s. 53) undersöker i *Libraries in a world of cultural change* hur bland annat tidningskrönikor framställer bibliotek. Deras undersökning visar upp en nostalgiskt präglad medial bild av biblioteket som något som gått förlorat i takt med förändrat medieutbud och politisk anpassning.

Författarna menar att det finns en rad värden som är traditionellt knutna till biblioteksbegreppet, såsom demokrati och allas rätt till kunskap. I detta sammanhang ses biblioteket ofta som en fristad och som ett fönster mot världen. Dessa värden bidrar enligt författarna till institutionens styrka samtidigt som de kan hindra perspektiv på vad verksamheten ska vara i framtiden.

Gemensamt för den tidigare forskning som vi tagit upp är att biblioteksbegreppet omgärdas av en rad olika uppfattningar och att det finns spänningar mellan dessa. Kontrasten mellan tradition och innovation, mellan demokrati och marknad samt mellan folkbildning och underhållning är påtaglig. Att det finns diskrepanser mellan dessa olika aspekter innebär emellertid inte att de är motsatser. Vi hoppas att i vår analys ytterligare kunna visa komplexiteten kring biblioteksbegreppet och att man istället för motsatta och oförenliga linjer kan tala om olika uppfattningar som visserligen präglas av sina skillnader men som samtidigt kan ha beröringspunkter.

5. Resultat och analys

I detta avsnitt kommer vi främst att röra oss kring våra två första frågeställningar, det vill säga:

- Vilka föreställningar om vad folkbiblioteket bör vara framkommer i debatten om Malmö stadsbibliotek?
- Vilka är aktörernas argument för att folkbiblioteket ska vara på dessa sätt?

Vi har kunnat urskilja två övergripande diskurser i vårt undersökningsmaterial vilka vi har valt att benämna bevarandediskursen och förändringsdiskursen. Inom respektive diskurs framkommer ett antal olika uppfattningar om vad biblioteket ska vara och vår analys är strukturerad utefter dessa återfunna teman.

Ett huvuddrag inom bevarandediskursen är synen på biblioteksbegreppet som fast och föreställningen om biblioteket som en bevarare av traditionella värden. Inom diskursen har vi kunnat urskönja fem huvudsakliga roller för biblioteket: biblioteket som bokbevarare och litteraturförmedlare, som socialt uppbärande forum, som demokratiskt forum, som anti-kommersiellt forum samt som folkbildare.

Förändringsdiskursen präglas istället av en syn på biblioteksbegreppet som flytande och verksamheten som föränderlig. Inom denna har vi valt att fokusera på följande aspekter: biblioteket och folkbildningen, biblioteket som del av den digitala framtiden, som upplevelsefylld mötesplats, som del av marknaden och som ”någonting mer” än böcker.

Även om vi strukturerat vår analys utifrån två separata diskurser kommer analysen visa att dessa inte är helt åtskilda och motsatta enheter. Snarare kan man se hur de på olika sätt sammanvävs och att den diskursiva formationen för begreppet folkbibliotek är komplex till sin karaktär.

5.1 Bevarandediskursen

5.1.1 Det traditionella, fasta och bevarande biblioteket

Kännetecknande för de utsagor som utgör bevarandediskursen är synen på biblioteksbegreppet som något fast och som något som inte nödvändigtvis följer med övriga samhällsströmningar. Snarare ska biblioteket stå emot övrig samhällsutveckling och så långt som det är möjligt sträva efter att inte anpassas efter

tillfälliga trender. Diskursen legitimeras genom att biblioteksverksamhetens styrka och kontinuitet över tid betonas, vilket pekar på att folkbiblioteket inte bör förändras. Om biblioteket anpassar sig så mister det sin fasta betydelse och riskerar att förlora sin särart för att upplösas i en mainstream-kultur där allting är likadant.

Diskursen innefattar således en syn på biblioteket som något som ska bevara traditionella värden. Detta innebär i stort att biblioteket ska upprätthålla sin tradition av att vara ett starkt demokrativärnande och anti-kommersiellt forum. Parallellt finns en bevarandeaspekt i synen på den praktiska verksamheten då man ser det som att biblioteket framförallt ska innehålla mycket böcker och att utrymme ska ges åt smal litteratur samt åt böcker som inte finns i bokhandeln. I många fall framhålls även vikten av att biblioteket bör behålla och bevara äldre litteratur. Detta synsätt framträder exempelvis i utsagan:

... att slänga en stor del av samlingarna för att ge plats för en restaurang och annat som inte har med bibliotekets kärnverksamhet att göra verkar helt galet. Biblioteket finns ju till bland annat för att man ska kunna få tag i böcker som inte längre finns att köpa. Smala böcker. Om man slänger de smala böckerna och bara har kvar det populäraste, varför ska biblioteket finnas överhuvudtaget då?

10 aug 2009 kl 13:59

Fokuseringen på böcker och synen på dessa som upphöjda objekt med naturliga konnotationer till kunskap och kultur är utmärkande för diskursen. Samtidigt finns emellertid en något vidare syn på vad biblioteket ska rymma. Kommentatorerna som rör sig inom bevarandediskursen tycks övertygade om att biblioteket ska vara en kunskapsbank. För att vara detta ska biblioteket enligt många kommentatorer ha ett brett utbud av tryckta böcker, men det finns även de som är öppna för en bredare uppfattning där även information i annan form och andra slags medier är en viktig del i bibliotekets utbud. Gemensam är dock uppfattningen om att biblioteket inte behöver förändras för att uppnå sitt uppdrag att vara denna kunskapsbank. Enligt utsagorna är biblioteket dessutom redan en mötesplats och behöver inte utvecklas för att bli detta. Det finns en uppfattning om att biblioteket har en egenart och att ett införande av scener och restauranger i biblioteksrummet hotar denna. Man tycker att det är viktigt att hålla isär rollerna, vilket bland annat kan ses i utsagorna: ”Det är ett BIBLIOTEK, inte en restaurang” (10 aug 2009 kl 11:22) och ”Biblioteket är redan en mötespunkt och behöver varken en scen eller restaurang” (10 aug 2009 kl 14:25).

Ett ytterligare huvuddrag i bevarandediskursen är att marknad och populärkultur är negativt laddade och det råder inom diskursen ett motstånd mot att anpassa biblioteket alltför mycket efter efterfrågan. Att biblioteket skulle rätta sig efter en sådan utveckling går helt emot diskursens fundamentala uppfattning av det fasta biblioteket, särskilt som utvecklingen ses som ett hot mot de traditionella värden man anser det vara viktigt att bevara.

5.1.2 Biblioteket som bokbevarare och litteraturförmedlare

Inom bevarandediskursen finns det en uppfattning om att bibliotekets primära uppdrag är att vara en bokbevarande och litteraturförmedlande institution. I vissa fall kännetecknas diskursen av en romantiserande bild av biblioteket som ett rum där

tiden står still och där plats finns för alla gamla böcker. Denna bild kan exempelvis ses i följande utsaga:

I ett bibliotek ska hyllorna gå ända upp till taket och vara packade med böcker. Det ska vara alldeles tyst. Man ska kunna gå där och rota bland böckerna och läsa på baksidan och hitta böcker **MAN INTE HADE HITTAT ANNARS!** Om man bara lämnar plats för populära böcker som lånas mycket så har man tappat idén med biblioteken. Populära böcker finns i bokhandlar och mataffärer ändå. Bibliotek ska ha böcker som inte finns överallt annars. på bibliotek åter man inte. Man tittar på och lånar böcker!

12 aug 2009 kl 10:34

I artikeln *Biblioteket mal ner 30 ton böcker* som inleder debatten positionerar sig Sydsvenskan inom denna diskurs. Artikelns avslöjande karaktär visar på att det inom bevarandediskursen uppfattas som problematiskt att böcker gallras.

Så har det sett ut hela sommaren – ungefär fem metallburar med böcker i veckan hämtas på stadsbiblioteket. Hans Andersson Recycling tjänar pengar och Malmöborna får färre böcker att låna.

Hittills i sommar har runt 30 ton litteratur slängts och malts ner, uppskattar Hans Andersson Recycling. Fortsätter det i samma takt fram till oktober, då gallringen ska vara färdig, kan nästan en femtedel av bibliotekets 500 000 böcker komma att försvinna.

art. 1

Det är tydligt att det upplevs som att det inte framförallt är böcker som har gallrats utan litteratur som har malts ner. Detta blir laddat då litteratur som begrepp är symboliskt och knutet till en rad positiva värden såsom bildning, kunskap och kultur. Utsagan antyder även att det är just böckerna som utgör bibliotekets kärnverksamhet då det framställs som ett problem om bibliotekets bokbestånd eventuellt skulle minska. För att ett bibliotek ska vara ett bibliotek räcker det emellertid inte att fylla ett rum med böcker, inom bevarandediskursen finns det en tanke om god litteratur och om att det är denna biblioteket ska förmedla. Detta kan exempelvis ses i fortsättningen av den inledande artikeln i Sydsvenskan där man ifrågasätter gallringsurvalet:

Så vad är det för böcker som nu får sluta sina dagar som pappersmassa? Ledningen har tagit fram listor på böcker man anser sig kunna vara utan, listor som är baserade enkom på böckernas popularitet.

art. 1

Utsagan visar upp en underliggande kritik mot att efterfrågan ska få påverka bibliotekets utbud i alltför stor utsträckning och samtidigt tycks man inte ha speciellt stor tilltro till ledningens sakkunnighet i sammanhanget, eftersom det enligt utsagan kan finnas en marknadspåverkan bakom beslutet. Just skepticismen mot ett eventuellt marknadsinflytande på bibliotekets verksamhet är stark inom bevarandediskursen, vilket vi ska återkomma till.

Denna första artikel anknyter till strategidokumentet *The Darling Library* och sätter det i kontrast till det bokbaserade bibliotek som bevarandediskursen förespråkar:

Enligt uppgifter till Sydsvenskan är det bland annat en scen och en restaurang som kräver plats från böckerna. Detta stämmer in i den framtidsvision som finns för biblioteket, kallad ”The Darling Library”. Den går i korthet ut på att det ska bli fler ”mötesplatser” på biblioteket, till exempel just scener och restauranger.

art. 1

Ovanstående utsaga kan ha bidragit till den polarisering som kom att prägla debatten. Visionen om det nya biblioteket där det inte bara ska finnas böcker utan även en scen och en restaurang framställs som något som tränger undan böckerna. Att man väljer att sätta citationstecken kring begreppet mötesplatser antyder en skepticism mot denna utveckling.

Sydsvenskan fortsätter med att starkt koppla samman biblioteksverksamhet med böcker i nästföljande artikel, *Politikerna stödjer gallringen*, vars ingress inleds med: ”Färre bokhyllor och glesare i de som blir kvar. I hälften av hyllorna på stadsbiblioteket ska böckerna nämligen stå med framsidan utåt. Men så mycket som 30 ton böcker har inte slängts, menar bibliotekschefen” (art. 2). Ingressen är betydelsefull eftersom den har som funktion att sammanfatta och ta upp det som anses viktigast i artikeln. Utsagan betonar därmed att en minskning av bokbeståndet är diskutabel, och framtidsvisionen av ett bibliotek med få hyllor innehållandes ett fåtal välexponerade böcker framställs inte som positiv. Artikeln beskriver vidare hur de flesta användare som tidningen talat med på biblioteket är kritiska mot gallringen och ett talande användarcitat får avsluta artikeln: ”... syftet med ett bibliotek är ändå att finns ett stort utbud av böcker” (art. 2). Med artikeln har man ifrån tidningens sida ytterligare positionerat sig inom bevarandediskursen och man ger tyngd åt sitt ställningstagande genom att visa på att tidningen företräder folkets åsikt. Folket ställs samtidigt mot biblioteksledningen vilken står bakom den gallring som enligt artikeln de flesta användare är kritiska mot.

Flera artikelkommentarer bekräftar missnöjet med bibliotekets agerande. Utefter vad man kan utläsa ur dessa utsagor råder hos kommentatorerna ingen tveksamhet om vad ett bibliotek ska syssla med. Flera påpekar att ”bibliotek betyder boksamling” och hänvisar till *Svenska Akademiens Ordlista* (1998) i vilken ett bibliotek definieras som ”lokal el. institution för boksamling”. ”Biblioteksvän” är en av flera som framhåller att bibliotekets primära uppgift är att tillhandahålla böcker (20 aug 2009 09.28). Kommentarererna uttrycker dessutom en oro över att gallringen riskerar att leda till att den bortrensade titeln inte längre kommer att gå att få tag på. En läsare skriver: ”Restauranger och dylikt skoj-skoj finns det gott om i stan men var ska man få tag på de böcker som inte längre finns på marknaden?” (10 aug 2009 kl. 15.00) och ännu en är inne på samma spår:

Totalt absurt att man bedömer att en bok är död eftersom den lånas inte ut IDAG... Böckerna är inte sms... eller Madonna låtar Biblioteket ska förvara dem och bygga nya magasin om det behövs... så har det alltid varit.

10 aug 2009 kl 15:48

Sådana utsagor visar på en uppfattning om bibliotekets roll som bevarare av böcker och som bärare av ett kulturarv samt att detta är en viktig uppgift som man bör sträva

efter att behålla. Böcker ses inom diskursen som bärare av positiva värden, en boksamling är en rikedom och förstörelse av böcker jämförs med förstörelse av kultur.

Parallellt vänder sig flera kommentatorer mot de som faktiskt utför gallringen, nämligen bibliotekarierna. Det ges på flera ställen upprörda kommentarer om bokhatande bibliotekarier. Någon uttrycker att:

Det finns inga kloka bibliotekarier i denna debatt utan förvånansvärt nog bara bibliotekarier som hatar böcker, som tycker det finns för många böcker och hellre vill jobba med vad som helst som inte är gamla böcker.

20 aug 2009 kl 22:02

Sådana utsagor är ytterligare exempel på bibliotekets täta sammankoppling med boken inom diskursen – om biblioteket är en boksamling måste självklart de som arbetar där tycka om böcker. Foucault (1993, s. 8) talar om olika slags uppdelnings- och förkastandeprinciper vilka har som följd att vissa uttalanden kategoriseras som avvikande och att deras utsagor därmed kan avfärdas som irrelevanta och irrationella. Bibliotekarien som inte älskar böcker, och som till och med rensar ut dem, passar inte in i bevarandediskursen utan förkastas som avvikande. Ytterligare exempel på en sådan utsaga är:

Varför ska vi lita på bokhatande bibliotekarier när de censurerar och makulerar bokutbudet? Man ska inte överlåta till ”experter” att begränsa åtkomsten till det fria ordet, genom att i hemlighet makulera böcker.

20 aug 2009 kl 16:49

Bibliotekets roll som bokbevarare kan kopplas till det som Hedemark (2009) benämner den bokliga diskursen, vilken dominerar hennes undersökta debatt under 1980, 1990 och 2000-talen. Denna diskurs har en lång tradition då den kan skönjas i biblioteksdebatter redan under 1900-talets början. Begrepp som är knutna till diskursen är framförallt tryckta böcker, skönlitteratur av god kvalitet samt läsning. Hedemark (2009, s. 150) menar vidare att det är ”... institutionens materiella innehåll som betonas och synen på biblioteket kan närmast beskrivas som ett slags passiv behållare för böcker”. Denna aspekt blir tydlig även i vårt undersökningsmaterial då aktörer inom bevarandediskursen ständigt återkommer till den tryckta bokens betydelse och detta är en roll som traditionellt kopplats samman med biblioteket.

Greenhalgh, Worlope och Landry (1995, s. 51) talar om ”libraryness” vilket är de förutfattade meningar om vad ett bibliotek är som människor bär med sig. Författarna skriver att begreppet ”... partly derives from the large-scale presence of books, which themselves historically evince a quasi-religious or spiritual aura”. Böcker, och därmed bibliotek, implicerar ett kontemplativt liv och förstörelse av böcker ses som en kränkning av mänskliga värderingar. Bibliotek är enligt författarna ”... in some senses seen as quasi-sacred places”. Samtidigt finns en rad andra attribut som anses vara en del av biblioteket. Ett av dessa är ”The rule of silence” som förstärker idén om biblioteket som ”... the quiet haven in a sea of urban noise”. Även detta blir tydligt inom bevarandediskursen där förstörelse av litteratur ses som närmast

oförlåtlig och där biblioteket får axla ansvaret av att vara en trygg hamn i en annars otrygg samtid.

5.1.3 Biblioteket som ett socialt uppbärande forum

Inom bevarandediskursen finns även en tanke om att biblioteket har ett socialt ansvar, och att detta riskerar att undermineras vid alltför stora förändringar i verksamheten. Författaren Andrzej Tichý berör detta i artikeln *Luftigt i salar och argument* och han vill i denna artikel lyfta debatten till en nivå som inte enbart handlar om förändringar i biblioteksrummet utan om förskjutningar i de traditionella värden som präglat bibliotekets verksamhet:

För det handlar naturligtvis inte om huruvida det sätts hjul eller inte på hyllorna i Ljusets kalender. En stor del av förändringarna är ganska oproblematiske i sig. Men det som sker på biblioteket försiggår väl inte i ett vakuum, det är väl inte isolerat från samhällsutvecklingen i stort? En utveckling där nedmonteringen av det offentliga snart genomdrivits på alla tänkbara plan, samtidigt som klassklyftorna blir allt större och såväl segregation som barnfattigdom ökar.

art. 16

Biblioteket påverkas enligt utsagan av det omgivande samhället men ska verka för att inte bli en del av (negativa) förändringar inom detta. Istället ska biblioteket vara en instans som arbetar för minskade klassklyftor och för ökad integration. Genom att lyfta debatten om Malmö stadsbibliotek vill författaren visa på att det handlar om ideologi och påpekar att stadsbibliotekarien inte besvarat hans och andras undringar och framförallt "... ignorerat de ideologiska aspekterna av frågan". Att stadsbibliotekarien i en artikel benämner biblioteket som "hjärtebarnet" (se art. 12) tolkar författaren som "... ett visst förakt för de människor hon säger sig värna". Genom att framställa stadsbibliotekarien som ignorant och föraktfull underminerar utsagan förtroendet för henne och på så vis förminskas betydelsen av det hon säger. Eftersom stadsbibliotekarien är en framträdande aktör inom förändringsdiskursen blir utsagan även ett sätt att förkasta denna.

Författaren betonar vidare bibliotekets betydelse för ett demokratiskt och rättvist samhälle där kunskap och kultur erbjuds alla oavsett samhällsställning och ekonomi:

Denna institution är inget hjärtebarn för mig. Snarare, om man nu måste använda ordet, är det så att jag är bibliotekets hjärtebarn. Biblioteket är och har länge varit ett uppmuntrande och uppbärande verktyg. För mig och för många andra som vuxit upp i obemedlade miljöer har det varit en av få fungerande instanser i det svenska välfärdssamhället. Ett sällsynt tillgängligt rum som har kännetecknats av rikedom när resten av livet begränsats av fattigdom.

art. 16

I denna utsaga betonas bibliotekets sociala betydelse ytterligare. Biblioteket är en viktig plats för de mindre bemedlade, det är ett uppbärande verktyg och ett rum som präglats av rikedom. Utsagan antyder emellertid att detta håller på att förändras, något som kan anas i användandet av perfektform, biblioteket *har* kännetecknats av rikedom. Utsagan är genomsyrad av en känslomässig anspelning och en personlig anknytning. Att författaren själv säger sig komma från en obemedlad miljö förstärker trovärdigheten i utsagan och ger honom "rätt" att uttala sig om dylika förhållanden. Efter att denna bild av biblioteket som ett socialt uppbärande rum målats upp

fortsätter författaren med att beskriva hotet mot denna roll och samtidigt avsluta artikeln:

Mycket tyder på att denna rikedom nu sakteligen håller på att ersättas av en marknadsorienterad förståelse av kulturlivet och en vackert inramad föreställning om att individen själv ska ta hela ansvaret för sin bildning, medan biblioteket framför allt ansvarar för luftiga ytor och besökssiffror. Detta är en utveckling som är allt annat än neutral, objektiv och naturlig.

art. 16

För att kunna vara socialt uppbärande måste biblioteket stå över ideologisk påverkan och inte finna sig i att styras av marknaden. Detta betonas även bland kommentarer som anknyter till det sociala uppdraget, till exempel: ”Restauranger tyder på att man vill vända sig till de restursstarka [sic] som kan betala, men ett folkbibliotek ska främst rikta sig till dem som inte har så mycket pengar” (10 augusti 2009 kl 10:31).

Även dessa idéer om vad folkbiblioteket ska vara kan spåras tillbaka till bibliotekets ursprung. När Valfrid Palmgren presenterade sin vision om biblioteket låg fokus på biblioteket som ett rum där klasskillnader upphör. Biblioteket skulle fungera som en brygga mellan skilda sociala grupper och som ett led i samhällets strävan efter att minska sociala klyftor (Hansson 2005, s. 42). Dessa grundtankar lever kvar inom dagens bevarandediskurs.

5.1.4 Biblioteket som ett demokratiskt forum

Överlag kännetecknas bevarandediskursen av en misstänksamhet mot de nya planerna, mot förändring och mot vilken ideologi som kan ligga bakom de nya idéerna. I *Kund bland urkunderna* ifrågasätts vad det är Malmö stadsbibliotek ska göra plats för genom sin bokrensning: ”Malmö stadsbibliotek gör sig av med böcker för att få plats med ... något annat” (art. 4).

Det är många av utsagorna, framförallt bland kommentatorerna, som uttrycker oro för vilka dolda ideologiska och politiska krafter som ligger bakom bokgallringen. En kommentator uttrycker att: ”En marknadsorienterad ideologisering av folkbiblioteken har varit norm sedan nittioalet. I denna ingår ett öppet litteraturförakt, en övertro på ny teknik och ett fikande efter ständigt ökande besökssiffror som övergripande mål” (20 sep 2009 kl. 21:19). Ett flertal kommentatorer misstänker vidare att det ligger politiska motiv bakom gallringen och det finns en genomgående skepticism mot kriterierna för gallringen, många kräver att få se listor över vad som gallrats och tror att det faktum att de inte har publicerats tyder på att det finns något att dölja: ”Hade varit intressant att se listorna så man får koll på att det inte rör sig om någon politisk agenda från Ilmar och Co” (10 aug 2009 kl 09:54). Vissa befarar att det kan röra sig om censur av eventuella obekväma sanningar som finns i böckerna. Exempel på sådana utsagor är: ”Allmänheten bör skyddas från så farliga saker som böcker och den eventuella kunskap de kan innehålla!” (10 aug 2009 kl 17:59) och ”Se till att makulera Fahrenheit 451, så att ingen kan få för sig att läsa den och få obekväma åsikter!” (20 aug 2009 kl 16:45).⁶ Detta blir en intertext till den debatt om

⁶ *Fahrenheit 451* är en framtidsdystopi skriven av Ray Bradbury 1953 som skildrar ett samhälle där elektronisk masskultur dominerar samt där böcker är förbjudna och bränns upp.

bibliotekarier på 1980-talet som Hedemark (2009, s. 73) undersökt. I denna debatt tog företrädare för den bokliga diskursen upp samma boktitel som slagträ i debatten samtidigt som man använde en stillbild ifrån filmatiseringen vilken visade en soldat som bränner böcker. Även George Orwells (1949) framtidsdystopi *1984* tas upp i kommentarerna liksom i den av Hedemark undersökta debatten, exempelvis i utsagan: ”Det är verkligen ett 1984-samhälle när det är bibliotekarier som hatar böcker och förstör dem” (28 aug 2009 kl. 18:23). Åter kan den uppfattning skönjas, som går ut på att bibliotekarien som inte älskar böcker bryter mot diskursens regler. Även synen på biblioteket som starkt sammankopplat med den tryckta boken återkommer här. Böckerna tycks bli symboler för ett av bibliotekets viktigaste fundament: rollen som ett demokratiskt forum som värnar om yttrandefrihet och kämpar mot censur. Detta märks i utsagor där ett antal kommentatorer gör kopplingar till fascistiska samhällen och liknar även gallringen vid nazisternas bokbål. Någon går så långt som att hävda att detta är ”Värre än när Nazisterna i Tyskland anordnade bokbål” (11 aug 2009 kl 08:11). ”Där man bränner böcker bränner man till slut även människor” är ett återkommande citat bland kommentarerna. Utsagor som refererar till detta allmänt kända citat av den tyske författaren Heinrich Heine blir symboliskt laddade med paralleller till krig, nazism och ondska. Gallringen pekars i dessa utsagor ut som något som är ett hot i sig, men som samtidigt kan leda till något värre. Flera kommentatorer uttrycker vidare en rädsla för att bibliotekets roll som en institution som värnar om tryck- och yttrandefrihet är hotad.

I *Kund bland urkunderna* (art. 4) drar författaren Andrzej Tichý historiska paralleller till Tjeckoslovakiens sovjetstyrda regim på 1970-talet under vilken böcker förstördes. I artikeln beskrivs hur Goethes verk makulerades och hur Stalins skrifter tog deras plats i biblioteken. Att använda Goethe som exempel konnoterar kvalitetslitteratur (i betydelsen de skönlitterära klassikerna) och genom att göra denna parallell uttrycks i utsagan en misstanke om att det även denna gång är kvalitet som rensas ut. Artikeln lyfter fram en av de då drabbade, utrensade författarna, Bohumil Hrabal.⁷ Hrabal är en av de mest läsa författarna i Tjeckien men får i detta sammanhang antas symbolisera ”smal” litteratur i Sverige. Hrabals författarskap censurerades under kommunistregimen på grund av hans regimkritik och Tichý befarar att det är författare som Hrabal som ryker även vid denna utrensning: ”Däremot skulle det inte förvåna mig om en och annan Hrabaltitel får lämna plats åt detta, ännu tämligen diffusa, nya bibliotek som är under uppbyggnad” (art. 4). I utsagan kan man utläsa en misstanke om att det ligger en tvivelaktig politisk agenda bakom gallringen. Det uttrycks även en stor skepsis mot det ”nya biblioteket” där det nya är något negativt, ovisst och oroväckande. Att det beskrivs som ”diffust” är kritiskt laddat och antyder att företrädare för Malmö stadsbibliotek är otydliga med utvecklingens syfte och att omorganiseringen därför bör ifrågasättas.

5.1.5 Biblioteket som ett antikommersiellt forum

Bevarandediskursen anser att bibliotekets demokratiska funktion är hotad av gallringen och att gallringen bör ses som ett led i ett ökat marknadsinflytande på bibliotekets verksamhet. Kopplingen som görs mellan utvecklingsarbetet på Malmö

⁷ Fakta om Hrabal är hämtat från Alex författarlexikon.

stadsbibliotek och kommersialism kan skönjas då artikeln *Kund bland urkunderna* fortsätter:

Vilka ideologiska krafter är det som ligger bakom marknadstänket och nyspråket? Och vilka konsekvenser får det att vi betraktas som kunder och inte som nyfikna och engagerade medborgare (det vill säga deltagare i kulturellt och politiskt liv) när vi träder in i detta nya bibliotek?

art. 4

”Medborgare” ställs mot ”kunder” och man kan i utsagan utläsa att medborgare är aktiva medskapare i ett demokratiskt samhälle medan kunder istället är passiva och matas med det marknaden erbjuder. Utsagan visar på den negativa laddning som bevarandediskursen tillskriver marknaden. Även flera kommentatorer kritiserar marknadsanpassningen:

Den normala gallringen är det ingen som har något emot, det är detta paradigmskifte från ett seriöst bibliotek till billig nöjesinstitution.

20 aug 2009 kl 15:58

För mig är detta en fortsättning på den antiintellektuella utvecklingen som hade sin början med reklamfinansierad tv och radio. Nu verkar det som om Malmö vill ta ledningen i den antikulturella kampen, där en dag på ett köpcentrum ses som en kulturell upplevelse. Det är synd om människorna.

10 aug 2009 kl 18:32

Men varför inte ta steget fullt och och [sic] även erbjuda bowling, spa, thaimassage och casino med fullständiga rättigheter? Att låna ut böcker verkar inte vara ett huvudändamål [sic] för det politiskt korrekta bibliotekets ledning!

10 aug 2009 kl 19:43

Jaha, varför inte riva ner resten av biblioteket och gora plats för en avdelning helt dedikerad till bingolotto också? Sedan kan man ju dessutom gora en dokusapa under tiden som skildrar handelsernas förlopp?

10 aug 2009 kl 10:30

Dagens bästa förslag: ta bort alla böcker och starta bingohall i biblioteket! Ett fantastiskt sätt att få besökare!

20 aug 2009 kl 16:51

I ovanstående utsagor framställs marknadsanpassning och kommersialism som något som inte har med bibliotekets verksamhet att göra. Det seriösa står mot det nöjesinriktade och utvecklingen ses som en del av en antikulturell kamp. Biblioteket ses som något som ska fungera som en motvikt till de antikulturella nöjesuttryck som man anser att samhället i övrigt präglas av.

Kritiken mot det kommersiella kan kopplas till tidigare forskning om folkbibliotekets roll, Strandqvist (2007, s. 53) talar exempelvis om att det inom bibliotekssfären idag finns en marknadiskurs och en demokratiskurs. Han finner att demokratiskursen anser sig vara hotad då den ständigt definierar sig genom att

kritisera marknadsdiskursen. Det är i detta sammanhang en grundläggande uppfattning att marknadstänkandet blir allt mer utbrett och att detta är ett hot mot bibliotekets traditionella värden, såsom demokrati. Detta blir tydligt även i vår undersökta debatt där bevarandediskursen ofta definierar sig genom att kritisera utvecklingsplanerna. Marknadstänkandet ses som något som ligger bakom gallringen och som ett hot mot bibliotekets demokratiska funktion och allt som uppfattas vara kommersiellt knutet lyfts fram och kritiserar. Exempelvis kan detta ses i artikeln *Bokmalningen ska förklaras* där Sydsvenskan gör ett nytt avslöjande, i ingressen går att läsa:

Stadsbiblioteket lägger 460 000 kronor på en reklamkampanj om de projekt som föranlett den stora gallringen av böcker. Kampanjens slogan: ”Vi bär ut böckerna och bär in författarna”.

art. 6

Artikeln anspelar på författarscenen som är en av bibliotekets nya stora satsningar och man är kritisk mot kampanjen som är knuten till satsningen då man framhåller att: ”Pengarna har tagits från bibliotekets övriga verksamheter”. Detta understryks genom ett citat av Sofia Moberg, stadsbibliotekets enhetschef, som säger: ”Vi har fått skära ner lite överallt” (art. 6). Genom artikeln betonas och understryks det som anses vara bibliotekets nya marknadsorienterade hållning och att man lägger pengar på reklam istället för på de – enligt bevarandediskursen – viktiga kärnverksamheterna. Det ogripbara nya tar resurser från, och hotar därmed, den traditionella verksamheten. På det sätt artikeln är formulerad underbygger den ett ifrågasättande av omorganiseringsprojektet. Eftersom bevarandediskursen är starkt kritisk till att biblioteksverksamhet sammankopplas med kommersiella tendenser så blir det särskilt provocerande att använda sig av kommersiellt laddad marknadsföring av bibliotekets tjänster.

Kritik mot att marknadsanpassa bibliotekets verksamhet kan även skönjas i artikeln *Viva Läs Vegas* där journalisten Per Svensson uttrycker stark kritik och oro över förändringarna. I ingressen sammanfattas detta med:

Stadsbiblioteket i Malmö vill genomföra ett paradigmskifte genom att i grunden förändra institutionens funktion. Per Svensson ställer sig frågande till varför de ansvariga strävar efter att göra biblioteket till ett underhållande all-inclusive koncept.

art. 18

Själva artikeln inleds med:

Folkhemsperiodens kulturbärande institutioner förfaller numera gärna till en ängslighetens opportunist.

Skolan, universitetet, de politiska partierna, pressen, Svt – plågade av överlevnadsångest smörar de intill självutplåning för en nyckfull och svekfull samtid.

art. 18

Journalisten målar upp en bild av kulturens och de offentliga institutionernas förfall och av hur dessa fallit offer för en ny marknadsinriktad politik. Han är också den första som går in på strategidokumentet i detalj och citerar detta. *The Darling Library*

beskrivs som ett "... ungt och modernt manifest...", dock inte i en positiv bemärkelse då dokumentet gör honom "sjösjuk" med sina "... klyschor från brandingbranchen". Citatet anspelar på en negativ marknadsekonomisk koppling i och med den allmänt kritiska tonen och användningen av begrepp som klyschor. Journalisten kallar det dokumentet uttrycker för "kulturrevolution" och fortsätter: "Skicka ut kadreerna på nöjesfälten! Det är rätt att göra uppror!". Dessa utsagor innehåller formuleringar som har negativa konnotationer till Mao Zedongs kulturrevolution i Kina på 1960-talet, ett sammanhang laddat med associationer till förföljelse, förtryck och folkmord. I artikeln liknas genom detta Malmö stadsbiblioteks strategi med händelser som inte bara hotat, utan satt demokratin ur spel.

Journalisten fortsätter med att kommentera stadsbibliotekets reklamslogan "Nu bär vi ut böckerna och bär in författarna" och anser att både reklamfrasen och strategidokumentet uttrycker ett "... till populism och publikfrieri maskerat elitistiskt förakt för det bokbaserade biblioteket". Han undrar vidare varför man vill genomföra förändringen, "Vi som gillar biblioteket har här två frågor att ställa: Hur? Varför?", och han betonar att författarna redan är närvarande på varje bibliotek då "Författarkvällar är vardag på biblioteket" (art. 18). Utsagan betecknar aspekten inom bevarandediskursen att biblioteket redan är bra som det är, att det är en institution som många människor är nöjda med och att verksamheten redan innebär mycket av det som förändrarna säger sig vilja förändra den till. Eftersom det man säger sig vilja utveckla enligt aktörerna inom bevarandediskursen redan existerar framkallas en misstänksamhet mot vad det egentligen är man syftar till att göra. Man tycker sig återigen kunna ana en bakomliggande, dold politisk eller ideologisk agenda. Denna oro syns exempelvis i nedanstående utsaga:

Det som gör en ledsen och orolig och förbannad är att man kan misstänka att utrensningarna nu är en del av ett synnerligen diskutabelt ideologiskt projekt – paradigmskiftet – snarare än del av bibliotekets rutinmässiga vård av bokbeståndet.

art. 18

Ytterligare en för debatten tongivande artikel som uttrycker en kritik inför ett marknadspåverkat bibliotek är *Kunskapens äppelskrutt*. Artikeln benämns som ett upprop mot förändringarna på Malmö stadsbibliotek och är undertecknad av 18 författare. Texten inleds med frasen: "Någonting är ruttet på Malmö stadsbibliotek" (art. 10). Genom att inleda med denna Shakespearereferens ("Something is rotten in the state of Denmark.") positionerar författarna sig i en litterär tradition, vilket kan vara avsett att betona deras egen litterära anknytning och på så sätt ge tyngd åt deras ställning inom bevarandediskursen i vilken litteratur har hög status. Shakespeare kan dessutom symbolisera den kvalitetslitteratur som nu anses hotad på grund av bibliotekets utrensningar. Även språket i artikeln har en litterär ton och man låter stadsbibliotekarien symbolisera domare och jury för de lagar hon satt upp. Vidare anslår man även här på den politiska agendan:

Läser man Tanks visioner om det framtida biblioteket så uppdagas snart en politisk agenda som handlar om mycket mer än gallring och synen på teknologi. Det handlar om synen på det offentliga. Om synen på medborgaren och demokratin.

Vi värjer oss mot den utveckling som Tank hävdar är lag. Tank är nämligen inte bara domare, hon är även jury. Det är hon som fattat besluten att bryta upp ämneskompetenta arbetsgrupper, centralisera inköp av litteratur och annat bestånd, arbeta för sponsring och omvandla biblioteket till en kommersialiserad upplevelsepark.

art. 10

Här finns, liksom i många andra utsagor i bevarandediskursen, en skarp kritik mot marknadsanpassningen som i sin tur ses som ett hot mot demokratin. Utsagorna är ofta personligt riktade mot stadsbibliotekarien, som framställs som den som ensam ligger bakom.

Även i artikeln *Två ger sin syn på Malmö stadsbibliotek* är det en författare som uttrycker sin oro inför en kommersialisering av biblioteket. Författaren Trygve Bång inleder med rubriken ”Malmö stadsbibliotek håller på att sälja ut sig”. Han oroar sig framförallt för den sponsring som det framkommit i debatten att stadsbiblioteket ställer sig öppet för.

Det är allvarligt att Malmö stadsbibliotek destruerar böcker. Men lika allvarligt är det att man utan demokratisk, öppen debatt har för avsikt att sponsras av kommersiella intressen.

/.../

Om fler bibliotek följer Malmö stadsbiblioteks exempel och skriver sponsorkontrakt med förlag eller andra kommersiella intressenter kan resultatet naturligtvis bli att vissa produkter otillbörligt gynnas.

Det är de kommunala bibliotekens trovärdighet som står på spel. Allmänheten skall aldrig behöva misstänka att valet av de böcker och författare som presenteras är baserat på kommersiella intressen.

art. 9

Det är allvarlig kritik som framförs i utsagan – stadsbibliotekets förfarande visar enligt utsagan både på bristande demokrati och på en risk för att hela institutionen förlorar sitt förtroendekapital. Liksom i flera andra utsagor antyds även ett slags hemlighållande, nu handlar det om att omorganiseringen sker i det dolda. Oron som uttrycks i artikeln är utifrån positionen att författaren ser sig själv och sin egen profession som direkt hotad och det finns en underliggande rädsla för att missgynnas om man är en författare som inte tillhör ett ekonomiskt starkt förlag.

5.1.6 Biblioteket som folkbildare

I bevarandediskursen framställs folkbildning som något som inte hör samman med, eller kan uppnås genom, de upplevelseinriktade förmedlingsformer som utsagor inom förändringsdiskursen vill lyfta fram. Ett exempel på detta kan ses i författaruppropet, *Kunskapens äppelskrutt*:

Men vill vi författare in på ett bibliotek där eftertanke, läsande och bildning på ett förklenande sätt ställs mot upplevelser och information?

Biblioteket är en av samhällets viktigaste institutioner för läsandet, för den förändring av människan som ordet kan innebära.

art. 10

Bildning är enligt utsagan något som står i motsatsförhållande till upplevelser och information (såsom stadsbibliotekarien framställer begreppen) och bildningsbegreppet kopplas direkt till läsande och till det tryckta ordet. Inom bevarandediskursen knyts bildningsbegreppet även till en uppfattning om kvalitet och till seriositet. Detta uttrycks i artikeln *Viva Läs Vegas*, i vilken journalisten skriver:

Biblioteket ska inte längre vara ett reservat för dammsamlare - böcker? bokläsare? - utan fördomsfria upplevelseparker där man så småningom dygnet runt (digitaliseringen, virtuella verkligheter och så vidare) kan ägna sig åt allt som gör livet glatt.

art. 18

Förändringen är alltså ett hot och ett förakt mot böcker men även mot människorna som läser dem. De ska förvandlas till något annat och utifrån den sista meningen i utsagan kan man skönja en syn på att biblioteksverksamhet inte ska vara alltför lättamt utan något allvarigare och mer meningsfullt än att bara göra livet ”glatt”. Detta vad biblioteket bör vara, uttrycks mer utförligt längre fram i artikeln:

Vill man verkligen, som biblioteksbesökare, nynna musikalerna i ett all inclusive-koncept? Ska inte bibliotek snarare utgå från att människan är eller i varje fall kan bli något annat än en stimulus-respons-varelse, att hon kan och bör vidga och komplicera sin bild av världen, exempelvis genom att läsa och reflektera över kvalificerade [sic] litteratur? Bör inte ett bibliotek, i första hand se sig som en institution i bildningens, för att inte säga folkbildningens, tjänst?

/.../

Om biblioteket inte vågar eller vill stå för sin roll som kulturell normbildare och folkbildare utan definierar sig som en konkurrent till Akademibokhandeln och andra upplevelsevaruhus på den kommersiella marknaden, varför ska då biblioteket skattefinansieras?

art. 18

Utsagan likställer bildning med att läsa och reflektera över god litteratur samt med en vidgad världsbild. Folkbildning är enligt utsagan också direkt sammankopplat med normbildning, för att kunna bilda folket måste biblioteket sätta upp ramar för vad som är bildning. Det tycks enligt utsagan som att det fortfarande ses som en del av bibliotekets uppdrag att utbilda en viss sorts medborgare, liksom det gjorde då folkbiblioteket etablerades i Sverige under 1900-talets början (se kapitel 4.1 i denna uppsats).

Inom bevarandediskursen finns det som visat en tanke om den samtida kulturens förfall. Många kommentarer ser utvecklingen som en del av en större samhällsutveckling, en utveckling som kännetecknas av ett kulturmörker. Utsagorna genomsyras av allmän kritik mot de nya idéerna och av uppfattningen att det går utför med biblioteket liksom med andra offentliga institutioner i samhället. Det upplevs som en del av en större trend i samhället som kännetecknas av ett allmänt kulturellt förfall, där populärkulturen tar över på bekostnad av de mera kvalitativa och smala uttrycken. Uttryck som kulturmord, kulturmörker och anti-intellektualisering av samhället är vanligt förekommande. Kommentatorerna uttrycker en oro för framtiden, exempelvis i utsagor som: ”Nedläggning nästa? När det ska dras in på kulturpengar offras biblioteken. Var ska böckerna stå sen? /.../ Sverige är ett fattigt land!” (10 aug 2009 kl 21:07) och ”Allt fler folkbibliotek marknadsanpassar sig

istället för att vara ickekommersiella folkbildande alternativ” (20 sep 2009 kl 10:17). Utsagorna tyder på att det finns en underliggande uppfattning om att det är folkbildning som biblioteket ska arbeta med, och att folkbildning bland annat handlar om att förmedla kvalitet. När biblioteket går ifrån det man inom diskursen uppfattar som smala och intellektuella kulturuttryck uppstår en rädsla då man ser det som en del av en samhällelig avintellektualisering.

Uppfattningen att folkbibliotekets uppgift är att vara folkbildare även i dagens samhälle framkommer i tidigare forskning, exempelvis i Bosse Jonssons (2003, s. 130-136) avhandling i vilken han undersöker beslutsfattares syn på folkbibliotek och kommer fram till att flertalet av respondenterna formulerar folkbildning som ett kontinuerligt viktigt uppdrag i bibliotekets verksamhet. Även Hedemark (2009, s. 97) återfinner folkbildningstanken i sitt undersökta material, till exempel i ”Rädda biblioteken-debatten” under 1990-talet i vilken det uttrycks att: ”... bara genom att biblioteken finns där, kommer de att bidra till att skapa kunniga, upplysta medborgare som i sin tur medverkar till ett mer jämlikt, demokratiskt samhälle”. Hedemark (2009, s. 151) menar att kopplingen mellan bibliotek och bildning blir ett sätt att ytterligare understryka bibliotekets legitimitet i det omgivande samhället. Än idag är bildningstanken knuten till biblioteket då hon konstaterar att den bokliga diskurs i vilken bildning främst kopplas samman med förmedling av rätt sorts skönlitteratur är fortsatt stark under 2000-talet.

5.1.7 Diskursens subjektpositioner

Hedemark (2009, s. 35-36) skriver att ett foucaultianskt perspektiv på makt innebär att subjektets möjligheter att medvetet påverka diskurser är begränsade. En individ kan aldrig befinna sig utanför en diskurs och subjektet måste agera inom diskursens ramar. Subjektpositioner står i detta sammanhang för de roller eller positioner som olika aktörer har möjlighet att inta i förhållande till diskursen och individerna blir representanter för en grupp position inom denna diskurs.

Författare och journalister har de mest framträdande positionerna inom bevarandediskursen. Traditionellt sett har intellektuella haft inflytande på kulturlivet, något Sven Nilsson (2003a, s. 31-32) beskriver i *Kulturens nya vägar*. Enligt denna studie dominerades kulturmarknaden då den etablerades i Sverige under 1800-talets mitt av skribenter och konstnärer. Forskning har visat att författare har haft en maktställning inom tidigare biblioteksdebatter, liksom de har i den föreliggande debatten (se Hedemark 2009). Inom bevarandediskursen har böckerna en stark position och hög status vilket i sin tur ger tyngd åt författarnas utsagor i debatten. De befäster dessutom sin egen maktposition genom att i sina utsagor markera att deras (det vill säga författare som grupp) alster utgör bibliotekets samling. Om samlingen däremot inte nödvändigtvis består av böcker hotas författarnas maktposition och det blir därför viktigt för dem att försvara de värden som är knutna till diskursen.

I artikeln *Två ger sin syn på Malmö stadsbibliotek* (art. 9) har Sydsvenskan valt att låta en journalist och en författare få uttala sig, vilket markerar att dessa aktörer ses som sanningssägare i sammanhanget. I debatten har dessa grupper maktpositioner och anses vara trovärdiga, framförallt i bevarandediskursen. Journalister kan röra sig mellan båda diskurserna men har i just denna debatt framförallt positionerat sig på bevararnas sida. Att journalisterna har en maktposition kan delvis bero på att det är

inom deras terräng som debatten utspelas – det är Sydsvenskan som startar och avslutar debatten och som har kontroll över dess ramar. Tidningens journalister får naturligt ett stort inflytande över debatten då de har utrymme att framhäva sig själva och sina egna åsikter. Ett exempel kan ses då journalisten Per Svensson i en av sina artiklar påpekar att även han blev erbjuden tjänsten som bibliotekschef vid tillsättningen två år tidigare: ”Jag var då kulturchef på Expressen och en av dem som träffade kulturförvaltningens rekryteringsgrupp (varefter jag så småningom drog mig ur det hela, drabbad av självisikt)” (art. 18). Journalisten framhåller genom denna utsaga sin ställning och sin trovärdighet i sammanhanget eftersom han här påvisar att han är internt insatt i omorganiseringen.

Sydsvenskan positionerar sig som en institution som står på demokratins sida genom att visa på orättvisor och stå upp för folkets åsikt om att biblioteket ska bevaras. Detta sker genom att tidningen betonar sin roll som opinionsbildare och framhäver sin förmåga att påverka utvecklingen, något som exempelvis märks då man framhåller att ”... protesterna från Sydsvenskans läsare har inte gått obemärkt förbi” och att stadsbibliotekarien till viss del backar då hon säger: ”Eftersom den här diskussionen har kommit upp har det skapat reflektioner på biblioteket om vi ska fortsätta på det här sättet framöver eller inte” (art. 3).

Den större delen av debattens läsarkommentarer positionerar sig inom bevarandediskursen. Kommentatorerna har inte någon automatisk maktposition som vissa andra av debattens aktörer. De omnämns inte heller direkt i debattartiklarna, undantaget ovannämnda utsaga som uttrycker att protesterna från Sydsvenskans läsare har påverkat stadsbibliotekarien. Läsarkommentarer kan i övrigt uppfattas som lättare att avfärda på grund av avsändarnas anonymitet. De nya uttrycksformerna på Internet medför dock att allmänheten idag har större möjlighet att ta plats i det mediala utrymmet och på så vis kan detta innebära att de har större makt idag än tidigare. I just denna debatt är antalet kommentarer mycket omfattande och debatten utspelade sig lika mycket i dessa som i artiklarna.

5.2 Förändringsdiskursen

5.2.1 Det moderna, innovationsbetonade och föränderliga biblioteket

Huvuddraget i det vi valt att kalla förändringsdiskursen är en syn på folkbibliotek som ett flytande begrepp. Biblioteket måste anpassas efter det omgivande samhället och detta ses som en självklar utveckling. Stadsbibliotekarien betonar förändringsbehovet i *Skym inte en ljus framtid!* som är den första artikeln hon skriver i den undersökta debatten:

Med demokratisering av tillgången till kunskap har gamla auktoriteter fallit. Patienten har blivit expert på sin egen sjukdom och eleven har själv fått ansvar för sin egen inläring. /.../ Vår tid ropar på andra slags bibliotek och det är det ropet som stadsbiblioteket lyssnar till i sin nya strategi.

art. 5

Utsagan vill belysa bibliotekets roll i ett större perspektiv och peka på att biblioteken måste framtidsanpassas på grund av att den omgivande verkligheten förändrats. Stadsbibliotekets strategi svarar på en efterfrågan, lyssnar på ett rop, vilket tyder på att det egentligen inte är företrädarna för biblioteket som har bestämt att verksamheten ska förändras. Stadsbibliotekarien målar upp en bild av ett bibliotek i kris, och menar att detta även är ett faktum i Nordeuropa och Nordamerika där besökarantal och lån är ständigt nedåtgående. För stadsbibliotekarien är det viktigt att framhålla att det är i denna kontext som debatten förs, hon uttrycker att: ”Därför har diskussionerna om bibliotekens framtid och relevans böljat fram och tillbaka” (art. 5). Att utvecklas blir i detta sammanhang en överlevnadsstrategi för en hotad verksamhet.

I artikeln *Mot en plats i malmö hjärtat* rättfärdigas återigen omorganiseringen med att biblioteket har målgruppen ”alla” och att dessa inte nås just nu.

Varför utvecklar biblioteken nya strategier och ger begreppet bibliotek en ny innebörd? Därför att de fysiska besöken och utlånen under lång tid varit nedåtgående, vilket inte överensstämmer med önskan om att vara ett bibliotek för alla. Men också för att samhället har genomgått en revolution inom informations-, kommunikations- och teknikområdena liksom att utbildningsnivån har ökat och homogeniteten i befolkningen har avlösts av en stark mångfald. Om inte biblioteken agerade utifrån sådana ändrade förutsättningar skulle deras relevans snabbt hamna i fritt fall.

art. 19

Stadsbibliotekarien försvarar här förändringarna i bibliotekets verksamhet vidare med att beskriva hur vi idag lever i ett nytt och förändrat samhälle och att även biblioteken måste förändras som ett resultat av detta. Återigen framställs utveckling och förändring som något ofrånkomligt, något biblioteks-företrädarna själva inte råar över men måste förhålla sig till.

Förändringsdiskursen kännetecknas även av en fokusering på rörelse i språket och ord som ”levande” och ”dynamiskt” är återkommande, något som exempelvis kan ses i strategidokumentet:

Husets inredning ska understödja bibliotekets roll som experimenterande kultur- och kunskapsorganisation. Vi ska tänka på full tillgänglighet till det fysiska rummet. Vi ska inreda våra rum så att de blir levande och dynamiska platser, som medvetet iscensätts eller byter scen i överensstämmelse med det syfte vi har.

The Darling Library, s. 2

Rörelsefokuseringen symboliserar en förflyttning framåt och framhäver diskursens idé om att ingenting kan vara statiskt, varken det omgivande samhället eller biblioteksbegreppet. Samtidigt anspelar betoningen av rörelse på att det hela tiden ska hända saker i biblioteksrummet. Biblioteket måste vara en ”levande” plats för att inte stagnera och det finns inga ramar för verksamheten som är så fasta att de inte går att rucka på, något som uttrycks i strategidokumentet: ”Det ska det finnas utrymme för spännande café/restaurangmiljöer innanför och utanför, miljöer som kan inlemmas i biblioteksverksamheten och ge biblioteksbesöket ytterligare en attraktion. /.../ Endast fantasin sätter gränser” (*The Darling Library, s. 4*).

Bland artiklarnas sammantagna läsarkommentarer finns det ett antal som ställer sig bakom stadsbibliotekarien och vad som framställs som hennes visioner för Malmö stadsbibliotek. Tydligast blir detta i samband med författaruppropet då en grupp kommentatorer försvarar stadsbibliotekarien. En kommentator som rubricerar sitt inlägg ”Heja Elsebeth Tank!” skriver: ”Bibliotekets ambition att möta nya behov och målgrupper låter MYCKET sympatiskt och demokratiskt i mina öron” (19 aug 2009 kl 10:52). Ytterligare ett par kommentarer ser det, i enlighet med förändringsdiskursens grunduppfattning, som att biblioteket måste utvecklas i en tid av nedskärningar och att innovation är en förutsättning för överlevnad. Vissa utsagor är slagkraftiga och uppmanande till sin karaktär och kan liknas vid slagord i en demonstration, till exempel: ”Biblioteken måste överleva-låt dem förändra sig, gör inte bokmuseum av bibliotek, gör dem till levande platser!” (19 aug 2009 kl 13:05). Denna utsaga visar åter fokuseringen på rörelse i språket. Biblioteket ska vara levande, förändringsbenäget och ständigt i förflyttning. Parallellt finns emellertid en tanke om att biblioteket samtidigt som det utvecklas ska behålla sina traditionella värden. En kommentar uttrycker detta med: ”Vem säger att det inte finns rum för eftertanke i det nya?” (19 aug 2009 kl 13:19) och en annan frågar ”Varför måste det ena utesluta det andra?” (19 aug 2009 kl 13:05). Ytterligare någon menar att ett arbete för att utveckla malmöbornas digitala bildning knappast står i motsatsställning till läsning och reflektion (19 aug 2009 kl 10:27).

Samtidigt som dessa kommentatorer försvarar stadsbibliotekarien kritiserar de författarna som kallas ”papperskramare” (19 augusti 2009 kl 10:27). Kritiken tar sig uttryck i kommentarer som: ”Sedan när vet författare bättre vad ett bibliotek är och ska vara än bibliotekarier?” (19 aug 2009 kl 11:09), ”Om författarna är bibliotekens vänner – så Gud bevara oss för bibliotekens fiender” (23 aug 2009 kl 13:06), ”Tror ni unga författare allt ni läser i tidningen? Den här gången har ni gjort bort er rejält” (21 aug 2009 kl 11:10) och ”den främsta orsaken till författarskap är ovilja att skaffa ett riktigt jobb” (19 aug 2009 kl 16:52). I dessa kommentarer kan man skönja en önskan att genom utestängningsprocedurer radera författarnas maktposition i debatten (se Foucault 1993). Genom att framställa författarna som lata, ovetandes om biblioteksverksamhet och allmänt inkompetenta blir deras utsagor möjliga att förkastas och definieras som osanna.

Utsagorna inom förändringsdiskursen betonar att det är viktigt för biblioteket att vara modernt och att ligga i framkant för utvecklingen. I strategidokumentet uttrycks detta med att man ska ”spränga existerande fysiska och mentala ramar och utveckla ett toppmodernt kultur- och kunskapscenter som kommer att bli ’The Talk of the Town’ i Malmö och världen!” (*The Darling Library*, s. 1). Att ”spränga” ramar är ett dramatiskt ordval i sammanhanget som associerar till något explosivt och nydanande. Biblioteket ska enligt strategin också vara en ”tongivande experimenterande kultur- och kunskapsorganisation”. I denna utsaga används de klassiska, värdeladdade begreppen ”kultur” och ”kunskap” tillsammans med ”tongivande experimenterande”, något som skapar en kontrast mellan gammalt och nytt men som även pekar på att det gamla finns kvar i det nya. Fokuseringen på utveckling framträder av återkommande ordval i utsagan: ”Vi vill /.../ experimentera och vara innovativa /.../ Husets inredning ska understödja bibliotekets roll som experimenterande kultur- och kunskapsorganisation” (*The Darling Library*, s. 1-2). Det handlar om utveckling på en drastisk nivå, exempelvis avser man att ”tänka radikalt nytt vad gäller förmedling”.

Man talar senare om ”hypermodern förmedling” eftersom ”Lågprofilerade eller avvaktande förmedlingsformer passar inte i dagens samhälle” (*The Darling Library*, s. 2). Utsagan ger intryck av att vilja spränga sig loss från någon slags bild av biblioteket som omodernt och om inte bakåtsträvande så åtminstone inte framåtblickande. Detta tyder på att avsändaren antar att det finns en sådan bild, eller att detta är bilden som avsändaren själv har av det nuvarande biblioteket.

5.2.2 Biblioteket och folkbildningen

Den övergripande diskussionen om folkbibliotekets roll har ofta handlat om att det skett en förskjutning i bibliotekets uppdrag, från folkbildning till mer instrumentellt präglade förmedlingsformer (se Skot-Hansen 2006). Även i debatten om Malmö stadsbibliotek uppfattas denna tendens och aktörer inom bevarandediskursen ställer sig kritiska till att folkbildningsuppdraget är på väg att försvagas. I artikeln *Mot en plats i malmöhjärtat* tar även stadsbibliotekarien upp det omdebatterade folkbildningsbegreppet. Hon framhåller att det i dagens biblioteksverksamhet inte handlar om folkbildning i traditionell bemärkelse, utan om en vidare syn på bildning:

Det finns ett behov av att utvidga innebörden av väsentliga grundbegrepp i debatten. Varför ska biblioteket skattefinansieras om man inte står för sin roll som ”kulturell normbildare och folkbildare”, skriver Per Svensson i *Sydsvenskan* (19/9). Men ”folkbildning” i detta sammanhang tenderar att uppfattas som ”uppifrån och ner” – vi vet vad som är bra för dig, vi ska upplysa folket. Mittemot står begreppet ”bildning”, det baserar sig på dialog och respekt för att den enskilde själv bäst definierar vad som är meningsfullt.

Ett bredare bildningsbegrepp vilar på insikten att det finns många sätt att få erfarenheter och lära sig på. Några läser kloka böcker, andra lär sig genom att göra, några lär sig bäst visuellt, andra auditivt. En del människor sitter helst i lugn och ro, andra fungerar optimalt i interaktion.

art. 16

Återigen kan en koppling mellan förändringsdiskursen och en omgivande samhällsutveckling skönjas. Stadsbibliotekarien har tidigare uttryckt att det inte finns plats för experter i en värld där patienten själv finner information om sina sjukdomar och där elever får allt större ansvar för sitt lärande (se art. 5). Biblioteket som en plats för expertkunnande blir därmed urholkad i förändringsdiskursen, liksom det man inom diskursen uppfattar som det traditionella folkbildningsbegreppet vilket innebär att experter delar med sig av sina kunskaper till de mindre vetande. I utsagan finns även en underliggande kommentar till bevarandediskursen i vilken boken är bibliotekets fundament då man talar om att vissa läser ”kloka böcker”. Detta kan uppfattas som en markering av att det är några, inte alla, som läser böcker.

Enligt utsagan tenderar begreppet folkbildning att användas från ett uppifrån och ner perspektiv och upplysningstanken framhålls därmed som något negativt. Detta blir ett exempel på hur man inom förändringsdiskursen vill göra sig av med gamla, nedtyngande traditioner för att kunna gå vidare till något nytt. Eller som det uttrycks i strategidokumentet, det ”... måste avvecklas för att kunna utvecklas” (*The Darling Library*, s. 7).

Stadsbibliotekarien menar vidare att det endast finns två giltiga kulturnormer idag: ”interkulturell intelligens” och ”demokrati som styrelseskick”. Bortsett från dessa ska

biblioteket ge många valmöjligheter, inte sträva efter eller upprätthålla en universell norm. Hon fortsätter med att: ”Biblioteken måste arbeta med en differentierad, pluralistisk och användarorienterad känsla för kvalitet bland de talrika kultur- och medieformer som måste finnas representerade” (art. 16). Utsagan betonar att bildning inte bara sker genom böcker, något som även en kommentator betonar: ”’Folkbibliotek’ betyder inte ’bokförvaring’ eller ’bokmuseum’ – uppgiften går ut på något större: folkbildning” (13 aug 2009 kl 16:13).

Det är främst i ovanstående utsagor som det traditionella folkbildningsbegreppet tas upp direkt i debatten. Men tanken om att biblioteket ska arbeta med att bilda samhällsmedborgare är återkommande i flera av de roller som förändringsdiskursen tillskriver biblioteket, något vi kommer återkomma till.

5.2.3 Biblioteket som en del av den digitala framtiden

Den situation som biblioteket befinner sig i kan enligt förändringsdiskursen härröras till den digitala utvecklingen. Information konsumeras och produceras på nya sätt i det digitala samhället och detta är något som biblioteket måste ta till sig. Stadsbibliotekarien framhåller genomgående i debatten det digitalas betydelse och betonar bland annat att gallrade böcker fortfarande finns i gemensamma bibliotekskataloger. Genom detta fokuserar hon på innehåll snarare än på form, det är inte den fysiska boken som har betydelse utan det som rymms mellan pärnarna. Samtidigt blir det ett sätt att avdramatisera gallringen genom att försöka förflytta diskussionen till en mer praktisk och icke-symbolisk nivå.

Stadsbibliotekarien framhäver det digitala bibliotekets möjligheter genom att peka på statistik som visar att inom danska utbildnings- och forskningsbibliotek sker många lån hemifrån och hon menar att ”Samma vindar blåser över folkbiblioteken” (art. 5). Genom detta ordval betonas åter en förändring i samhället som biblioteket inte har något val än att följa. Vindar som blåser är ett naturfenomen som är utom mänsklig kontroll, liksom den verklighet som biblioteket måste förhålla sig till.

Även biblioteksforskaren Birgitta Olander, som intervjuas i artikeln ”*Naturlig gallring på hyllorna*”, påpekar att utvecklingen ser likadan ut i hela västvärlden. Åter framhålls att det inte är biblioteken som förändras utan samhället, ”... utvecklingen går mot digitala informationssamhällen /.../ Då vore det väldigt konstigt om biblioteken skulle vara reserverat för tryckta medier, det har de inte varit på årtionden” (art. 11). Biblioteksforskaren betonar att läsning av skönlitteratur bara är en av de saker man ska kunna göra på ett bibliotek, och menar att biblioteken inte behöver tillhandahålla materialet fysiskt.

Överlag är det viktiga i förändringsdiskursen att blicka framåt, att se vilken riktning samhällsutvecklingen tar, och följa den. En sådan riktning är digitaliseringen, att allt mer blir tillgängligt för allt fler och att människors informationsbehov och informationsförväntningar ser annorlunda ut idag. Audunson (2001, s. 222-223) undersöker i *Folkebibliotekenes rolle i en digital framtid: Publikums, politikernes og bibliotekarernes bilder* hur olika aktörer ser på bibliotekets roll i dagens samhälle. Studien kommer fram till att politiker, bibliotekarier samt de flesta användare är överens om att folkbiblioteket är en institution som det finns ett fortsatt behov av i ett samhälle baserat på informations- och kommunikationsteknik. Audunson (2001)

pekar dock på ett problem för biblioteket då studien visar att hur bibliotekets framtida betydelse värderas är tydligt sammankopplat med åldern hos de tillfrågade. Genomsnittsåldern bland de som anser att biblioteket kommer att förlora i betydelse är bland såväl användare som politiker lägre än bland dem som menar att biblioteket kommer att vara lika viktigt som förut. Därför är det nu enligt studien bibliotekets främsta utmaning att bevisa sin relevans för de unga.

Förändringsdiskursen bygger vidare på detta och stadsbibliotekarien kopplar samman behovet av att följa med in i det digitala med folkbibliotekets prioriterade målgrupp barn och unga. Stadsbibliotekarien tar exempelvis upp detta argument då hon menar att dagens barn är ”digitala infödingar” som ”... har fått tekniken med modersmjölken...” (art. 5). Genom dessa ordval framställer hon den digitala som ett helt naturligt faktum. De större barnen föredrar vidare enligt utsagan ”bits och bytes” istället för tryckta böcker som inte blir utlånade utan ”... står där, rygg vid rygg, och där blir de stående” (art. 5). Här använder stadsbibliotekarien samma grepp som företrädare för bevarandediskursen, hon besjälar boken. Det är synd om böckerna som blir övergivna, men de kan räddas genom att byta form med hjälp av den digitala tekniken. Hon visar här upp en medvetenhet om hur känsloladdad boken som symbol är och väljer att använda sig av detta i utsagan. I en artikel som svarar på *Kunskapens äppelskrutt* (art. 10) menar hon vidare att ”Skönlitteraturens position kommer att stärkas” genom förändringarna (art. 12).

I *The Darling Library* framställs digitaliseringen som en väg mot demokrati, ökat användarinflytande och som ett sätt för biblioteket att vara en del av en global värld. Detta implicerar vad man anser vara några av bibliotekets viktiga roller, och den traditionsknutna demokratirollen framhålls som något fortsatt viktigt. Strategidokumentet vill även i många avseenden likställa det digitala- och det fysiska biblioteket, något som uttrycks i utsagan: ”Den digitala scenen rymmer i princip alla de möjligheter som det fysiska biblioteket har. Dessutom sätter digitaliseringen helt nya standarder för samspel mellan brukare, bibliotek och andra delar av världen” (*The Darling Library*, s. 5). Utsagan visar på att det inom förändringsdiskursen är viktigt att se biblioteket som en del av något större. Det är en väsentlig del i en större enhet, inte något som står ensamt.

Förändringsdiskursens betoning av det digitala kan relateras till den informationsdiskurs som Hedemark (2009, s. 58) identifierat för folkbiblioteket, vilken blev tydlig i och med det under 1980-talet framväxande informationssamhället. Hedemark (2009) menar att ”Den informationsförmedlande diskursens företrädare tar inte aktivt avstånd från skönlitterära kunskaper men hävdar att det finns betydligt viktigare kompetenser som bibliotekarier bör utveckla” och hennes resultat visar att det redan under 1980-talet fanns en stark tilltro till den nya tekniken och dess möjligheter för bibliotekets framtid. En liknande idé kan skönjas i den samtida förändringsdiskurs vi identifierat, inom denna finns dock inte enbart en uppfattning om tekniken som frälsare utan samtidigt ses tekniken som något som tvingat fram en förändring inom biblioteksverksamheten. Dagens informations- och kommunikationsteknik har enligt förändringsdiskursen gjort att människor lånar färre fysiska böcker och att de har nya förväntningar när det kommer till informationsförmedling. Biblioteket behöver därför möta användarna i detta nya, något som uttrycks i strategidokumentet:

Genom utveckling av det digitala biblioteket ska vi skapa fler förbindelselänkar mellan användare och bibliotek. Vi ska stärka deras möjligheter att använda sig av bibliotekets service 24 timmar om dagen 7 dagar i veckan och vi ska helt enkelt arbeta för att det ska finnas mer innehåll för besökarna i den digitala versionen av biblioteket. Vi måste inse att de virtuella mötena är lika verkliga som mötena i den fysiska världen. Vi ska vara en angelägen inspirationskälla, som ger brukarna möjlighet att gå vidare själva.

Vi ska vara mer personliga genom det digitala användargränssnittet, vi ska interagera med användarna, t ex genom att blogga inom prioriterade områden, starta communities eller delta i redan existerande communities. Vi ska delta i digitaliseringsprocesser som skapar mer innehåll på nätet och vi ska lämna rollen som medarbetare och gå in i rollen som medberättare.

The Darling Library, s. 5

Än en gång repeteras diskursens uppfattning om ett folkbibliotek som måste förändras. Utsagan visar på att det finns en uppfattning om att användare idag kräver att få tillgång till information dygnet runt, och att biblioteket måste svara på denna efterfrågan. Frasen ”Vi måste inse” tyder på att de bakom utsagan uppfattar att det finns en motvillighet inom fältet att se det digitala som likställt det fysiska. Utsagan visar även upp en föreställning om att om inte användarna kommer till biblioteket måste biblioteket komma till användarna. Man uppfattar det som att människor idag kan nås via bloggar och communities och man ser det som en nödvändighet för biblioteket att finnas på sådana plattformar. Enligt förändringsdiskursen har digitaliseringen förskjutit människors uppmärksamhet till Internetsfären samtidigt som den möjliggör för biblioteket att väcka uppmärksamhet inom denna krets.

Inom diskursen kopplas digitaliseringen även ihop med bildning, något som exempelvis uttrycks i den av bibliotekarier skrivna artikeln *Kunskapens fruktsallad*:

Digitaliseringen och tillgängliggörandet av information gratis på nätet samt den sociala webbens intåg i människors liv har förenklat människors informationsinhämtning och gjort den enskilda individen till medskapare av information i större utsträckning. Samtidigt har denna utveckling bidragit till en ökad, så kallad, digital klyfta där de som saknar verktygen och kompetensen allt mer hamnar utanför samhällets demokratiska processer.

I UNESCOs folkbiblioteksmanifest slås det fast att folkbibliotekens huvuduppgifter är att verka för läskunnighet, information, utbildning och kultur bland annat genom att motverka den digitala klyftan och erbjuda möjligheter till kreativitet och personlig utveckling.

art. 10

I denna utsaga berörs återigen den förändring i samhället som inneburit att människors informationsvanor har förändrats och att bibliotekets roll därmed ser annorlunda ut idag. Samtidigt vill man framhålla att biblioteket fortfarande har en plats eftersom det kan hjälpa människor att ta del av den information som finns. Här kan ses en önskan att förflytta traditionella världen till en ny form då man inom förändringsdiskursen framhäver alternativa vägar till bildning. Det är inte enbart genom god litteratur som bildning kan ske. I informationssamhället, som biblioteket ska vara en del av enligt diskursen, är det den digitala bildningen som ska eftersträvas och som biblioteket ska lära ut. Biblioteket ska i detta sammanhang vara en verksamhet som ger människor redskap som ska hjälpa dem att fungera i det

omgivande informationssamhället. Utsagens hänvisning till UNESCOs folkbiblioteksmanifest (Svenska unescorådet 1995) fungerar som ett stärkande av förändringsdiskursen då det är en text som har status och auktoritet inom folkbibliotekssfären. Om aktörerna inom förändringsdiskursen kan visa att de har dessa riktlinjer ”på sin sida” ger de ökad legitimitet och styrka åt diskursen.

Bibliotekets roll som bildande och pedagogisk resurs tas även upp i *The Darling Library*:

Vi vill demokratisera IT-användningen och hjälpa Malmöborna att bli kreativa medskapare till och kritiska konsumenter av digitala informations- och kommunikationsteknologier.

Vi vill särskilt stödja barns digitala bildning.

The Darling Library, s. 4-5

Utsagan är intressant då man i ett av dokumentets mest innovationsbetonade avsnitt kan skönja bibliotekets traditionella folkbildningsroll. Användarna ska hjälpas till att bli kritiska konsumenter, eftersom det ligger i deras intresse, och barn ska bildas inom vår tids informationsuttryck. Det handlar fortfarande om att ge användarna de redskap som krävs för att vara framgångsrik i samhället. Tanken om en slags bildning för alla och om att det finns vissa verktyg som biblioteket ska tillhandahålla är alltså alltså alltså stark. Det är bara bildningsbegreppet och redskapen som har förändrats.

Dessa utsagor kan ses som ett sätt för folkbiblioteket att hävda sin betydelse som en pedagogisk resurs i en tid då inte alla har tillgång till den kunskap som krävs för att bli en framgångsrik samhällsmedborgare. Detta sätt att legitimeras verksamheten är ofta använt i folkbibliotekssfären, som exempel beskriver Bosse Jonsson (2003, s. 160) hur det inom folkbiblioteksverksamheten finns en pedagogisk diskurs vilken ser biblioteket som något som ska erbjuda verktyg för att användarna bättre ska förstå och medverka till samhällets förändring. Enligt undersökningen vill den pedagogiska diskursen att användarna ska gå från att vara enskilda individer som fattar självständiga beslut kring sitt biblioteksanvändande till att vara aktiva medlemmar i det kollektiva samhället genom sin biblioteksanvändning. Samtidigt innebär diskursen att användaren måste bemötas som en kund och som en enskild individ för att hon eller han ska kunna göra sig till medborgare. Användarna ska behandlas som individuella kunder till vilka man ska sälja en vara och inte som ett kollektivt folk som ska uppfostras, men parallellt är diskursens syfte att forma en större enhet av samhällsmedborgare.

Denna aspekt blir intressant i relation till förändringsdiskursen i vårt material. Inom diskursen framställs ofta biblioteket som något som ska vara för alla (individer) och som ska erbjuda ett brett utbud av tjänster där det finns något för alla. Samtidigt finns en folkbildningstanke kvar i diskussionen kring digital bildning och det handlar i detta sammanhang mindre om individen och mer om att dana en grupp av informationskompetenta samhällsmedborgare. Fokuseringen på att bilda medborgare i de digitala teknikerna kan enligt forskning kopplas till en önskan att från bibliotekets sida behålla kontroll över de redskap som tidigare varit exklusiva för biblioteket men som nu alla kan tillgå. Enligt Hedemark (2009, s. 105). har den informationsförmedlande diskursen i hennes undersökta material vissa

styrningsmentaliteter då bibliotekarier anser att det finns ett korrekt sätt att bruka IKT. Detta tas även upp av Olof Sundin (2006) som påpekar att det i IKT-redskapens begynnelse fortfarande var bibliotekarien som kunde hantera sökverktyg som databaser och att hon eller han därmed hade kvar en del av sin traditionella expertroll. Eftersom dagens sökverktyg ofta är enklare att använda har bibliotekarien nu tvingats att omformulera sin exklusiva kunskap och förnya sin expertroll, exempelvis genom att lära ut ”korrekt” användarbeteende. Kopplingen mellan IKT och pedagogik inom bibliotekets verksamhet kan därmed handla om att upprätthålla en form av hierarki mellan bibliotekarie och användare.

Förändringsdiskursens betonande av den nya teknikens betydelse kan ses som ett sätt att legitimera den samtida biblioteksverksamheten. Om det är så, som förändringsdiskursens utsagor gör gällande, att samhället genomgått en stor förändring som innebär att människor tar till sig information på ett helt nytt sätt så kan bibliotekets roll stärkas snarare än förminsкас. Eftersom biblioteket sedan länge varit en institution som sysslat med att bilda medborgare kan det få ökad betydelse i en tid som kräver en ny slags bildning, vilken inte alla medborgare har redskap att ta till sig. Bibliotekets traditionella värden och uppgifter blir ett sätt att hantera det nya, samtidigt som det nya skapar möjligheter för att betona att de traditionella värdena och uppgifterna fortfarande behövs.

5.2.4 Biblioteket som en upplevelsefylld mötesplats

Strategidokumentet slår fast att: ”Stadsbiblioteket är stadens unika mötesplats och inspirationskälla. Stadsbiblioteket är en berikande nödvändighet. Fritt, öppet och tillgängligt för alla som vill delta, få upplevelser, söka kunskap eller bara vara” (*The Darling Library*, s. 1). Utsagan beskriver en närmast utopisk bild av biblioteket, om biblioteket redan är detta, vad behöver förändras? Begreppen mötesplats och upplevelse hör emellertid till ett av dokumentets utvecklingsområden, knutna till rubriken *Biblioteksscenen – stadens mötesplats* under vilken man kan läsa:

Biblioteket är “The Great Good Place”. Vi ska skapa tillgänglighet utan hinder. Vi ska öppna dörrarna och skapa fler ingångar till byggnaderna. Vi ska också införliva platsen utanför biblioteket och försöka binda ihop de inre och yttre rummen.

Vi vill expandera mötesplatsen – i tid (ökade öppettider), rum (ut i park, simhall, razzior) och i Malmöbornas hjärtan (delaktighet, mat, värme, engagemang). Besökarna ska uppleva något nytt varje gång de kommer.

The Darling Library, s. 2

Utsagan refererar till sociologen Ray Oldenburgs (1989) bok *The Great Good Place* i vilken den ”tredje platsen” beskrivs, en plats som syftar till att vara en förutsättningslös och neutral mötesplats mellan hem och arbete. Diskussionen om biblioteket som ett tredje rum i samhället är vanligt förekommande inom biblioteksområdet.⁸ Hansson (2005, s. 18) beskriver hur det idag finns två parallella

⁸ Som exempel kan nämnas projektet ”PLACE: Public Libraries – Arenas for Citizenship” (2009) vid högskolan i Oslo som syftar till att undersöka folkbiblioteket som en samhällelig mötesplats vilken ger socialt kapitalt inom en digital och multikulturell kontext.

rörelser i samhället, en som går utåt och som handlar om globalisering och en som utvecklas inåt, lokalt mot den egna familjen och näromgivningen, eller "civilsamhället". Det civila samhället ses här som en tredje del av tillvaron och denna sektor "... är i stort sett befriad från såväl det offentliga regelverket som ekonomiska relationer och bärs upp av de många relationer och möten vi har i vår vardag som 'bara' människor". Hansson (2005, s. 18) menar att folkbiblioteket tillhör denna grupp av platser i lokalsamhället och att det samtidigt har förmågan att sammanbinda rörelserna utåt och inåt, och att minska avstånden mellan dem. Just mötet mellan globalisering och lokalisering är centralt i sammanhanget: "Det är funktionen av en mötesplats för de båda rörelserna som gör att vi i många sammanhang talar om folkbiblioteket som 'samhällets vardagsrum'".

Även i artikeln *Två ger sin syn på Malmö stadsbibliotek* betonas bibliotekets potential som mötesplats, i detta sammanhang av journalisten Bjarne Stenquist som uttrycks vara "för" utvecklingen på Malmö stadsbibliotek. Journalisten behåller förankringen i litteraturen då han menar att böcker och läsande kommer att "... vara ankaret i bibliotekets verksamhet även framöver" (art. 9). Samtidigt ser han ett ökat behov av att utveckla biblioteksrummet för att skapa en icke-stigmatiserande plattform som ska bidra till samhällets sammanhållning:

Behovet av denna typ av mötesplatser ökar. En växande del av våra liv utspelar sig i privata sfärer. Då är det allt viktigare att samhället tillhandahåller många olika typer av öppna, offentliga platser, för möten öga mot öga mellan människor. Amerikansk forskning visar att i bostadsområden med många offentliga platser (parker, torg, etc) liksom "tredje" platser (caféer, pubar, bibliotek osv) är samhällsengagemanget högre än bland invånarna i områden med få sådana platser.

art. 9

Den tredje platsen knyts i ovanstående utsagor tätt ihop med begreppet mötesplats, ett begrepp som i sin tur ofta kopplas till upplevelser. Skot-Hansen (se 2006, s. 37) beskriver hur kulturinstitutioner som bibliotek idag utformas efter tendensen att allt är upplevelseburet, och att i stort sett alla verksamheter är en del av upplevelseekonomin. Vi lever i ett samhälle där vi dagligen bombarderas med upplevelser, vilket enligt Skot-Hansen (2006) gör att det skapas en konkurrenssituation för de egentliga upplevelse- och förmedlingsinstitutionerna såsom folkbiblioteket. Det kan därför uppstå ett ökat behov för biblioteket att framhäva sin roll som en plats för möten och upplevelser och att dessa begrepp sammankopplas samt betonas blir tydligt i strategidokumentet. Möten uppstår genom att man upplever något tillsammans med andra och genom att man är aktiv och deltagande. Samtidigt ska det vara utvecklande upplevelser, enligt dokumentet ska biblioteket "... skapa upplevelser som gör skillnad" och man vill interagera med sina "... besökare med full respekt för deras drömmar och liv" (*The Darling Library*, s. 1).

Användaren ska således uppleva något genom att besöka biblioteket och detta är en stark idé inom förändringsdiskursen. I *Mot en plats i malmöhjärtat* lyfter stadsbibliotekarien fram det av aktörer inom bevarandediskursen kritiserade upplevelsebegreppet och hon vill i denna text visa på att det inte är något nytt i bibliotekssammanhang:

Genom folkbibliotekens 100-åriga historia har upplevelse spelat en allt större roll. Först indirekt i kraft av böckernas upplevelsepotential, och från 1970-talet mer direkt genom programverksamhet. Under de senaste åren har folkbiblioteken gett upplevelsedimensionen en ännu högre prioritet, bland annat för att stimulera till en fördjupning och förlängning av biblioteksbesöket.

Detta tycks vara ett problem för några av kritikerna. Ordet ”upplevelse” har blivit ett fy-ord och ses som vägen till en devalvering av bibliotekets värde. Men upplevelse är inte nödvändigtvis synonymt med banal inställsamhet. Upplevelsetanken kan tvärtom vara en ny väg att utmana biblioteksbesökare – eller hela lokalsamhället.

”Upplevelse” ska i detta sammanhang förstås lika brett som engelskans ”experience”, som utöver upplevelse också betyder erfarenhet. Ett motsvarande ord finns varken på svenska eller danska. På engelska talar man om ”The Experience Library”, biblioteket där upplevelse och kunskap är två sidor av samma sak. Det är den vägen vi också vill gå på Stadsbibliotekets [sic], fast i en Malmöversion.

art. 19

Utsagan visar på en dubbelhet i förändringsdiskursen. Å ena sidan vill man göra sig av med gamla bördor (såsom upplysningstanken och normbildningen som anses knuten till denna) för att ge plats åt det nya, men å andra sidan vill man befästa att det nya har en förankring i traditionella värden. Utsagan vill också motivera och legitimera utvecklingen genom att betona att andra redan har gjort så här ute i världen och att man därför är bakåtsträvande om man sätter sig emot utveckling.

Förändringsdiskursens syn på biblioteket som en upplevelse- och aktivitetsbaserad verksamhet kan kopplas till den allaktivitetsdiskurs som Hedemark (2009, s. 50-52) återfunnit i biblioteksdebatter under 1970-talet. Inom denna diskurs betonades förändring och nytänkande och biblioteket sågs som ett allaktivitetshus i vilket många olika kulturella uttryck skulle finnas. Biblioteket skulle skapa utrymme för debatt, deltagande, kulturaktivering och fantasi. Så långt kan vi känna igen verksamheter som framhävs som viktiga inom förändringsdiskursen. Denna verkar emellertid inom en annan samhällelig kontext än allaktivitetsdiskursen som uppstod i en tid då en tydlig vänsterorientering fanns i samhället inom vilken en kritik mot borgerlig ”finkultur” var central. Samtidigt sågs kommersialismen som ett hot som riskerade att göra användarna till passiva och icke-reflekterande konsumenter. Förändringsdiskursen delar den uttalade skepticismen mot ”finkultur” men innefattar däremot ingen uttalad åsikt om att det kommersiella bör ses som ett hot, snarare ses kommersiella uttryck som något att influeras av.

De idéer som är knutna till allaktivitetsdiskursen framträder inte enbart i Hedemarks material. Under 1970-talet fanns en uttalad social rörelse inom folkbiblioteksverksamheten som fokuserade på att placera bibliotekets resurser ute i samhället. Hansson (2005, s. 33) påpekar att det idag snarare kan sägas handla om att utveckla verksamheten så att biblioteket blir en plats dit människor kan komma i fler syften än att söka information och ta del av ett förutbestämt kulturellt utbud. Han benämner detta ”lokalt biblioteksarbete”, en idé som bygger på att biblioteket rymmer en rad olika verksamheter, som inte nödvändigtvis är traditionellt kopplade till biblioteksarbete, vilka blir en väsentlig del i bibliotekets strävan att nå ut till närområdets medborgare. Denna modifierade form av 1970-talets sociala rörelse kan

skönjas inom förändringsdiskursen i vårt material då det talas betydligt mer om att locka användare till biblioteket än om att biblioteket ska komma till användarna.

5.2.5 Biblioteket som en del av marknaden

I strategidokumentet är ett av de utvecklingsförslag som listas: ”Marknadsplatsen - basaren?” som ”Spelar på marknadens dynamik och kolorit och retar vår konsumentgen” (*The Darling Library*, s. 3). Marknaden får i denna utsaga positiva konnotationer och återigen finns en slags rörelse, ”marknadens dynamik” antyder något icke-statiskt, föränderligt, och utvecklande. Ordet kolorit (färgglans) blir också positivt laddat i sammanhanget. Det ges dock ingen specificering av vad detta kan innebära rent praktiskt i verksamheten utan utsagan kan snarare förstås som en möjlig framtidsvision. Detta blir i sammanhanget ett för många provocerande genrebrott då det länge setts som problematiskt att tala om kommersialism i samband med biblioteksverksamhet. Problematiken kan exempelvis skönjas i de nationella kulturpolitiska mål som riksdagen beslutade om år 1974 och som modifieras år 1996 i vilka ”Mångfaldsmålet” syftar till att: ”Främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar” (Prop. 1996/97:3). Denna formulering ströks emellertid år 2009 då riksdagen beslutade om nya kulturpolitiska mål (se Prop. 2009/10:3).

Det marknadsekonomiska tänkande som växte sig allt starkare i 1980-talets samhälle fick samtida konsekvenser för biblioteksverksamheten, konsekvenser som även har påverkat synen på verksamheten idag (se exempelvis Hansson 1998; Hedemark 2009; Vestheim 1999). Biblioteksanvändare refererades under denna tid ofta till som kunder och man experimenterade med att driva bibliotek på entreprenad (Hansson 2005, s. 29). Idag är samhället än mer integrerat med marknadsekonomin, vilket får fortsatta följder för de offentliga institutionerna. Kulturforskaren Jim McGuigan (se 2004 s. 33-61) menar att dagens samhälle kännetecknas av en ekonomisk rationalitet inom kulturpolitiken och att det finns en marknadssdiskurs som gör att offentliga organisationer måste börja bete sig som privata företag. Detta kan bland annat leda till en ökad fokusering på kunder inom de offentliga institutionerna, vilket i sin tur leder till en önskan att profilera verksamheterna och att sikta in sig på befintliga eller potentiella besökare snarare än på de som anses för svåra att nå. Kanske kan bibliotekets ökade marknadsanpassning också sägas handla om detta – en underliggande idé kring att om man skapar det som man tror att (flest) människor vill ha får man automatiskt fler besökare.

Inom förändringsdiskursen finns det en uppfattning om att biblioteket ska vara en stark konkurrent (när det gäller att locka besökare) till bland annat vinstdrivande kultur- och upplevelseföretag. För att kunna göra detta behöver biblioteket mer ekonomiska medel och man ställer sig därför öppen till en sponsring av biblioteksverksamheten. I strategidokumentet betonas att biblioteket inte är någonting ensamt utan att det behöver samarbeta aktivt med externa parter, något som står i kontrast mot en mer traditionell, och kanske idealistisk, uppfattning om det frikopplade biblioteket som ska fungera utan yttre påverkan. Strategidokumentet uttrycker öppet att biblioteket behöver ekonomiskt stöd och menar att detta kan komma från oväntade håll:

Innovationsteoretiker talar om att förutsättningen för att vara innovativ är att man tittar på andra ställen än de man brukar titta på. Skulle inte alternativa samarbeten och samarbetsformer öppna upp för radikalt nya perspektiv?

/.../

En ambitiös strategi för Stadsbiblioteket kan knappast bygga på en förväntan om fler kommunala kronor. Därför ska vi stärka våra möjligheter genom att ingå finansierings- och/eller samarbetsavtal med potentiella sponsorer, fonder m fl.

The Darling Library, s. 6

Sponsringens eventuella möjligheter och hot mot biblioteksverksamheter är omdiskuterade idag. Inom debatten möter förändringsdiskursens öppenhet gentemot sponsring starkt motstånd, inte minst från författare, något som leder till att Carina Nilsson som är kulturkommunalråd i Malmö tar upp sponsringens idén i mer försiktiga ordalag:

När det gäller sponsring har den frågan inte varit uppe till politisk diskussion eller beslut. Min hållning till denna känsliga fråga är inte ett totalt nej. Exempelvis har sparbanksstiftelserna under åren möjliggjort flera kultursatsningar. Däremot måste man vara glasklar när det gäller att bevara kulturinstitutionernas integritet.

art. 13

Från bibliotekets sida tycks man vara öppen för sponsring från olika håll, man talar om ”alternativa samarbeten” som en utvecklingspotential och framhåller också behovet av ökade medel för att kunna förverkliga verksamhetsvisionerna. Kulturkommunalrådets utsaga är mer försiktig och betonar att sponsring aldrig ska ske på bekostnad av ett av bibliotekets mest omhuldade traditionella värden, det opåverkbara, fria och demokratiska rummet. Gemensamt är att det inom förändringsdiskursen finns en syn på marknad och sponsring som något som kan ge biblioteket ökade möjligheter att utvecklas. Sven Nilsson (2003a, s. 434) påpekar att vi inte längre kan vara säkra på att samspelet mellan kultur och ekonomi i framtiden kommer att ske inom ramen för en offentlig ekonomi med fasta spelregler. Det har skett en förskjutning i synen på relationen mellan kultur och ekonomi, mellan offentligt och privat, något som kan spåras till samhällsutvecklingen under 1980-talet men som tycks än starkare idag. Det är denna förskjutning förändringsdiskursen förhåller sig till, och i linje med diskursens grundläggande värderingar anser man att det är nödvändigt för biblioteket att ta till sig och följa med i denna utveckling.

5.2.6 Biblioteket som ”någonting mer” än böcker

Inom förändringsdiskursen saknar biblioteksbegreppet ofta tydliga avgränsningar. Det grundläggande är att biblioteket och biblioteksbegreppet behöver förnyas men vad denna förnyelse innebär, och vad begreppet innefattar, är i vissa utsagor vagt. Samtidigt försöker man övertyga om att det bibliotek som man strävar efter inom bevarandediskursen inte längre existerar. Detta kan exempelvis ses i *Kunskapens fruktsallad* som framhåller de känslomässiga element som uttryckts av aktörer inom bevarandediskursen.

Nästan alla läsare har något personligt och kanske lite nostalgiskt minne från sin barndoms bibliotek och den engagerade bibliotekarie som bidrog till att läsintresset väcktes. Dessa bilder är starka, känslomässiga och binder ihop biblioteken med positiva värden såsom tillgänglighet,

demokrati, bildning, kulturarv och trygghet och gör det lätt för både besökare och icke-besökare att tycka om bibliotek samt att tycka om bibliotek.

art. 15

Denna utsaga vill visa en förståelse för att folkbiblioteket är omtyckt, personligt och något som användarna har nostalgiska minnen av från barndomen. Samtidigt antyds att detta är något förgånget, man ser tillbaka på något förflutet som inte längre existerar, åtminstone inte i den form som fanns i ens barndom.

För bibliotekarierna tycks det problematiskt att kraven på vad som behövs är skiftande eftersom det är svårt att erbjuda alla allt de vill ha, något som uttrycks i utsagan: ”Samtidigt är bibliotekets svåraste utmaning denna: vi är till för alla, men hur ska vi kunna erbjuda alla allt de vill ha?”. Här finns alltså en problematik men samtidigt tycker bibliotekarierna att biblioteket ska innehålla mycket: ”... biblioteket är inte antingen en plats för eftertanke, läsande och bildning eller en plats för upplevelser och information. Det är både och”. Detta tycks dock inte vara fallet idag, eftersom det krävs en förändring och ”De traditionella folkbiblioteken är på väg att förändras, kanske till och med försvinna” (art. 15). Det är vagt vad det är som ska ta över istället för det traditionella och meningen präglas av samma ovisshet. Härmed blir också utsagan något motsägelsefullt, om det traditionella ska existera samtidigt som det nya, på vilket sätt försvinner det traditionella folkbiblioteket?

En liknande tanke om ett nytt, men oklart, bibliotek uttrycks i artikeln *Biblioteket måste nå fler* i vilken kulturkommunalrådet försvarar omorganiseringen. Hon betonar den demokratiska aspekten, att biblioteket ska vara för alla, och menar att om inte alla kommer så måste verksamheten anpassa sig för att locka folk. I likhet med flera aktörer inom förändringsdiskursen, framhåller hon utveckling som en nödvändighet då biblioteksbesök har minskat i landet under de senaste tjugo åren. Kulturkommunalrådet frågar sig även vad ett bibliotek egentligen är:

Är det ”bara” en samling böcker katalogiserade så att de är möjliga att hitta, eller är det någonting mer. För mig har biblioteket många funktioner; boklån naturligtvis, en kunskapsbank att söka i med hjälp av den digitala infrastrukturen som finns där och som många inte har tillgång till på annat sätt; tidskrifter, vetenskapliga artiklar samt naturligtvis kvalificerad hjälp av välutbildade bibliotekarier.

Biblioteket är och skall också vara en social mötesplats och ett kulturcentrum som med olika aktiviteter stimulerar; informations och -kunskapssökandet, lån av böcker och andra media t.ex. musik och film, det demokratiska deltagandet och debatten. Möte med författare kan vara en aktivitet som fördjupar intresset för det skrivna ordet och leder till eftertanke, läsande och bildning.

art. 13

Samtidigt knyter kommunalrådet an till författarnas upprop och menar att det de efterfrågar fortfarande ska finnas. Författarmöten kan vara ”... en aktivitet som fördjupar intresset för det skrivna ordet och leder till eftertanke, läsande och bildning” (art. 13). Denna utsaga visar en tanke om att de traditionella värdena, som är kopplade till bevarandediskursen, fortfarande ska finnas i det nya. Parallellt kan man

dock se ett visst avståndstagande inom förändringsdiskursen då man just vill betona att bibliotek inte ”bara” är böcker. Detta märks exempelvis då Malmö stadsbiblioteks enhetschef förklarar att syftet med bibliotekets reklamkampanj ”Vi bär ut böckerna och bär in författarna” är att berätta för Malmöborna att bibliotek är mer än bara böcker (art. 6). Här kan skönjas en rädsla inom förändringsdiskursen – om användarna ser biblioteket som något som i första hand tillhandahåller böcker så kommer de att lämna biblioteket då information i allt större utsträckning inhämtas digitalt.

I den linje inom förändringsdiskursen som vi valt att benämna ”biblioteket som någonting mer än böcker” finns åter en slags dubbelhet. Å ena sidan vill man ta avstånd från boken och framhäva andra aspekter och å andra sidan vill man ta avstamp i det boken står för och applicera detta på nya sammanhang. I artikeln ”*Naturlig gallring*” på *hyllorna* uttalar sig Niclas Lindberg som är generalsekreterare för Svensk biblioteksörening och menar att gallring är nödvändigt och naturligt så länge det svarar mot vad besökarna efterfrågar. Om bibliotekets roll säger han att: ”Folkbiblioteken är en bruksinstitution, inte en bokmuseal företeelse som samlar böcker av antikvariska skäl” och uppdraget är att ”... samla, ordna och göra tillgängligt och det kan ta sig många olika uttryck: muntlig berättartradition från en scen, författaraftnar, medialabb” (art. 11). Biblioteket ses i detta sammanhang som någonting mer än böcker, men de uppgifter man traditionellt knutit till bibliotekets bokverksamhet är fortfarande centrala.

5.2.7 Diskursens subjektpositioner

Den mest framträdande positionen inom förändringsdiskursen innehas av bibliotekarier. Dock får de i många fall representeras av en enskild individ, av Elsebeth Tank, stadsbibliotekarien i Malmö, vars utsagor får stort utrymme i debatten. I övrigt håller bibliotekarier som grupp relativt låg profil då de gör sitt enda större debattinlägg i den gemensamt författade artikeln *Kunskapens fruktsallad* (art. 15). Bland kommentatorerna förekommer några som positionerar sig som bibliotekarier, men de är relativt få. Sammantaget är bibliotekarierna tämligen tysta med tanke på debattens relevans för deras yrkesutövning. Detta tas upp inom bevarandediskursen då författaren till artikeln *Luftigt i salar och argument* skriver: ”Ändå kan man fråga sig om inte debatten döljer lika mycket som den belyser. Bland annat talar den fullständiga avsaknaden av kritiska röster inifrån biblioteksvärlden sitt tydliga språk” (art. 16). Även i Hedemarks (2009) studie har bibliotekarier en mindre framträdande roll än vissa andra aktörer. Hon skriver att bibliotekarierna i regel diskuterar i andra forum, såsom branschens egna tidskrifter och e-postlistor. Detta blir också tydligt i relation till debatten om Malmö stadsbiblioteks utvecklingsarbete då bibliotekarier diskuterade mer via exempelvis bloggar. Möjligen hade det faktum att vår undersökta debatt befann sig i en medial kontext betydelse för i vilken mån bibliotekarier valde att uttala sig. Då de gör uttalanden rör de sig i journalisternas domän inom vilket de inte har någon given maktposition. *Kunskapens fruktsallad* (art. 15) kommer relativt sent i debatten och handlar i stort om att bibliotekarierna försvarar förändringsdiskursen, de positionerar sig därmed i något slags underläge.

De bibliotekarier som uttalar sig i debatten positionerar sig nästan uteslutande inom förändringsdiskursen. Det finns ett fåtal undantag då kommentatorer som säger sig vara bibliotekarier uttrycker att utvecklingen är negativ. Sammantaget kan dock

förändringsdiskursen anses vara den diskurs som råder inom professionen, vilket eventuellt förhindrar bibliotekarierna med avvikande åsikter att uttrycka sig.

Tank har, genom sin funktion som stadsbibliotekarie och ledare, den starkaste positionen inom förändringsdiskursen i debatten och är den som får, och tar, störst medialt utrymme av aktörerna inom denna. Stadsbibliotekarien har en auktoritär position i sammanhanget och blir en slags sanningssägare inom diskursen. Samtidigt får hon på grund av sin yrkesmässiga funktion personifiera förändringen, vilket gör att hon kan uppfattas som någon som står ensam och uttrycker sina egna åsikter (istället för det kollektiva bibliotekets). Att stadsbibliotekarien i vissa fall får personifiera förändringsdiskursen märks då flera aktörer inom bevarandediskursen vänder sig mot och kritiserar henne personligen. Inom bevarandediskursen hänvisar man ofta till utvecklingsarbetet och strategidokumentet som Tanks personliga visioner och i författarupproret framställs hon som den enväldiga och självutnämnda domaren som bestämmer Malmö stadsbiblioteks framtid.

Genom debatten strävar dock stadsbibliotekarien emellanåt efter att tona ned sin auktoritära position, exempelvis då hon ställer sig frågande till författarnas motstånd och undrar varför "... man vill skjuta hela planen i sank" (art. 12). Genom att framställa sig som den utsatta försöker hon positionera sig som den underlägsna, till skillnad från den närmast maktfullkomliga person hon skildrats som i debatten av aktörer inom bevarandediskursen. Stadsbibliotekarien önskar även betona att hon vill det folket vill och att hon inte ser "uppifrån och ner". Samtidigt får hon kritik av aktörer inom bevarandediskursen som ser henne som mästrande mot vanligt folk, vilka enligt henne inte förstår strategin (se exempelvis art. 10, art. 16 och art. 18).

Politiker har ingen markant framträdande position i debatten, men de som uttalar sig positionerar sig inom förändringsdiskursen. Från Sydsvenskans sida är man också tydlig med att visa var man anser att politikernas intresse ligger, då en artikel tituleras *Politikerna stödjer gallringen*. Samtidigt är politiker ofta omtalade bland kommentarerna vilka uttrycker en oro över att det kan finnas politiska motiv bakom gallringen och på så vis är de ändå ständigt närvarande i debatten.

Bland kommentatorerna återfinns flera som kritiserar Sydsvenskan för artiklarna och som anklagar journalisterna för att vara dåligt pålästa och för att ge upphov till dålig journalistik i en tid av nyhetstorka. Dessa kan sägas tillhöra förändringsdiskursen då de inte är negativa till gallringen eller utvecklingsarbetet, men samtidigt så säger de inte alltid något om bibliotekets roll. Denna aspekt tas dock upp av en del andra kommentarer, ofta genom att man som tidigare visat ställer sig på stadsbibliotekariens "sida". De av kommentatorerna som positionerar sig som bibliotekarierna är till största delen på förändringsdiskursens sida, vilket stämmer överens med positionerna i debatten i stort.

5.3 Diskursernas beröringspunkter och olikheter

Det finns tydliga beröringspunkter mellan bevarande- och förändringsdiskursen då vissa begrepp förekommer i båda men på olika sätt. Bildning, kunskap och biblioteket som mötesplats är viktiga värden i såväl bevarande- som förändringsdiskursen men dessa begrepp får till viss del stå för olika saker. Samtidigt skiljer sig diskurserna

väsentligt åt i vissa avseenden. Förändringsdiskursen betonar exempelvis digitaliseringens betydelse medan bevarandediskursen inte tar upp den tekniska utvecklingen i någon större omfattning. Som visat skiljer sig även diskurserna markant åt i synen på hur biblioteket ska förhålla sig till marknaden och upplevelseindustrin.

I detta avsnitt kommer vi att fokusera på såväl beröringspunkter som olikheter mellan diskurserna, och därigenom besvara vår tredje frågeställning:

- På vilket sätt relaterar föreställningarna om folkbibliotekets roll till varandra?

5.3.1 Biblioteksbegreppet som fast eller flytande

Synen på biblioteksbegreppet som fast eller flytande kan relateras till Frank Websters (2006) *Theories of the information society* i vilken han urskiljer två huvudsakliga uppfattningar inom diskussionen om det eventuellt nya i dagens samhälle som pågått under de senaste åren. Den ena menar att allt är nytt och att vi inte bär med oss något från tidigare medan den andra menar att inget egentligen har förändrats, förutom ett antal av de redskap vi använder för att hantera vardagen. Båda diskurserna ser en förändring men där förändringsdiskursen beskriver ett nytt informationsamhälle i vilket det gamla är förlegat ser bevarandediskursen det som att verktygen må ha förändrats men att detta inte betyder att man ska gå ifrån bibliotekets ursprungliga värden.

I debatten är det två parallella samhällsförändringar som tas upp och som många av utsagorna kretsar kring: den digitala utvecklingen och den ökande marknadsfokuseringen. Förändringsdiskursen fokuserar på positiva värden gällande den förstnämnda och bevarandediskursen på negativa konsekvenser av den sistnämnda. Både bevarande- och förändringsdiskursen är således överens om att samhället förändrats, och att detta är något som biblioteket måste förhålla sig till. De skiljer sig emellertid åt i hur man ska ta sig an denna förändring. Bevarandediskursens motstånd mot samhällets kulturella och intellektuella förfall står mot förändringsdiskursens anpassning till ett informationsamhälle i vilket människor producerar och konsumerar information, kunskap och kultur på nya sätt.

I strategidokumentet uttrycks att: ”Lågprofilerade eller avvaktande förmedlingsformer passar inte i dagens samhälle” (*The Darling Library*, s. 2). Dagens samhälle är alltså något där saker ska hända snabbt, man måste höras och synas för att komma in i människors intressesfär och den moderna människan ses i detta sammanhang som utan tid och tålmod. Enligt förändringsdiskursen är det denna omgivande verklighet som biblioteket måste anpassa sig efter. Bevarandediskursen förhåller sig till en liknande verklighet, men aktörerna inom denna anser att biblioteket ska sträva efter att behålla sin ställning som motvikt till den samtida förändringen och erbjuda ett lugn och en tystnad i en turbulent värld. Inom bevarandediskursen framhålls mestadels en negativ samhällsförändring som lett till en allt mer utbredd marknadsanpassning, det talas om ett rådande mörker inom kulturinstitutionerna och man ser ett allmänt intellektuellt förfall. Inom förändringsdiskursen kopplas istället förändringen till positiva värden och man talar mycket om digitaliseringens spridning i samhället och vad detta ger för

möjligheter för biblioteket. Samtidigt finns en uppfattning om att samhället förändrats på ett sätt som gör att människor inte längre besöker biblioteken, och att biblioteket därför måste ge användarna det de vill ha.

I båda diskurserna målas följaktligen bilder av framtiden upp och skillnaderna i språket visar på olikheterna i synen på denna framtid. Förändringsdiskursens språk präglas av en framtidsoptimism – det handlar om att tänka stort och nytt samt att skildra en lovande framtid. Utsagorna inom bevarandediskursen tenderar snarare att ha nostalgiska drag med en romantiserad bild av vad biblioteket har varit och vad som riskerar att gå förlorat.

En jämförelse av diskurserna visar att vad begreppet folkbibliotek ska rymma tycks vara tydligare för företrädarna för bevarandediskursen än för de som positionerar sig inom förändringsdiskursen. Detta kan ses i vår tidigare analys i vilken vi konstaterat att det inom bevarandediskursen finns en uppfattning om att bibliotekets roller är distinkta och beständiga över tid medan förändringsdiskursen visar upp flera möjliga roller och dessutom uttrycker att dessa roller inte är statiska. Utsagorna inom förändringsdiskursen är relativt öppna med sin osäkerhet (se exempelvis art. 15) och ställer sig öppna för en utvidgning av biblioteksbegreppet. En grundläggande uppfattning är att biblioteksbegreppet måste utvecklas samt att det följer en ström tillsammans med resten av samhället och att dessa trender får påverka bibliotekets verksamhet. Inom förändringsdiskursen är det viktigt att komma ihåg att biblioteket är en del av en större och föränderlig helhet medan bevarandediskursen hellre framhåller bibliotekets särart och att biblioteket är en institution stark nog att stå ensam.

Analysen visar således att aktörer inom bevarandediskursen både anser att biblioteksbegreppet är, och att det bör vara, tydligt. Företrädare för bevarandediskursen vill även att deras föreställningar om biblioteket ska motsvaras av besöket i biblioteksrummet och det finns ett motstånd mot att det ska blandas in verksamheter som traditionellt sett inte har haft med biblioteket att göra, såsom scener, restauranger och klätterväggar. Förändringsdiskursens fokus på upplevelser och vision att besökarna ska uppleva något nytt vid varje biblioteksbesök är en stark kontrast till de föreställningar om biblioteket som kommer till uttryck i bevarandediskursen. I denna diskurs är bibliotekets styrka snarare att man vet vad man får och repetitionen har tillsammans med igenkänningen ett värde i sig. Uppfattningen är att sådana verksamheter som nämns i strategidokumentet redan finns i stor utsträckning i samhället, framförallt i Malmö, och att det därför är viktigt att biblioteket bevarar sin egenart. I annat fall riskerar det att ätas upp av de nya verksamheterna och avreglera sig själv, en åsikt som blir tydlig i flera av kommentatorernas utsagor. Aktörerna inom förändringsdiskursen anser istället att biblioteket behöver utvecklas och förnya verksamheten för att nå fler och att utvecklingen av verksamheten inte är något nytt utan att detta skett kontinuerligt genom folkbibliotekets historia.

En utsaga som särskiljer sig i debatten är artikeln *Den postdigitala vägen* av historieforskaren Rasmus Fleischer. Han menar att det inte är relevant att fastställa vad ett bibliotek ska innebära och att ingen motsättning finns i att olika bibliotek ska kunna ha olika roller:

Utan tvivel måste vissa bibliotek ta ett särskilt ansvar för att bevara ett kulturarv för framtiden, vilket placerar deras verksamhet nära arkivens. Varför kan då inte andra bibliotek närma sig den motsatta polen, där man i stället riktar sig till nuet genom händelser och mötesplatser? Alla bibliotek behöver inte ha identiska målsättningar utan det kan tänkas att vitt skilda varianter skulle kunna komplettera varandra.

art. 14

Han kritiserar även förändringsdiskursens totala tilltro till det digitala:

Digitaliseringen har osäkrat bibliotekens identitet. Vissa svarar med den enfaldiga visionen om ”digitala bibliotek”, i linje med den gamla idén om ett cyberspace dit befintliga verksamheter kunde flyttas. /.../ Ett alternativt perspektiv utgår tvärtom från att digitalt och analogt befinner sig i ständigt kretslopp. Eftersom digital information redan finns i överflöd, blir uppgiften att ge rum för fysisk närvaro, för människor och för böcker, i någon slags balans.

art. 14

Historieforskaren talar om ett mer abstrakt biblioteksbegrepp och rör sig också på en mer abstrakt nivå i sin text, människor och böcker ska vara ”... i någon slags balans”, men vad detta innebär mer konkret i verksamheten berörs inte. Detta undantag visar på att det i debatten i övrigt tycks viktigt för aktörerna att nagla fast vad biblioteket egentligen är. För även om man inom förändringsdiskursen säger sig vara öppen för olika roller för biblioteket så finns det en tydlighet kring vad biblioteket inte längre är, biblioteket är inte enbart en boksamling.

5.3.2 Synen på demokrati

Demokrati är ett värdeladdat begrepp som används inom både bevarande- och förändringsdiskursen, men på olika sätt. Stadsbibliotekarien kallar exempelvis omorganiseringen för ”... en demokratisk angelägenhet...” som ska göra att biblioteket når nya grupper (art. 5). Enligt förändringsdiskursen handlar det demokratiska inom biblioteksverksamhet om att nå ut till så många som möjligt, helst till alla samhällets medborgare. För att kunna göra detta behöver man ge folk vad de efterfrågar och behöver – vilket i sammanhanget ses som demokratiskt. Därför finns det inom diskursen en öppenhet inför att låta efterfrågan styra utbudet och man är villig att låta sig inspireras av mer kommersiella kulturuttryck än vad som är traditionellt kopplat till biblioteket för att locka besökare. Här finns en viss motsägelsefullhet inom diskursen. Man är öppen för en viss marknadsstyrning där det som är populärt får störst utrymme. Samtidigt betonar man emellertid att biblioteket ska vara till för alla, vilket inte nödvändigtvis uppnås genom att erbjuda det som för tillfället är mest populärt.

Enligt bevarandediskursen handlar demokrati om ett brett urval som värnar om smala kulturella uttryck och som får biblioteket att särskilja sig från kommersiella kulturinstanser. Urvalet ska inte styras av efterfrågan eller trender. Man kan istället skönja en uppfattning om att urval ska baseras på kvalitet där man inte köper in böcker efter topplistor och där det inte är framförallt nyutkomna titlar som ska prioriteras. En dylik marknadsanpassning och kommersialisering ses inom diskursen som ett hot mot demokratin.

Inom såväl bevarande- som förändringsdiskursen hör demokrati även samman med ett värnande om det fria ordet. Denna aspekt tas exempelvis upp i strategidokumentet som uttrycker att man i biblioteksrummet vill värna "... om friheten, den fria tanken, rösten. Stället präglas av tillit, nyfikenhet och frihetsanda" (*The Darling Library*, s. 2). Även en del kommentarer tar upp demokratiaspekten, såsom "ickebokälskande bibliotekarie" som säger sig arbeta på bibliotek för att bidra till människors demokratiska rättigheter (20 aug 2009 kl 11:30). Att demokratibegreppet betonas inom båda diskurserna visar på att det finns en gemensam uppfattning om att detta är centralt för biblioteket. Såväl bevarande- som förändringsdiskursen använder även begreppet som ett retoriskt redskap i sin argumentation. Genom att hävda att det är demokratiskt legitimeras folkbibliotekets existens, och genom att påstå att det ena är mer demokratiskt än det andra framhäver man sin diskurs som den rätta.

5.3.3 Synen på böcker, läsning och reflektion

Inom båda diskurserna talas det om böcker, tystnad och läsning, men på olika sätt. Ett exempel är artikeln *Viva Läs Vegas* där journalisten kommenterar stadsbibliotekets reklamslogan och strategidokument och anser att dessa uttrycker ett "... till populism och publikfrieri maskerat elitistiskt förakt för det bokbaserade biblioteket" (art. 18). Författarna skriver i sitt upprop att de tycker att den nya visionen ställer eftertanke, läsande och bildning mot upplevelser och information (se art. 10). I en läsarkommentar uttrycks: "I ett bibliotek ska hyllorna gå ända upp till taket och vara packade med böcker. Det ska vara alldeles tyst" (12 aug 2009 kl 10:34). Utsagorna från bevarandediskursen uttrycker att biblioteksverksamhet ska innebära böcker, reflektion samt läsning och att de nya idéerna i omorganisationen står i opposition och utgör ett hot mot detta. Även utsagor i förändringsdiskursen tar upp läsning och reflektion men här betonas att detta inte behöver stå i motsättning till de nya idéerna. Som bibliotekarierna uttrycker det i sitt svar på författarnas upprop: "... biblioteket är inte antingen en plats för eftertanke, läsande och bildning eller en plats för upplevelser och information. Det är både och" (art. 15). Men de påpekar samtidigt att den gamla formen av bibliotek kanske håller på att försvinna. Förändringsdiskursen försvarar även dessa värden med att den planerade författarscenen kan vara något som ökar intresset för böcker och *leder till* eftertanke, läsande och bildning.

Att dessa värden är förekommande i båda diskurserna visar på att det finns en gemensam uppfattning om att de är, eller åtminstone har varit, viktiga delar av bibliotekets verksamhet. Inom förändringsdiskursen framställs det dock som något som håller på att förflyttas till periferin, som exempel framhålls i strategidokumentet möjligheten att inreda olika miljöer i biblioteket, baserade på olika teman och ett av dessa är:

Det klassiska biblioteket

Böckerna växer upp i himlen. Hyllorna står tätt. Insvepta i ord. En retrobild. Tystnad. Klokhets. Erotik. Det universella biblioteket. Ett ofattbart djup och en bredd av kunskap. Rätten till kulturarvet – mångfalden. Värna lite om den gamla världen ibland.

The Darling Library, s. 3

Denna utsaga återknyter till värden som framhålls inom bevarandediskursen. Det (enligt förändringsdiskursen) traditionella biblioteket skildras som något som får finnas i det nya, men som en avgränsad del av helheten. Miljön framställs som en

slags utställning eller representation av det gamla i det nya, det beskrivs till och med som en ”retrobild” av det klassiska biblioteket. Boken gestaltas som något symboliskt, mytomspunnet – och tillhörande ”den gamla världen”. Företrädare för bevarandediskursen uppfattar utsagan som en förvrängd bild av idealet inom bevarandediskursen. Journalisten Per Svensson skriver: ”En ’retrobild’? Kärnverksamheten – böckerna – förminskad till en upplevelsedetalj bland andra, ett slags installation, en vägg som sparas av pietet när huset rivs för att ge plats för luft och scenljus” (art. 18).

Strategidokumentet återknyter även till stillheten som nämns i bevarandediskursen, men då med modernare begrepp som ”wellness”:

”The Living Room”

Det rekreativa, det meditativa, det ostörda. För personlig eller professionell eftertanke, fördjupning och stillhet. Här kommer också den nyare wellness- och antistressvågen in på biblioteket.

The Darling Library, s. 3

Detta skapar en slags moderniserad form av att svara på stillhetsbehovet som anspelar på något nytt och på något som går i linje med ett behov i samhället. Utsagan blir därmed ytterligare ett exempel på hur förändringsdiskursen ofta använder det traditionella och vill göra det till något nytt.

5.3.4 Det bildande biblioteket

Bildningstanken finns närvarande i båda diskurserna, men får stå för olika saker. För att vara en upplyst människa i dagens samhälle ska man, enligt förändringsdiskursen, vara informationskompetent och mer deltagare än konsument när det gäller kultur, information och kunskap. Bibliotekets roll blir dock i detta sammanhang alltjämt att forma ”goda” samhällsmedborgare som är informationskompetenta nog att hantera de nya digitala verktygen.

Inom bevarandediskursen kopplas bildningsbegreppet ihop med litteraturförmedling, och läsning såväl som böcker likställs i vissa utsagor med bildning. Detta kan vara en anledning till att gallring av böcker blir så laddat. Bildningsbegreppet framträder främst i samband med diskussionen om biblioteket som bokbevarare och litteraturförmedlare medan kopplingen mellan bildning och digitala medier inte betonas.

Som vår analys visat finns det utsagor inom bevarandediskursen som uttrycker att biblioteket ska stå för sin normbildande roll medan man inom förändringsdiskursen värjer sig mot det normbildande i begreppet. Samtidigt går det inte att helt komma ifrån att det i detta sammanhang är biblioteket som väljer vad som är bildning. Förändringsdiskursen uttrycker att användarna behöver bildas inom digitala verktyg, framförallt aktörer som tillhör professionen betonar detta som något viktigt. Inom båda diskurserna sker således bildningsdiskussionen ur ett ovanifrånsperspektiv inom vilket biblioteket ska sätta ramarna för vad som är bildning.

5.3.5 Mötesplatsbegreppet och det sociala uppdraget

Båda diskurserna ser bibliotekets potential som mötesplats. Inom bevarandediskursens utsagor konstateras i regel att biblioteket redan är en mötesplats, och att det inte behöver förändras för att bli detta. Man uttrycker dock inte vidare vad ”mötesplats” innebär och begreppet som sådant har ingen framträdande roll i diskursens retorik. Förändringsdiskursen vill utveckla bibliotekets funktion som mötesplats och önskar att begreppet ska rymma mycket mer än vad det gör idag. Ordet mötesplats förekommer mer frekvent i utsagor knutna till förändringsdiskursen och begreppet tycks således vara viktigare inom denna. Mötesplatsbegreppet är en viktig del av diskursens argumentation och retorik.

Eftersom förändringsdiskursen kan härröras till professionen blir det naturligt att den anknyter till sådant som är allmänt diskuterat inom biblioteksområdet. Det är vanligt förekommande att företrädare för kulturområdet betonar bibliotekets funktion som mötesplats och detta blir i vissa fall ett sätt att legitimera verksamheten, särskilt då det kopplas till demokrati. Inom den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen framhålls exempelvis behovet av lågintensiva mötesplatser i samhället. Audunson (2005) skriver att det globaliserade, multikulturella och digitaliserade samhället har skapat ett behov av en omdefiniering av biblioteket som mötesplats, och en aktualisering av bibliotekets roll som fysisk mötesplats. Han påpekar att vi spenderar största delen av vår tid i högintensiva arenor som är socialt och kulturellt homogena. Exempelvis tenderar vi att leva och verka i sammanhang dominerade av de som är socialt och kulturellt lika oss själva. Biblioteket är en av de få kvarvarande platser där människor från olika sociala och kulturella förhållanden möts, och Audunson (2005) menar att det därför utgör en viktig lågintensiv mötesplats. Denna funktion kan enligt honom kopplas till demokrati då det kan ses som demokratiskt att erbjuda lågintensiva mötesplatser som skapar kontakt och kommunikation över kulturella och sociala gränser.

Synen på biblioteket som en lågintensiv mötesplats innebär samtidigt en uppfattning av biblioteket som en plats som kan motverka social fragmentering och segregation i samhället. Detta finns följaktligen närvarande i förändringsdiskursen men kan även kopplas till bevarandediskursen. Inom denna återfinns utsagor vilka framhäver biblioteket som en plats för mindre bemedlade och biblioteket som ett uppbärande instrument för samhällets utsatta. Aktörer inom diskursen oroas över att bibliotekets sociala funktion raderas om biblioteket anpassas till en ”... marknadsorienterad förståelse av kulturlivet och en vackert inramad föreställning om att individen själv ska ta hela ansvaret för sin bildning” (art. 16).

Inom förändringsdiskursen syftar mötesplatsbegreppet inte enbart till sociala aspekter. I vissa fall tycks det vara ett paraplybegrepp för många av de aspekter diskursen knyter till biblioteket, exempelvis ett ökat fokus på upplevelser och på bibliotekets närvaro i det digitala rummet. Biblioteket som mötesplats blir inom förändringsdiskursen en övergripande beskrivning för den totala visionen om det nya biblioteket, medan det inom bevarandediskursen utgör en mindre del av helheten som inte är något nytt.

Till vilka är det då denna mötesplats riktar sig? Biblioteksanvändarna förekommer främst indirekt i debatten och omnämns i artiklar och strategidokument som de som

ska ta del av eller matas med utbudet samt i vissa fall som de vilka utbudet ska rättas efter. Det är emellertid något otydligt hur man ska ta reda på vad användarna vill ha. Ofta ges istället en bild av att man redan vet vad de vill ha, exempelvis i strategidokumentet då man uttalar sig med säkerhet om vad användarna behöver och vad tiden ropar efter. Genom kommentarerna har användare själva en chans att direkt komma till tals. De användare som uttalar sig genom kommentarerna vänder sig ofta mot den bild som strategidokumentet visar av användarnas behov och önsknings. Det är naturligtvis svårt att avgöra hur representativ kommentatorsgruppen är för användargruppen som helhet men detta antyder ändå på en viss problematik och splittring mellan beslutsfattare och mottagare av utbudet. Här ligger följaktligen en av konflikterna mellan föreställningarna om bibliotekets roll.

Sammanfattningsvis finns det som visat flera likheter och överensstämmelser mellan de båda diskurserna. Anspelningar på det känslomässiga och det personliga används som retoriska instrument i utsagor från båda sidor i debatten. Det är även anmärkningsvärt att diskurserna i flera fall lyfter fram samma begrepp gällande bibliotekets verksamhet i sin argumentation. Dock kan samma begrepp laddas med helt olika innehåll samt värderingar och därmed användas för att lyfta fram motsatta argument. Bevarandediskursen och förändringsdiskursen har, även då de berör samma saker, skilda språk och deras föreställningar om det framtida biblioteket får i debatten om Malmö stadsbibliotek svårt att enas.

6. Avslutande diskussion

Vårt syfte har varit att genom en diskursanalys av den mediala debatten kring Malmö stadsbibliotek samt av strategidokumentet *The Darling Library in the world – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek* nå kunskap om vilka uppfattningar om folkbibliotekets roll i samhället som uttrycks. Detta har vi uppnått i föregående avsnitt då vi har fört en diskussion med grund i våra frågeställningar samt redogjort för de perspektiv på bibliotekets samtida och framtida verksamhet som vi har funnit i det undersökta materialet.

Nedan ämnar vi föra en bredare diskussion kring våra resultat i relation till vårt problemområde samt resonera kring vilka konsekvenser motstridiga uppfattningar om folkbibliotekets roll kan få för dess verksamhet och fortlevnad.

6.1 Det älskade biblioteket – mellan tradition och innovation

Vi ställde inledningsvis frågan: ”Vad är ett folkbibliotek?” för att beskriva vårt problemområde. På denna fråga finns som visat många svar. En vägledning kan ges av Bibliotekslagen som beskriver riktlinjerna för folkbiblioteket: ”Till främjande av intresse för läsning och litteratur, information, upplysning och utbildning samt kulturell verksamhet i övrigt skall alla medborgare ha tillgång till ett folkbibliotek”. Vidare uttrycker lagen att ”Folkbiblioteken skall verka för att databaserad information görs tillgänglig för alla medborgare” och att folk- (och skol-)bibliotek ska ägna särskild uppmärksamhet åt invandrare, andra minoriteter samt barn och ungdomar (Bibliotekslagen 1996:1596). Det är en mycket bred verksamhet som beskrivs och såväl bevarandediskursen som förändringsdiskursen kan sägas förhålla sig till lagen, även om de lägger tonvikt på olika saker. Vissa av riktlinjerna utelämnas emellertid av diskurserna, exempelvis att biblioteket ska ägna särskild uppmärksamhet åt minoriteter, vilket inte betonas i någon av diskurserna.

I debatten som helhet är det störst andel aktörer som positionerar sig inom bevarandediskursen. På så sätt skulle man kunna säga att denna diskurs är dominerande. Men samtidigt är utsagorna inom denna präglade av ett försvar av diskursens värden, vilket visar på att det upplevs som att det finns ett hot mot diskursen och att den är i underläge. Bevarandediskursen identifierar sig genom att skarpt kritisera förändringsdiskursen och genom att framhålla sina värden i relation till det som förändringsdiskursen framställer. Utsagorna inom förändringsdiskursen beskriver i högre grad sitt förhållningssätt som något självklart och nödvändigt, biblioteket måste utvecklas för att överleva. Detta gör att förändringsdiskursen framstår som stark, men samtidigt sätts även den i ett försvarsläge i den undersökta

debatten då dess aktörer ständigt tillbakavisar kritik som riktas mot diskursen och man tycks således inte helt säker på hegemonin.

Utifrån den undersökta debatten kan förändringsdiskursen sägas vara rådande bland de som företräder bibliotekarieprofessionen. Diskursen dominerar bland beslutsfattarna i sammanhanget, det vill säga politiker, biblioteksledning samt de som arbetar i verksamheten. Detta kan ses som en maktfaktor inom diskursen och som en indikator på hur framtidens bibliotek kommer att se ut. Emellertid påverkas biblioteket av yttre faktorer och andra aktörer kan ha inflytande på den kommande verksamheten. En maktfaktor kan även ses inom bevarandediskursen då folkbibliotekets legitimitet är direkt kopplad till omvärldens uppfattning om institutionen. Därför är det inte enbart professionsaktörer som kan sägas ha en maktposition i sammanhanget, även om de har en konkret möjlighet att påverka verksamheten så har omvärlden inflytande då de väljer att ta till sig denna verksamhet eller inte. I samband med den undersökta debatten är det även väsentligt att väga in medias inflytande då den utspelar sig i en medial miljö inom vilken representanter för tidningen positionerar sig inom bevarandediskursen, vilket medverkar till ett stärkande av denna.

Sammantaget framstår en bild av att en diskurs är rådande inom fältet och en annan utom, något som kan innebära en problematik för biblioteket. Om allmänheten har andra förväntningar på folkbiblioteket än beslutsfattarna kan det uppstå en konflikt som innebär att biblioteket förlorar besökare då dess verksamhet inte motsvarar användarnas förväntningar. Biblioteket behöver därför finna ett sätt att förhålla sig till båda diskurserna för att kunna utvecklas och förnyas utan att förlora användarnas förtroende. En annan aspekt av problematiken är att om biblioteksbegreppet framstår som alltför splittrat och vagt kan biblioteket få svårt att nå ut i samhället. Samtidigt är detta en problematik som är ofrånkomlig inom en verksamhet som ska vända sig till "alla". Uppdraget i sig bidrar lätt till en splittring då det kan göra att verksamheten får som målsättning att vara allt på en gång. Är det möjligt att vända sig till alla? Kan – och ska – ett bibliotek vara allt? Kan det vara en plats för eftertanke, läsning, tystnad och samtidigt en plats för lek, uppträdanden och högljudda aktiviteter? Inom förändringsdiskursen ger man inget svar på detta, men man hävdar att biblioteket åtminstone måste försöka. Strävan att vara allt tycks ha en förankring hos biblioteket men resultatet upprör starka känslor i vissa läger.

En slutsats vi har kunnat dra är att det i vår undersökta debatt finns vissa värden kopplade till folkbiblioteket vilka återfinns i båda de förekommande diskurserna. Dessa värden är därmed det som enligt aktörerna sammantaget utgör bibliotekets kärna och de ger en bild av den diskursiva formationen för begreppet folkbibliotek. De återkommande värdena är demokrati, bildning, kunskap, information, litteratur och biblioteket som någon form av mötesplats. Att dessa värden är närvarande i båda diskurserna tyder på att de även kommer att finnas i det framtida biblioteket, men kanske i modifierad form då man redan idag ser det som att värdena står för något olika saker. Ur ett poststrukturalistiskt perspektiv kan detta ses som en naturlig process, begrepp är aldrig fixerade utan socialt påverkade, föränderliga över tid och beroende av sammanhang, liksom diskurser. I samband med biblioteksbegreppet som är så pass starkt förankrat kan detta dock upplevas som problematiskt då man vill att begreppet ska vara beständigt eftersom det ses som

bibliotekets styrka. En risk som finns med att värden knutna till biblioteket blir alltför föränderliga är att biblioteksbegreppet urlakas och förlorar sin fasta förankring hos människor. Samtidigt tenderar begreppsliga förändringar som sker gradvis över tid att successivt inlemmas med den rådande normen och detta kan ses som ett naturligt resultat av tidens gång och av samhällets skiftningar. Förmodligen kommer det aldrig att uppnås konsensus kring vad biblioteket ska vara och kanske är detta inte heller eftersträvansvärt. Ett ständigt kritiskt förhållningssätt till verksamheten kan vara en positiv process som leder till kontinuerlig utveckling.

Det är av relevans att betona att detta är den bild som framträder i den specifika debatt som vi har undersökt. Resultatet och slutsatserna hade kunnat bli annorlunda vid ett annat urval. Om vi hade valt att undersöka branschtidskrifter hade kanske inte professionen förefallit så enad, utan en mer differentierad bild hade eventuellt framträtt. Debatten kring Malmö stadsbibliotek uppstod också i samband med något många upplevde som upprörande, vilket kan ha påverkat att det framträdde två så pass tydliga och åtskilda linjer. Debattens dikotomi behöver inte nödvändigtvis innebära att det finns två klart åtskilda läger inom den större diskussionen om bibliotekets roll i samhället.

Vår undersökning har emellertid åskådliggjort att debatten om Malmö stadsbiblioteks utvecklingsarbete inte är en unik företeelse utan något som ingår i en större diskussion om bibliotekets roll, en diskussion som förts i någon form sedan folkbiblioteket etablerades. Detta visar på att folkbiblioteket inte är något som står fast oberoende av yttre påverkan utan att dess verksamhet berörs av samhällsutvecklingen i övrigt. Diskussionen är också högst levande och relevant än idag. I den nyligen publicerade artikeln *Kaffe eller Kafka?* i Svenska Dagbladet frågar sig Elisabet Andersson (2010) vad ett bibliotek ska vara i en tid av sjunkande bokpriser och exploderande medieutbud. I artikeln intervjuas biblioteksforskaren Joacim Hansson som menar att det finns en pågående förändring inom folkbiblioteken där jakten på besökssiffror alltmer får styra verksamheten. Här finns enligt Hansson en risk att biblioteket börjar definiera sig i alltför kommersiella termer och att detta kan leda till att det demokratiska uppdraget ses som en belastning. I detta ligger även en diskussion om hur man mäter verksamhetens framgång. Biblioteksverksamhet tenderar idag att mätas efter besökarantal och antal lån eftersom det är svårt att mäta kvalitet i vidare bemärkelse. Detta kan ha en anknytning till tider av ekonomisk nedgång och besparingar inom den offentliga sektorn där biblioteken måste motivera sin del av skattemedlen och där det blir viktigt att legitimera sin verksamhet och sin existens. I detta sammanhang blir besöks- och lånestatistik ett enkelt sätt att visa på behov och resultat för utomstående aktörer. Häri ligger en problematik för biblioteket; ska man enbart mäta hur framgångsrik verksamheten är genom att se till besökarsiffror och antal utlån? Som resultat kan biblioteket bli en institution som alltmer styrs av efterfrågan om det främsta målet är att locka största möjliga antal besökare. En positiv aspekt är att användare kan få större inflytande på biblioteksverksamheten som därmed kan få ökad relevans i människors vardagsliv. Samtidigt finns dock en risk att biblioteket går från att vara en plats av variation, gällande såväl utbud som besökare, till att vara mer likriktat och främst erbjuda det som är mest populärt för tillfället.

Oavsett om det är positivt eller negativt (eller både och) tycks det i relation till vår undersökta debatt och till den tidigare forskning vi anknutit till vara ett faktum att biblioteket idag påverkas av samhällets ökade marknadsstyrning. Att de rader i de tidigare kulturpolitiska målen som deklarerade att kulturen ska arbeta för att motverka kommersialismens negativa verkningar har strukits visar på att marknaden och mainstream-kulturen inte längre upplevs som ett hot utifrån beslutsfattarnas sida. Vår undersökning visar dock att detta hot fortfarande är reellt för flera andra aktörer och intressenter inom kulturområdet. Åter finns en viss spänning mellan de som står bakom verksamheten och de som ska nyttja den.

Den problematik vår undersökning visar upp kommer alltid att existera inom en institution som är till för alla, och som många människor har ett personligt förhållande till. En fortsatt utmaning för biblioteket kommer att vara att försöka upprätthålla en balans mellan det som är traditionellt knutet till institutionen, och det som är i behov av förnyelse. Förnyelsen behöver emellertid inte enbart ligga i att biblioteket ska bli en konkurrenskraftig del av upplevelseindustrin. Snarare kan det handla om att finna vad biblioteket kan erbjuda i framtiden som inte finns någon annanstans, då det är just det unika som präglar biblioteket fram tills idag. Så vad är egentligen ett folkbibliotek? Oavsett samtidens tekniska utveckling och upplevelseindustrins spridning särskiljer biblioteket sig genom att vara ett öppet och kostnadsfritt forum som alla har tillgång och är välkomna till. Biblioteket har unika möjligheter att sprida kultur, kunskap och information till människor från alla samhällsgrupper samt att ge människor möjligheter att utvecklas, såväl genom litteratur som genom andra informations- och kunskapsuttryck. Att biblioteket än idag har en stark koppling till den skönlitterära boken är också något som kan tas tillvara på. Biblioteket har en viktig funktion i ett litterärt klimat där boken har blivit konsumtionsvara med kort hållbarhet, då det kan erbjuda och öppna upp för ett bredare litteraturutbud. Biblioteket bör i detta sammanhang inte ses som en passiv behållare av litteratur utan som en aktiv förmedlare – och hur denna förmedling tar sig uttryck kan variera.

Arbetet med vårt empiriska material har tagit med oss på en resa genom en rad differenta åsikter, värderingar, känslor och drömmar om biblioteks bilden. De tankar vi nu har kring det framtida folkbiblioteket är färgade av materialet och vi ser styrkor i båda diskurserna. Det framtida biblioteket kan vinna på att ta till sig den spridning som präglar dagens informations- och kulturuttryck liksom den mångfald som uppdraget att vara till för alla bidrar till. Att förmedla kunskap och kultur kan göras på olika sätt och med olika medel, i vissa sammanhang är det lämpligt att fokusera på litteratur samt traditionella kulturuttryck och i andra finns en förtjänst i att använda sig av digital information samt webbaserade förmedlingsformer. För att biblioteket ska vara en fortsatt stark förmedlare måste det emellertid sluta tvivla på sin plats i samhället och istället tydligt visa sina styrkor och att det har något värdefullt att erbjuda. Något vår undersökning visat är att det finns en stark grund att bygga vidare på, det är många som är bryr sig om folkbiblioteket – det älskade biblioteket.

6.2 Vidare forskning

Vi valde att analysera biblioteksdebatten i Sydsvenskan eftersom den visade på ett flertal olika perspektiv rörande folkbibliotekets roll. I vår studie har det emellertid framkommit att bibliotekarieprofessionen höll relativt låg profil i den analyserade debatten. Vi är dock av uppfattningen att representanter från professionen tog upp – och fortsatte – debatten i andra sammanhang. En alternativ studie av biblioteksdebatten skulle därför kunna göras genom att undersöka hur diskussionen fördes inom bibliotekarieprofessionen. Genom att exempelvis ta utgångspunkt i forum som e-postlistor, bloggar och branschtidskrifter skulle en sådan studie ytterligare kunna undersöka vilka olika perspektiv som framträdde inom professionen.

I relation till vår undersökning vore det även intressant att studera utvecklingsarbetet kring Malmö stadsbibliotek närmare. Sådana studier kan, då utvecklingen är helt genomförd, undersöka hur strategin implementerades samt vad den fick för konsekvenser för verksamheten. I detta sammanhang vore det relevant att undersöka hur såväl bibliotekarier som användare uppfattar den förändrade verksamheten. Här kan fokus också ligga på ett mer organisationsteoretiskt perspektiv. Detta blir av särskild relevans då diskussionen kring Malmö stadsbibliotek togs upp igen i Sydsvenskan under våren 2010, och då kom att handla mer om utvecklingsarbetet ur ett personalperspektiv än om folkbibliotekets samhällliga roll.

7. Källförteckning

7.1 Allmänna referenser

Alex författarlexikon (Elektronisk). Tillgänglig: < www.alex.se > (kräver licens). (2010-04-24).

Andersen, Jack (2008). The concept of genre in information studies. *Annual review of information science and technology*, vol. 42:1, ss. 339-367.

Andersson, Anneli & Nilsson, Annika (2004). *Bilden av folkbibliotek: i lokalpressen och hos allmänheten*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Bibliotekshögskolan.

Andersson, Elisabet (2010). Kaffe eller Kafka. (Elektronisk) *Svenska Dagbladet*, 3 april. Tillgänglig: < http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/kaffe-eller-kafka_4514555.svd > (2010-05-23).

Andersson, Marianne & Skot-Hansen, Dorte (1994). *Det lokale bibliotek: afvikling eller udvikling*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksskole.

Audunson, Ragnar (2001). Folkebibliotekenes rolle i en digital framtid: Publikums, politikernes og bibliotekarernes bilder. I Audunson, Ragnar Andreas & Lund, Niels Windfeld (red.). *Det siviliserte informasjonsamfunn: folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*. Bergen: Fagbokforlaget.

Audunson, Ragnar (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: the necessity of low-intensive meeting-places. *Journal of documentation*, vol. 61:3, ss. 429-441.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2., omarb. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Bibliotekslagen: SFS 1996:1596 (1996). Regeringskansliets rättsdatabaser. Tillgänglig: < <http://62.95.69.15/> > (2010-05-25).

Buschman, John E. (2003). *Dismantling the public sphere: situating and sustaining librarianship in the age of the new public philosophy*. Westport: Libraries Unlimited.

Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Ess, Charles & the AoIR ethics working committee (2002). *Ethical decision-making and Internet research: recommendations from the aoir ethics working committee* (Elektronisk). Tillgänglig: < <http://www.aoir.org/reports/ethics.pdf> > (2010-05-23).

Fairclough, Norman (1995). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London: Longman.

Foucault, Michel (1972). *Vetandets arkeologi*. 1. uppl. Staffanstorp: Cavefors.

Foucault, Michel (1993). *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag Symposion.

Foucault, Michel (2001). *Övervakning och straff*. 3. uppl. Lund: Arkiv förlag.

Greenhalgh, Liz, Worpole, Ken & Landry, Charles (1995). *Libraries in a world of cultural change*. London: UCL Press.

Gustafsson, Lisa (2007). *Biblioteksdebatt! En diskursanalys av debatten om folkbiblioteken i dagstidningar åren 1950–1960*. Examensarbete för magisterexamen i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Uppsala universitet. Uppsala: Institutionen för ABM.

Hadenius, Stig & Weibull, Lennart (2003). *Massmedier: en bok om press, radio & TV*. 8., helt omarb. uppl. Stockholm: Bonnier.

Haider, Jutta & Bawden, David (2007). Conceptions of "information poverty" in LIS: a discourse analysis. *Journal of documentation*, vol. 63:4, ss. 534-557.

Haider, Jutta (2008). *Open access and closed discourses: constructing open access as a "development" issue*. Diss. Department of Information Science. City University London. Opublicerad avhandling.

Hansson, Joacim (1998). *Om folkbibliotekens ideologiska identitet: en diskursstudie*. Lic.-avh. Göteborg s universitet. Borås: Valfrid.

Hansson, Joacim (2005). *Det lokala folkbiblioteket: förändringar under hundra år*. Linköping: Mimer.

Hedemark, Åse (2005). Mötet mellan folkbibliotek och användare. *Svensk Biblioteksforskning*, vol. 15:1, ss. 7-16.

Hedemark, Åse (2009). *Det föreställda folkbiblioteket: en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970-2006*. Diss. Uppsala universitet. Uppsala: Institutionen för ABM.

Hägglund, Göran (2009). Bibliotikariernas [sic] poppighet hotar vår kulturskatt. (Elektronisk) Tillgänglig: <
<http://www.newsmill.se/artikel/2009/09/24/bibliotikariernas-poppighet-hotar-var-kulturskatt> > (2010-05-23).

Jochumssen, Henrik & Hvenegaard Rasmussen, Casper (2006). Opplysning i senmoderniteten. I Emerek, Leif, Hvenegaard Rasmussen, Casper & Skot-Hansen, Dorte (red.). *Folkebiblioteket som forvandlingsrum: perspektiver på folkebiblioteket i kultur- og medielandskabet*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening.

Jochumssen, Henrik & Hvenegaard Rasmussen, Casper (2007). Problems and possibilities: the public library in the borderline between modernity and late modernity. *Library quarterly*, vol. 77:1, ss. 45-59.

Jonsson, Bosse (2003). *Medborgaren och marknaden: pedagogisk diskurs för folkbibliotek*. Diss. Linköpings universitet. Linköping: Institutionen för beteendevetenskap.

Liljekrantz Yaiche, Johanna (2004). *Folkbiblioteket och framtiden: en studie av framtidsdebatten i svensk bibliotekspress*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Bibliotekshögskolan.

Lindstam, Viktoria (1998). *Folkbiblioteket i dagspressen: en kvalitativ undersökning av de bilder av folkbibliotek som förmedlas genom artiklar i dagspressen*. Magisteruppsats i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Bibliotekshögskolan.

McGuigan, Jim (2004). *Rethinking cultural policy*. Maidenhead: Open University Press.

Malmö stad, Stadsbiblioteket (2008a). *Verksamhet 2009: uppdrag, mål och aktiviteter* (Elektronisk). Tillgänglig: <
<http://www.malmo.se/filearchive/Biblioteken/Verksamhetsplan-Stadsbiblioteket09.pdf> > (2010-05-23).

Malmö stad, Stadsbiblioteket (2008b). *Verksamhetsberättelse 2008* (Elektronisk). Tillgänglig: <
<http://www.malmo.se/filearchive/Biblioteken/VerksamhetsberC3A4ttelse-2008.pdf> > (2010-05-23).

Malmö stad, Stadsbiblioteket (Odaterad). *The Darling Library in the world – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek*. Tillgänglig: <
http://www.darlinglibrary.se/?page_id=112 > (2010-05-23).

Mills, Sara (2003). *Michel Foucault*. London: Routledge.

- Neumann, Iver B. (2003). *Mening, materialitet, makt: en introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, Roddy (2008). *Foucault: en introduktion*. Malmö: Égalité.
- Nilsson, Sven (2003a). *Kulturens nya vägar: kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent.
- Nilsson, Sven (2003b). *Kulturens nya vägar: kultur, kulturpolitik och kulturutveckling i Sverige*. Malmö: Polyvalent. Citerar Anthony Giddens, *Modernitetens följder*. (Lund: Studentlitteratur, 1996).
- Oldenburg, Ray (1989). *The great good place: cafés, coffee shops, community centers, beauty parlors, general stores, bars, hangouts, and how they get you through the day*. 1. uppl. New York: Paragon House.
- PLACE: Public Libraries – Arenas for Citizenship. Project description. (Elektronisk). Högskolan i Oslo. Tillgänglig: < <http://www.hio.no/Enheter/Avdeling-for-journalistikk-bibliotek-og-informasjonsfag/PLACE/PLACE-Project-description> > (2010-05-23).
- Radford, Marie L. & Radford, Gary P. (2001). Libraries, librarians and the discourse of fear. *Library Quarterly*, vol. 71:3, ss. 299-330.
- Regeringens proposition 1996/97:3. *Kulturpolitik* (1996). Stockholm.
- Regeringens proposition 2009/10:3. *Tid för kultur* (2009). Stockholm.
- Rex, Martin (2009). Biblioteket mal ner 30 ton böcker. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 10 augusti. Tillgänglig: < <http://www.sydsvenskan.se/malmo/article536570/Biblioteket-mal-ner-30-ton-bocker.html> > (2010-05-23).
- Skot-Hansen, Dorte (2006). Biblioteket i kulturpolitiken – mellem instrumentel og ekspressiv logic. I Emerek, Leif, Hvenegaard Rasmussen, Casper & Skot-Hansen, Dorte (red.). *Folkebiblioteket som forvandlingsrum: perspektiver på folkebiblioteket i kultur- og medielandskabet*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening.
- Strandqvist, Ola (2007). *Folkebiblioteket och marknaden: en diskursanalys av ideologiska konflikter i diskussionen om marknadsanpassning av folkebibliotek*. Examensarbete för magisterexamen i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet. Lund: BIVIL.
- Strömbäck, Jesper (2004). *Den medialiserade demokratin: om journalistikens ideal, verklighet och makt*. 1. uppl. Stockholm: SNS förlag.
- Sundin, Olof (2006). Informationskompetence, ikt og bibliotekariers professionelle ekspertise. I Schreiber & Elbehause (red.). *Bibliotekarerne: en profession i et felt af viden, kommunikation og teknologi*. Köpenhamn: Samfundslitteratur. S. 77-96.

Sveningsson Elm, Malin (2009). How do various notions of privacy influence decisions in qualitative Internet research. I Markham, Annette N. & Baym, Nancy K. (red.). *Internet inquiry: conversations about method*. Los Angeles: Sage Publications. S. 69-87.

Svenska Akademien (1998). *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. 12. uppl. Stockholm: Norstedts ordbok [distributör].

Svenska unescorådet (1995). *Unescos folkbiblioteksmanifest 1994*. Stockholm: Svenska unescorådet.

Sveriges Radio (2009). *TEMA: Framtidens bibliotek* (Elektronisk). Tillgänglig: < <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=3114474> > (2010-06-01).

Sydsvenskan.se (senast uppdaterad 2009). *Om Sydsvenskan* (Elektronisk). < <http://www.sydsvenskan.se/obs/article93896/Om-Sydsvenskan-.html> > (2010-05-23).

Torstensson, Magnus (1996). *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna: exemplet Sverige och några jämförelser med USA*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Vestheim, Geir (1999). Ideologi og folkebibliotekpolitikk – eit demokratispørsmål. I *Demokratins estetikk*, Bohman, Stefan, Amnå, Erik & Johannesson, Lena (red.). SOU 1999:129. S. 179–198.

Webster, Frank (2006). *Theories of the information society*. 3. uppl. London: Routledge.

Wilson, Patrick (1983). *Second-hand knowledge: an inquiry into cognitive authority*. Westport, Conn: Greenwood P.

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

7.2 Analysmaterial

Strategidokument

Malmö stad, Stadsbiblioteket (Odaterad). *The Darling Library in the world – ditt liv, dina drömmar, ditt bibliotek*. Tillgänglig: < http://www.darlinglibrary.se/?page_id=112 > (2010-05-23).

Artiklar efter författare

Agrell, Alexander (2009). ”Naturlig gallring” på hyllorna. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 19 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article538657/Naturlig-gallring-pa-hyllorna.html> > (2010-05-23).

Fleischer, Rasmus (2009). Den postdigitala vägen. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 23 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article542691/Den-postdigitala-vagen.html> > (2010-05-23).

Ishaq, Tona (2009). Populär utdelning av utsorterade böcker. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 15 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/malmo/article537818/Popular-utdelning-av-utsorterade-bocker.html> > (2010-05-23).

Nilsson, Carina (2009). Biblioteket måste nå fler. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 22 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article542051/Biblioteket-maste-na-fler.html> > (2010-05-23).

Persson, Andreas (2009). Så slutade biblioteksdebatten. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 28 oktober. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article562314/Sa-slutade-biblioteksdebatten.html> > (2010-05-23).

Rex, Martin (2009a). Biblioteket mal ner 30 ton böcker. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 10 augusti. Tillgänglig: < <http://www.sydsvenskan.se/malmo/article536570/Biblioteket-mal-ner-30-ton-bocker.html> > (2010-05-23).

Rex, Martin (2009b). Politikerna stöder gallringen. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 11 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/malmo/article536797/Politikerna-stoder-gallringen.html> > (2010-05-23).

Rex, Martin (2009c). Biblioteket kanske säljer i stället. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 12 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/malmo/article536989/Biblioteket-kanske-saljer-i-stallet.html> > (2010-05-23).

Rex, Martin (2009d). Bokmalningen ska förklaras. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 13 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/malmo/article537263/Bokmalningen-ska-forklaras-.html> > (2010-05-23).

Rodriguez Moreno, Federico (2009). Biblioteket saknar sponsoravtal. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 10 september. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/malmo/article548929/Biblioteket-saknar-sponsoravtal.html> > (2010-05-23).

Satz, Lotta (2009). Vi ger läsarna möjlighet att reagera. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 13 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article537270/Vi-ger-lasarna-mojlighet-att-reagera.html> > (2010-05-23).

Svensson, Per (2009). Viva Läs Vegas. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 19 september. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article551225/Viva-Las-Vegas.html> > (2010-05-23).

Sydsvenskan (2009a). Två ger sin syn på Malmö stadsbibliotek (Stenquist, Bjarne & Bång, Trygve). (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 18 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article538211/Tva-ger-sin-syn-pa-Malmo-stadsbibliotek.html> > (2010-05-23).

Sydsvenskan (2009b). Kunskapens äppelskrutt (18 författare i ett gemensamt uttalande). (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 19 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article538450/Kunskapens-appelskrutt.html> > (2010-05-23).

Sydsvenskan (2009c). Kunskapens fruktsallad (62 bibliotekarier som har skrivit ett svar på författaruppropet). (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 23 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article542331/Kunskapens-fruktsallad.html> > (2010-05-23).

Sydsvenskan (2009d). Detta har hänt: biblioteksstriden. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 27 oktober. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article561693/Detta-har-hant-Biblioteksstriden.html> > (2010-05-23).

Tank, Elsebeth (2009a). Skym inte en ljus framtid! (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 13 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article537269/Skym-inte-en-ljus-framtid.html> > (2010-05-23).

Tank, Elsebeth (2009b). Skönlitteraturens position kommer stärkas. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 21 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article540272/Skonlitteraturens-position-kommer-att-starkas-.html> > (2010-05-23).

Tank, Elsebeth (2009c). Mot en plats i Malmöhjärtat. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 27 oktober. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article561500/Mot-en-plats-i-Malmohjartat.html> > (2010-05-23).

Tichý, Andrzej (2009a). Kund bland urkunderna. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 12 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article537083/Kund-bland-urkunderna.html> > (2010-05-23).

Tichý, Andrzej (2009b). Luftigt i salar och argument. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 28 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article546053/Luftigt-i-salar-och-argument.html> > (2010-05-23).

Artiklar i kronologisk ordning

1. Rex, Martin (2009d). Bokmalningen ska förklaras. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 13 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/malmo/article537263/Bokmalningen-ska-forklaras-.html> > (2010-05-23).

2. Rex, Martin (2009b). Politikerna stöder gallringen. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 11 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/malmo/article536797/Politikerna-stoder-gallringen.html> > (2010-05-23).

3. Rex, Martin (2009c). Biblioteket kanske säljer i stället. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 12 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/malmo/article536989/Biblioteket-kanske-saljer-i-stallet.html> > (2010-05-23).
4. Tichý, Andrzej (2009a). Kund bland urkunderna. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 12 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article537083/Kund-bland-urkunderna.html> > (2010-05-23).
5. Tank, Elsebeth (2009a). Skym inte en ljus framtid! (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 13 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article537269/Skym-inte-en-ljus-framtid.html> > (2010-05-23).
6. Rex, Martin (2009d). Bokmalningen ska förklaras. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 13 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/malmo/article537263/Bokmalningen-ska-forklaras-.html> > (2010-05-23).
7. Satz, Lotta (2009). Vi ger läsarna möjlighet att reagera. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 13 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article537270/Vi-ger-lasarna-mojlighet-att-reagera.html> > (2010-05-23).
8. Ishaq, Tona (2009). Populär utdelning av utsorterade böcker. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 15 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/malmo/article537818/Popular-utdelning-av-utsorterade-bocker.html> > (2010-05-23).
9. Sydsvenskan (2009a). Två ger sin syn på Malmö stadsbibliotek (Stenquist, Bjarne & Bång, Trygve). (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 18 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article538211/Tva-ger-sin-syn-pa-Malmo-stadsbibliotek.html> > (2010-05-23).
10. Sydsvenskan (2009b). Kunskapens äppelskrutt (18 författare i ett gemensamt uttalande). (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 19 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article538450/Kunskapens-appelskrutt.html> > (2010-05-23).
11. Agrell, Alexander (2009). ”Naturlig gallring” på hyllorna. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 19 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article538657/Naturlig-gallring-pa-hyllorna.html> > (2010-05-23).
12. Tank, Elsebeth (2009b). Skönlitteraturens position kommer stärkas. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 21 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article540272/Skonlitteraturens-position-kommer-att-starkas-.html> > (2010-05-23).
13. Nilsson, Carina (2009). Biblioteket måste nå fler. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 22 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article542051/Biblioteket-maste-na-fler.html> > (2010-05-23).

14. Fleischer, Rasmus (2009). Den postdigitala vägen. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 23 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article542691/Den-postdigitala-vagen.html> > (2010-05-23).
15. Sydsvenskan (2009c). Kunskapens fruktsallad (62 bibliotekarier som har skrivit ett svar på författaruppropet). (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 23 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article542331/Kunskapens-fruktsallad.html> > (2010-05-23).
16. Tichý, Andrzej (2009b). Luftigt i salar och argument. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 28 augusti. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article546053/Luftigt-i-salar-och-argument.html> > (2010-05-23).
17. Rodriguez Moreno, Federico (2009). Biblioteket saknar sponsoravtal. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 10 september. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/malmo/article548929/Biblioteket-saknar-sponsoravtal.html> > (2010-05-23).
18. Svensson, Per (2009). Viva Läs Vegas. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 19 september. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article551225/Viva-Las-Vegas.html> > (2010-05-23).
19. Tank, Elsebeth (2009c). Mot en plats i Malmöhjärtat. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 27 oktober. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article561500/Mot-en-plats-i-Malmohjartat.html> > (2010-05-23).
20. Sydsvenskan (2009d). Detta har hänt: biblioteksstriden. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 27 oktober. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article561693/Detta-har-hant-Biblioteksstriden.html> > (2010-05-23).
21. Persson, Andreas (2009). Så slutade biblioteksdebatten. (Elektronisk) *Sydsvenskan*, 28 oktober. Tillgänglig: < <http://sydsvenskan.se/kultur-och-nojen/article562314/Sa-slutade-biblioteksdebatten.html> > (2010-05-23).